

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**ALT SOSYO-EKONOMİK DÜZEYDEKİ BOŞANMIŞ BİREYLERİN İKİNCİ
EVLİLİKLERİNE İLİŞKİN SOSYOLOJİK BİR ÇALIŞMA
-ELAZIĞ ÖRNEĞİ-
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Yunus Emre ALP**

**Danışman
Prof. Dr. Dolunay ŞENOL**

**EYLÜL – 2018
KIRIKKALE**

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ALT SOSYO-EKONOMİK DÜZEYDEKİ BOŞANMIŞ BİREYLERİN İKİNCİ
EVLİLİKLERİNE İLİŞKİN SOSYOLOJİK BİR ÇALIŞMA
-ELAZIĞ ÖRNEĞİ-
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Yunus Emre ALP

Danışman
Prof. Dr. Dolunay ŞENOL

EYLÜL - 2018
KIRIKKALE

KABUL-ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Dolunay Şenol danışmanlığında Yunus Emre Alp tarafından hazırlanan "Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Boşanmış Bireylerin İkinci Evliliklerine İlişkin Sosyolojik Bir Çalışma, Elazığ Örneği" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

18/09/2018

Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ

Üye/Danışman

Prof. Dr. Dolunay ŞENOL

Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÇAKIR

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2018

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Boşanmış Bireylerin İkinci Evliliklerine İlişkin Sosyolojik Bir Çalışma, Elazığ Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

18/09/2018

Yunus Emre ALP

ÖN SÖZ

Bu araştırma sürecinde verileri toplarken benimle gönüllü olarak görüşmeyi kabul eden; ilk evlilik süreci, boşanma süreci, boşanma sonrası yaşanan sıkıntılı süreç ve ikinci evlilik süreçlerini benimle paylaşan, bu araştırmayı mümkün kılan kadın ve erkek katılımcılara,

Lisans ve yüksek lisans öğrenimim boyunca her zaman desteğini hissettiğim, ufkumda daima yeni yerler keşfetmemi sağlayan, aile alanındaki çalışmalarını hayranlıkla gözlemlediğim ve mesleğimde her zaman örnek aldığım değerli tez danışmanım Prof. Dr. Dolunay Şenol'a,

Araştırmanın her aşamasında Elazığ'da bulunduğumuz her an ilin sosyo-demografik durumu ve çalışmanın sağlıklı ilerlemesi için yardımlarını hiç esirgemen Melik Uçar'a,

Araştırmamda yer alacak görüşme grubunu oluşturmamda, görüşmelerin gerçekleşmesinde ve bu çalışmada beni her daim destekleyen Elazığ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürü Muhammet Kütük'e ve birlikte çalışan Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi arkadaşlara,

Bu çalışmanın sayfa düzenlemelerinde yardımcı olan Sıtkı Yılmazkaya'ya,

Bugünlere gelmemde ve aldığım bütün kararlarda desteklerini hiç esirgemeyen; annem ve babama, varlıklarıyla her zaman yüzümü güldüren kız kardeşlerime, sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

ALP, Yunus Emre, “Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Boşanmış Bireylerin İkinci Evliliklerine İlişkin Sosyolojik Bir Çalışma Elazığ Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2018.

Bu araştırma, boşanma sonrası insanları ikinci evlilik kararına yönelten nedenleri, alt sosyo-ekonomik düzeydeki bireyler üzerinden açıklamaya çalışmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla boşanma sonrası ikinci evliliğini gerçekleştiren 46 katılımcı (23 kadın ve 23 erkek) ile görüşmeler yapıldı, veriler oluşturulmuştur. Görüşme grubu; Elazığ ilinin sosyo-ekonomik anlamda alt düzeyinde bulunan kişiler olarak belirlenmiş ve yine bu grubun içerisinde ikinci evliliğini gerçekleştirmiş kişilere uygulanmıştır. Katılımcıların; ilk evlilik deneyimleri, boşanma, boşanma sonrası süreçleri ve ikinci evliliklerine ilişkin algıları ve değerlendirmeleri incelenmiştir.

İncelenen veriler ışığında ikinci evliliğini gerçekleştiren alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadın katılımcılar ikinci evliliği; boşanma sonrası yaşamış oldukları gelir kaybı, yeni bir hayat için gerekli olan maddi ihtiyaçlar ve ekonomik sorunlardan kurtuluş olarak değerlendirmektedir. Erkek katılımcılar ise ikinci evliliği; boşanma sonrası kaybedilen aile düzenini tekrar sağlamak, (varsa) çocukları için gerekli olan anne ihtiyacını karşılamak, yaşanan yalnızlık duygusundan kurtulmak ve boşanma sonrası kaybedilen toplumdaki evli erkek statüsünü tekrar kazanmak olarak özetlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Evlenme, Boşanma, İkinci Evlilik, Yeniden Evlenme, Sosyo-Ekonomik Düzey

ABSTRACT

ALP, Yunus Emre, “A Sociological Study Related to Second Marriages of Divorced Individuals who are in the Lower Socio-Economic Level Example of Elazığ” Master Degree Thesis, Kırıkkale, 2018.

This research was designed to try to explain the reasons for the decision of second marriage after the divorce through the individuals at the lower socio-economic level. For this purpose, interviews were made with 46 participants (23 women and 23 men) who made their second marriage after the divorce, and data were formed. These interviewees were identified as the individuals who are in the lower socio-economic level in Elazığ and this interview was applied to persons who made their second marriage. First marriage experiences of the participants; their divorce and their post-divorce processes, perceptions and evaluations of their second marriages were examined.

The second marriage of the female participants in the lower socio-economic level, which realized the second marriage in the examined data, they consider the loss of income they have had after the divorce, the material needs for a new life, and salvation from economic problems. On the other hand, male participants summarize the second marriage as; to restore the family order which degenerate after the divorce, to provide the mother's need for their children (if any), to get rid of the feeling of loneliness, and to regain the married male status in the society which is lost after the divorce.

Keywords: Marriage, Wed, Divorce, Second Marriage, Remarriage, Socio-Economic Level

KISALTMALAR DİZİNİ

ASAGEM	: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel M¼d¼rl¼ę¼
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örg¼t¼
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TAYA	: T¼rkiye Aile Yapısı Araştırması
TBNA	: T¼rkiye Boşanma Nedenleri Araştırması
T¼İK	: T¼rkiye İstatistik Kurumu

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Cinsiyete Göre Boşanma Nedenleri (TÜİK 2016, %)	31
Tablo 2.2. Türkiye’de Boşanma Nedenleri (TÜİK, 2007 - 2016).....	32
Tablo 2.3. Dünya Boşanma Oranları (OECD, 2005 - 2014).....	43
Tablo 2.4. Türkiye’de Evlenme Sayısı, Kaba Evlenme Hızı, Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızı (TÜİK, 2001 - 2017).....	46
Tablo 2.5. Cinsiyet Göre Yanlış Yeniden Evlenme Sebepleri	51
Tablo 2.6. Evlenme, Boşanma, Yeniden Evlenme Sayıları (TAYA, 2000 - 2011) ..	58
Tablo 3.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların Yaş Grupları	63
Tablo 3.2. Cinsiyete Göre Katılımcıların Eğitim Durumları.....	63
Tablo 3.3. Cinsiyete Göre Katılımcıların Çocuk Sayısı	64
Tablo 3.4. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlenme Yaşları	65
Tablo 3.5. Cinsiyete Göre Ortalama İlk Evlenme Yaşları (TÜİK, 2008 - 2017).....	66
Tablo 3.6. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlilik Nedenleri	67
Tablo 3.7. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlilik Süreleri	68
Tablo 3.8. Evlilik Süresine Göre Boşanmalar ve Oranları (TÜİK, 2015-2016)	69
Tablo 3.9. Katılımcıların Evlenme Şekilleri ve Nedenlerin Karşılaştırılması.....	70
Tablo 3.10. Cinsiyete Göre Katılımcıların Boşanma Nedenleri.....	79
Tablo 3.11. Cinsiyete Göre Boşanma ve İkinci Evlilik Arası Geçen Süre.....	91
Tablo 3.12. Cinsiyete Göre Katılımcıların İkinci Evlilik Nedenleri	92
Tablo 3.13. Boşanmış Bireylerde Yeniden Evlenmeyi Düşünenler.....	94
Tablo 3.14. Çocuklu Boşanmış Bireylerde Yeniden Evlenmeyi Düşünenler	95

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Cinsiyete Göre En Önemli Boşanma Nedenleri (TÜİK, 2016)..... 79

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
KISALTMALAR DİZİNİ.....	IV
TABLolar DİZİNİ	V
GRAFİKLER DİZİNİ	VI
GRAFİKLER DİZİNİ	VI
İÇİNDEKİLER	I
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EVİLİK OLGUSU

1.1. EVİLİK	1
1.1.1. Evliliğin Sosyal Boyutu	2
1.1.2. Evliliğin Dini Boyutu	5
1.1.3. Evliliğin Hukuki Boyutu.....	7
1.1.4. Evliliğin Ekonomik Boyutu	8
1.2. GELENEKSEL VE MODERN EVİLİKLER	10
1.3. EVİLİK KURUMUNUN AMACI VE İŞLEVİ	11
1.4. EVİLİK İLE İLGİLİ KURAMSAL YAKLAŞIMLAR.....	14
1.4.1. Yapısal – İşlevsel Yaklaşım.....	15
1.4.2. Sistemsel Yaklaşım.....	16
1.4.3. Sembolik Etkileşimcilik.....	17
1.4.4. Çatışma Yaklaşımı.....	18
1.4.5. Mübadele (Exchange) Yaklaşımı.....	19

1.4.6. Gelişimsel Yaklaşım	20
1.4.7. Feminist Yaklaşım	20
1.5. EVLİLİKTE EŞLER ARASI UYUM VE İLETİŞİM.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

BOŞANMA VE İKİNCİ EVLİLİK OLGUSU

2.1. BOŞANMA	24
2.1.1. Boşanmaya Yol Açan Faktörler.....	26
2.1.2. Boşanma Nedenleri.....	28
2.1.2.1. Zina	33
2.1.2.2. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış	33
2.1.2.3. Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme.....	33
2.1.2.4. Terk	34
2.1.2.5. Akıl Hastalığı	34
2.1.2.6. Evlilik Birliğinin Sarsılması.....	34
2.1.3. Boşanmanın Eşler Üzerine Etkileri.....	35
2.1.4. Boşanmanın Çocuklar Üzerine Etkileri	38
2.1.5. Dünya’da Boşanma.....	42
2.1.6. Türkiye’de Boşanma.....	44
2.2. İKİNCİ EVLİLİK	46
2.3. İKİNCİ EVLİLİK NEDENLERİ	49
2.4. İKİNCİ EVLİLİĞİ ENGELLEYEN UNSURLAR.....	51
2.4.1. Boşanma Korkusu.....	52
2.4.2. Çok Seçici veya Mükemmeliyetçi Olmak	53
2.4.3. Suçluluk Duygusu.....	53
2.4.4. Terk Edilme Korkusu.....	54
2.4.5. Üvey Anne, Üvey Baba Korkusu	54

2.5. İKİNCİ EVLİLİKTE EŞ SEÇİMİ.....	55
2.6. İKİNCİ EVLİLİK VE ÇOCUKLAR	55
2.7. TÜRKİYE’DE İKİNCİ EVLİLİKLER	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALT SOSYO-EKONOMİK DÜZEYDEKİ BOŞANMIŞ BİREYLERİN İKİNCİ EVLİLİKLERİNE İLİŞKİN SOSYOLOJİK BİR ÇALIŞMA

3.1. TANIMLAYICI ÇERÇEVE	59
3.1.1. Araştırmanın Konusu.....	59
3.1.2. Araştırmanın Amacı.....	59
3.1.3. Araştırmanın Önemi	60
3.1.4. Tanım ve Kavramlar	61
3.1.5. Araştırma Yöntemi	61
3.1.5.1. Araştırma Evren ve Örneklemi	61
3.1.5.2. Veri Toplama Tekniği ve Süreci.....	62
3.2. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	63
3.2.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların Yaş Grupları	63
3.2.2. Cinsiyete Göre Katılımcıların Eğitim Durumları	63
3.2.3. Cinsiyete Göre Katılımcıların Çocuk Sayısı.....	64
3.3. İLK EVLİLİKLERE DAİR DEĞERLENDİRMELER	64
3.3.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlenme Yaşları.....	65
3.3.2. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlilik Nedenleri.....	67
3.3.3. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlilik Süreleri	68
3.3.4. Katılımcıların Evlenme Şekilleri	69
3.3.5. Kadınların İlk Evlilikleri.....	70
3.3.6. Kadınların İlk Evlilikten Beklentileri	72
3.3.7. Erkeklerin İlk Evlilikleri.....	73

3.3.8. Erkeklerin İlk Evlilikten Beklentileri	74
3.3.9. Katılımcıların İlk Evliliklerine Dair Değerlendirmeleri	75
3.4. BOŞANMA SÜRECİ VE SONRASI	78
3.4.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların Boşanma Nedenleri	78
3.4.1.1. İlgisizlik, Sorumsuzluk ve Uyumsuzluk	80
3.4.1.2. Ekonomik Sorunlar	82
3.4.1.3. Aldatma	83
3.4.2. Boşanmamak İçin Verilen Çaba	85
3.4.3. Boşanmaya Aile ve Çevrenin Bakışı	86
3.4.4. Boşanma ve Çocuklar	87
3.4.5. Boşanmaya Dair Değerlendirme.....	88
3.5. İKİNCİ EVLİLİKLER	91
3.5.1. Katılımcıların Boşanma ve İkinci Evlilik Arası Geçen Süre	91
3.5.2. Katılımcıların İkinci Evlilik Nedenleri	92
3.5.2.1. Toplumda Boşanmış Bireye Bakış Açısı	93
3.5.2.2. Tek Ebeveynli Yetişen Çocukların Sorumlulukları	94
3.5.2.3. Boşanma Sonrası Yaşanılan Yalnızlık	97
3.5.2.4. Ekonomik Sorunlardan Kurtuluş	98
3.5.3. Eş Seçimi ve İletişim	100
3.5.3.1. Kadın Katılımcıların Yeniden Eş Seçimi ve Beklentileri	101
3.5.3.2. Erkek Katılımcıların Yeniden Eş Seçimi ve Beklentileri	102
3.5.4. Yeniden Çocuk Sahibi Olmak	103
3.5.5. İkinci Evliliğe Dair Değerlendirmeler	104
3.5.5.1. İkinci Evliliği Önerir misiniz?	106
3.5.5.2. İlk Evliliğin Gölgesi	107
3.5.5.3. İkinci Eşin Ailesi ve Yeni Çevre.....	109

3.5.5.4. Keşke Yeniden Evlenmeseydim	110
3.5.5.5. İkinci Evliliğe Dair Tavsiyeler.....	111
SONUÇ	114
ÖNERİLER.....	119
KAYNAKÇA.....	121
E-KAYNAK.....	126
EKLER.....	127
EK 1- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	127
EK 2- Elazığ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın (SYDV) Cevabi Yazısı.....	130

GİRİŞ

Evlilik, toplumun en temel kurumlarından olan ailenin temelini oluşturmaktadır. Toplumsal açıdan büyük bir önem arz eden, aile ve evlilik birbirini tamamlayan bütünleşik kavramlardır. Zaman içerisinde birçok toplum ve medeniyet varlıklarını devam ettirebilmenin en temel ve sağlıklı yolunun bu iki kurumun etkinliğini korumasına bağlamıştır. Din, hukuk, örf ve adetler, gelenekler ve diğer kurumlar ile aile yapısının bozulmasını engelleyecek bir takım kanun, kural ve düzenlemeler getirilmiştir.

Son yıllarda birçok alanda gelişen hızlı değişimler aile yapısında ve işlevlerinde de birçok değişikliğe sebep olmuştur. Eş seçimi, aile içi ilişkiler, iletişim ve boşanma gibi birçok kavram toplumdaki değişimlerden az ya da çok etkilenmiştir. Ülkemizde artan genç nüfusa rağmen evlenme oranlarında düşüşler görülmektedir. TÜİK verilerine göre evlenme; 2016 yılında 594.493'den 2017 yılında % 4,2 azalarak 569.459 olmuştur. Boşanan çiftlerin sayısı 2016 yılında 126.164, 2017 yılında %1,8 artarak 128 bin 411 olmuştur. Bu veriler ışığında evlenme oranlarının azalması, boşanma oranlarının artması toplumun en temel birimi olan aile kurumu ile ilgili tedbirlerin alınması gerektiğinin en önemli göstergesidir. Günümüzde artan boşanma oranları ve boşanma sonrası yaşanan biyolojik, psikolojik ve ekonomik sorunların nedenlerini ve sonuçlarını irdelemek aile kurumu için faydalı olacaktır.

Önceleri evliliği sürdürmek bir başarı olarak kabul görünürken boşanmaya başarısızlık olarak nitelendirilmekteydi. Günümüzde de halen bu düşünce yaygın bir şekilde devam etse de eskiye nazaran artık boşanma toplum tarafından kabul görmüş hatta sıradanlaşmıştır. Fakat hala birçok birey evliliğini mutsuz bir şekilde devam ettirmeye çalışmakta bu durumsa hayat yaşantısını ve kalitesini olumsuz yönden etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet açısından baktığımızda evli kadınlar boşanma sonrası yeni bir yaşamı kuracak ekonomik özgürlüğünün olmamasından, toplumda boşanmış kadın bireye bakış açısından; evli erkekse aile yaşamının bozulması, alışkanlıklarından vazgeçmemek ve toplumdaki evli erkek rolünü kaybetmemek için boşanma kararlarını ertelemektedir.

Boşanma, insan yaşamının da bir dönüm noktası olduğu gibi ayrıca bir geçiş sürecidir. Birey yaşamı boyunca karşılaşmış olduğu sorunları çözmeye ve süreçleri tamamlama gayreti içerisinde. Her dönemin bitişi yeni bir dönemin başlangıcıdır. Her yeni süreçte birey yeni tecrübeler edindiği gibi, yeni sorunlar ve değişimlerle karşılaşılacaktır. Birçok birey için boşanma sonrası hayat; yeni bir yaşamın başlangıcıyken, bazıları için ekonomik, aile ve çevre baskısı, yalnızlık gibi sorunlarla mücadele etmektir.

Boşanmanın sonuçlarından biri olan yeniden evlilik kavramı, boşanma veya eş kaybının yaşanması sonrası gerçekleşen seçme ve karar verme sürecidir. Yeniden evlilik süreci kendi içerisinde birçok farklı durum ve sorunları barındırmakla beraber bireyin yaşamında yeni bir geçiş sürecinin başlangıcıdır. Evlenme ve aile kavramlarının önemi ve son yıllarda artan boşanma oranları düşünüldüğünde yeniden evlilik kavramının tartışılmaya başlanması oldukça önemlidir.

Özellikle alt sosyo-ekonomik düzeydeki boşanmış bireylerin ikinci evlilikleri sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik nedenleri açısından değerlendirdiğimizde: ilk evliliği boşanma sürecine götüren etkenler nelerdir? İlk ve ikinci evliliği yapma nedenleri arasında bir farklılık var mıdır? Boşanma sonrası ikinci evlilik kararında hangi etkenler etkili olmuştur? İkinci evliliğini yapan bireylerin ilk evliliğine ilişkin düşünceleri nasıldır? İkinci evliliğini yapan bireylerin ilk evliliklerindeki “keşkeleri” nelerdir? İkinci evlilik ve yeni aile düzeni hakkındaki düşünceleri nedir? İkinci evliliğini yapan bireyin yeni ailesi ile olan ilişkileri nasıldır?

Araştırma içerisinde bu sorulara cevap bulmaya çalışılırken, çalışma üç bölümde ele alınmıştır. Araştırmanın ilk bölümünde; evlilik olgusu, evliliğe geleneksel ve modern bakış açıları, evlilik kurumunun amacı ve işlevi, evlilikte eşler arası uyum ve iletişimin önemi detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde; boşanma olgusu, boşanmanın nedenleri, boşanmanın eşler ve çocuklar üzerine etkileri, Türkiye’de ve Dünya’da boşanma, ikinci evlilik, ikinci evlilik nedenleri, ikinci evliliği engelleyen unsurlar, ikinci evlilikte eş seçimi, ikinci evlilikte çocuklar ve Türkiye’de ikinci evlilikler başlıklarına yer verilmiştir.

Kavramlar TÜİK verileri ile desteklenmiş, Türkiye'nin verileri ile Dünya ülkelerinin verileri karşılaştırılmıştır.

Üçüncü ve son bölümde araştırma bulguları ve değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bu bölümde görüşme grubundaki katılımcıların demografik özellikleri, ilk evliliklerine dair değerlendirmeleri, boşanma ve boşanma sonrası süreç, ikinci evlilikleri, ikinci evlilik nedenleri, ikinci evlilikte eş seçimi ve ikinci evliliklere ilişkin değerlendirmeler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EVLİLİK OLGUSU

1.1. EVLİLİK

Toplumların ve nesillerin devamlılığını sağlayan aile, öteden beri sosyolojinin ilgi alanlarından biri olmuştur. Günümüzde toplumların hızlı değişimi sosyal ve kültürel birçok alanı etkilemektedir. Bu bağlamda toplumların sürekliliğinde en önemli birim olan aile de bu değişimden etkilenmektedir. Yaşanılan bu toplumsal değişimler doğal olarak ailenin yapısı ve işlevlerinde de birçok değişime neden olmaktadır.

Toplum; ekonomik, teknolojik ve sosyal yönden değişim ve gelişmelere uğrasa da evlilik bütün toplumlarda kabul görmekte, evlilikten uzak durmaya çalışan birçok bireyse sevdikleriyle “evlilik” ilişkisi içerisinde birlikteliği adım atmaktadır (Cüceloğlu, 2017: 9). Toplumun en küçük birimi olan ailenin temeli evlilik ile oluşmaktadır. Evlilik, ailenin tamamlayıcı unsurudur. Mutlu bir evlilik, bireylerin tüm yaşam alanlarında başarılı ve sağlıklı olmasında etkili olduğu gibi, sağlıklı toplumların oluşmasında da kuşkusuz uyumlu ve sağlıklı evliliklere bağlıdır.

Kültürel bir olgu ve toplumsal bir kurum olan aile; gelişip, değişmekle birlikte temel niteliklerini koruyarak yaklaşık olarak M.Ö. 2000 yılından günümüze kadar gelmiştir (Yıldırım, 1993: 23). Zaman içerisinde çeşitli kültür ve medeniyetlerin kurulmasıyla, kadın ve erkek ilişkileri de her medeniyetin izlerini taşıyarak ve çeşitli şekiller alarak günümüze değin ulaşmıştır. Bu yüzden evlilik birçok yönüyle evrensel bir olgudur. Tarhan (2016: 13) evliliği, kültürler arasında farklılıklar gösterse de tüm toplumlarda geleneksel hale gelmiş, resmi olarak kabul edilen bir birliktelik olarak tanımlamaktadır.

Toplumsal bir birikime sahip olan evlilik sosyal bir olgudur. Sezen’e (2005: 185) göre evlilik, birbirinden farklı özellikler, gelenekler, yapılanmalar gösterse de evrensel bir kurum olup, insanların nesillerini devam ettirmede kullandıkları bir araçtır. Yeni bir aile kurulması açısından hayati bir önem taşımaktadır.

Evlilik, bireysel ve toplumsal açıdan birçok işlevi yerine getirmekle birlikte, toplumsal statü ve rol kazanımı sağlamaktadır. Evlilik, bireylerin ortak bir hayatı paylaşabildikleri, karşılıklı birçok ihtiyaçlarını (sevgi, saygı, cinsellik vb.) giderebildikleri toplumsal bir olgudur. Akıntürk (1996: 53) evliliği tam ve sürekli bir hayat ortaklığı kurmak üzere, cinsiyetleri farklı iki kişinin hukuken kabul görmüş ve geçerli bir şekilde birleşmesi olarak tanımlamaktadır.

İnsan hayatının en önemli kararlarından olan evlilik, biyolojik, sosyal, kültürel, ekonomik vb. amaçlarla farklı iki cinsten bireyin, farklı kültürel değerler ve yasalar çerçevesinde önceden belirlenmiş olan yetki ve sorumlulukları kabul ederek birlikte yaşamaya karar vermeleridir (Maden, 1991: 493). Evlilik evrensel bir olgu ve anlamlı ilişkiler bütünüdür. İnsan hayatını birçok durumdan etkileyen sosyal bir kurumdur. Eşler hayatı paylaşmak, çocuk büyütme, daha sağlıklı bir yaşam sürmek, daha iyi şartlarda yaşamak gibi birçok sebeple evlenmeye karar vermektedir. Eşlerin evlilikle beraber sosyal, psikolojik ve duygusal durumlarında olumlu gelişmeler olduğu gibi yaşanabilecek olumsuz durumlara karşı da birbirlerine anlar ve destek olurlar. Evliliğin temelini sevgi, saygı, anlayış ve iletişim oluşturmaktadır.

Bu açıklamalar doğrultusunda en genel anlamıyla evlilik; kanunlar çerçevesinde, iki sağlıklı bireyin, aile kurmak amacıyla, ortak bir yaşamın sorumluluklarını paylaşmak için kurdukları anlamlı ilişki ve birliktelik bütünüdür. İnsan yaşamı devam ettikçe toplumlar, evlilik ve aile kurumu ile var olacaktır.

1.1.1. Evliliğin Sosyal Boyutu

Toplumun en küçük birimi olan aile, evliliğin hukuk kuralları çerçevesinde meşrulaşması ile oluşan sosyal bir olgudur. Çalışma alanımız olan sosyoloji içinde büyük bir öneme sahip olan evlilik; ailenin kurulmasının da ön koşuludur. Toplum içerisinde kim kiminle, nerde, nasıl, ne şekilde ve ne zaman evleneceği çeşitli kurallara konularak geçmişten günümüze değin gelmiştir. Evlilik zaman içerisinde farklı kültür ve toplumlar tarafından varlığını koruyup, gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Toplumların devamlılığını, nesillerin sürekliliğini ve kültür aktarımını sağlayan evliliğin çok farklı tanımları olmuştur.

Sosyolojik anlamda evlilik “*yetişkin bir erkek ile yetişkin bir kadın arasındaki yasal geçerliliği olan, belirli hak ve yükümlülükler getiren bir ilişki*” (Marshall, 1999: 223) olarak tanımlanmaktadır. Farklı cinsten olan çiftin birlikte yaşamalarını sağlayan bir çeşit toplumsal anlaşmadır (Sayın, 1990: 79). Budak (2009: 271) evliliği, toplum ve hukuk tarafından onay verilen iki bireyin, çeşitlik hak ve sorumluluklar kazandığı ve cinsel yaşamı da kapsayan bir ilişki sistemi olarak tanımlamaktadır. Topluma bireyler üretmeyi de kapsayan evlilik, aileyi oluşturan toplumsal bir kurumdur. Evlilik, toplumsal düzeni sağladığı gibi diğer kurumlar (özellikle din ve devlet) tarafından da denetlenmiş, yönlendirilmiş ve desteklenmiştir.

Evlilik, toplum tarafından onaylanan kadın ve erkek arasında oluşturulan bir ilişki türüdür. Bu ilişki çeşitli kalıplar içerisinde geçtiği için sosyal bir kurum olarak kabul edilip, incelenmesine olanak sağlanmalıdır. Aile, toplumsal düzeni ve sürekliliği evlilik kurumuyla sağlamaktadır. Evlenme her şeyden önce farklı cinsten olan iki kişinin birlikte yaşamalarını olanak sağlayan bir çeşit toplumsal sözleşme olup cinsler arasında yasaklar ve belli şartlar altında birleşmeye ruhsat tanıyan sosyal bir mekanizmadır (Gökçe, 1991: 382-383). Toplumlar evlilik farklı özellikler gösterse de, evlilik bütün toplumların merkezinde yer almaktadır. Toplumsal rollerin, kuralların, geleneklerin ve göreneklerin öğrenildiği aile yaşamında, toplumun geleceğini ve devamlılığını sağlayacak olan çocuklar da yetişmektedir.

Evlilik, iki kişi arasında odaklaşmasına rağmen öteden beri iki akraba grubu arasında kurulan bir ilişki olarak düşünülmüştür. Geçmişten günümüze tüm topluluklar, ilişki yönünden önce cinsler arasında bir ayırım yapıp yasaklar getirmiş, sonrada birleşmenin kurallarını belirtmişlerdir. Kurallar katı veya gevşek, sınırları geniş veya dar olabilir ama insan topluluklarının doğası budur (Aydın, 1997: 56). Evlilik, aile içi ilişkilerini bir iletişim kalıbına yerleştirir. Sadece iki bireyin veya eşlerin bir araya gelip oluşturdukları birliktelik ve yeni bir ailenin kurulmasıyla kalmayıp, eşlerin aileleri arasında da anlamlı yeni bir ilişki ağı oluşturur. Kurulan bu yeni aile ilişkisi toplum içerisinde birlik ve düzeni sağlamakta, toplumsal dayanışmayı arttırmaktadır.

Evlilik, hem karı koca arasındaki ilişkiye hem de çocuk yapma ve yetiştirmeye ruhsattır. Evlenme ile aile kurumu meydana gelse de, çocukların da

katıldığı geniş bir birlikteliktir. Evlilik olgusu toplumdan topluma, kültürden kültüre tarihsel zaman dilimi içerisinde farklılıklar arz etse de bu olgunun evrensel bir takım özelliklerden söz edilebilir. Bu özellikler (Türkkahraman, 2006: 156):

- Evlilik, her şeyden önce bir erkek ve bir kadın olmak üzere iki karşıt cinsin birlikteliğinden oluşmaktadır.
- Evlilik, cinsel ilişkinin ve üremenin toplum tarafından onaylanmasıdır.
- Evlilik kişisel bir mesele olmaktan çok, kurumsal ve toplumsal ilişkiler bütünüdür.
- Evlilik, çiftler arasında karşılıklı bir takım hak ve sorumlulukları içermektedir.
- Belli bir süreklilik arz edeceğine inanılarak kurulan bir bağlılık ilişkisidir.

Evliliğin temelinde duygusal bir bağlılık, birliktelik vardır. Evlilik ile kurulan birlikteliğin uyumu ve eşler arası uyum bu birlikteliğin süresine etki etmektedir. Birçok yönden olgunlaşmış bireylerin, evlilikte yaşanabilecek olumsuz durumlara karşın eşlerine gösterecekleri anlayış ve destekle evliliklerini daha uzun zaman devam ettirebilmektedir. Ailenin sağlıklı gelişimi için birçok sosyal kurum da çeşitli kurullarla bu kurumun işlevsellersinin sağlıklı ilerlemesini sağlamaya çalışmaktadır.

Evlilik, toplumda geçerli olan örf, adet ve geleneklere göre gerçekleşir. Yani zaman içerisinde kazanılmış, kalıplaşmış kurullar birleşimidir. Bu bakımdan, insanların evlenme ile aileye kavuşmaları sosyal bir olaydır. Evlenmenin sosyal bir olay olmasına karşılık, bunun dışında gerçekleşen bütün şekiller birer sapma davranışdır ve daha çok “çiftleşme” olarak isimlendirilebilir (Erkal, 1995: 57). Aile basit bir birliktelik değildir. Aksine karmaşık bir iletişim ağına sahiptir. Ailenin birlikteliği nikâhla, evlilik ile sağlanmaktadır. Bu yüzden toplumlar evlilik ile birlikte cinselliği yasalarla meşrulaştırmış, sağlıklı nesillerin, soyların ve ailelerin oluşmasını sağlayama çalışmıştır. Toplumun ön gördüğü şekilde eşler, evlilik yaşantılarını kurup ve bu anlamlı birlikteliğin devamlılığını sağlamaya çalışmaktadır.

1.1.2. Evliliğin Dini Boyutu

Din kurumu toplumsal yapı içerisinde hem kendi yapısında hem de diğer kurumlarla ilişki içerisinde olmuş ve toplumu şekillendirmede etkin bir rol oynamıştır. Toplumsal hayatın sağlıklı işleyişinde din kurumunun önemli bir rolü vardır. Ailenin kuruluşu ve işleyişinde dini kurallar ve değerler varlığını her daim hissettirmiştir. Din kurumu; aile, aile içi ilişkiler, evlilik, eşler arası ilişkiler, çocuk yetiştirme tarzları, boşanma gibi birçok konu üzerine derinlemesine kurallar ve yasaklar getirmiştir. Sosyal bir olgu, toplumsal bir kurum olan din, insanlar arasında birlik ve düzeni sağlayarak toplumun dayanışmasında ve olgunlaşmasında önemli bir görev üstlenmiştir.

Tarih boyunca evlilik kavramı insan toplulukları arasında sürekli var olmuştur. Genellikle erkeğin birden çok kadınla evlenmesi şeklinde tanımlanmış olsa da bazı topluluklarda kadının çok evliliği de görülmüştür. Tevrat'ta pek çok peygamberin çok evliliğinden söz edilmiş olmasına, İncil'de çok evliliği yasaklar bir tavır olmamasına, Kur'an'ın ise diğer iki dinden farklı olarak çok evliliği sınırlandırmasına ve belirli kurallara bağlamasına rağmen batılı topluluklar tarafından çok evlilik kurumu, kadın haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle acımasız eleştirilere maruz kalmış ve özellikle bu sebeple İslamiyet suçlanmıştır. Kur'an, indiği Arap toplumundaki çok sayıda ve kanunsuz bir şekilde gerçekleşen çok evlilikleri dört ile sınırlandırmış ve belirlenen kanunlar ile bunu sağlamaya çalışmıştır (İncegöl, 2008: 1). Sağlıklı toplumların oluşması için evlilik ve birlikte yaşamın çeşitli yaptırımlara bağlanması ilerde yaşanabilecek olumsuz durumların oluşmasının önüne geçilmesi sağlamıştır.

Semavi dinlerden olan Yahudilikte, evlilik kuralları kesin olarak belirlenmiştir. Evlilik; kültürün, neslin ve Yahudiliğin devamını sağlayan en önemli yol olduğu için, evlenmemek büyük bir suç olarak kabul edilmiştir. Bundan dolayı Yahudiliğin ilk şartı ve amacı aile kurmak olarak belirtilmiştir. Hristiyanlıkta ise evlilik, dini bir kimlik taşımakla beraber ailenin temelini oluşturmaktadır. Tanrı'nın insanı yaratması sonucu oluşan ilk çift (Adem ve Havva) evlenmenin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Hristiyanlıkta nesli devam ettirmenin ve namusu korumanın yolu evlilik olarak gösterilmektedir. Evlenme mutlu bir birliktelik olarak açıklanıp,

boşanma ise kesin olarak yasaklanmaktadır (Yılmazçoban, 2008: 68-69). Aile, evlilik, evlilik içi ilişkiler, boşanma gibi birçok konuda yaptırımlar getirmede etkin rol oynayan din kurumu, bu ilişkilerin sağlıklı devamı içinde tartışılmaz kurallar getirmiştir. Birçok semavi din, aile ve evliliğe farklı bakış açıları getirmiş olsa da toplumun sağlıklı gelişimi için evliliği ve evlenmeyi gerekli görüp, desteklemiştir.

İslâm dini, insana son derece önem vermiş, dünya ve ahiret mutluluğunun yollarını göstermiştir. Evlilik, dünya mutluluğunun temelini oluşturan unsurlardan belki de en önemlisidir. İnsanın mutlu ve huzurlu olması ve neslinin devamı, ancak evlilik ile mümkün olabilmektedir. Bu yüzden hadisler ve ayetler ile evlilik ve evliliğe teşvik yönünde birçok kural ve hükümlere yer verilmiştir. Kur'an'da en detaylı anlatılan konular; evlilik, boşanma ve aile fertlerinin görev ve sorumlulukları ile ilgili konulardır. Namaz, oruç, hac ve zekât ile ilgili hususlara bu kadar ayrıntılı yer verilmemiştir. Çünkü aile kurumu, hem birey hem de toplum için hayati önem arz etmektedir (Yatkın, 2010: 48). Bu sebeple dünya var oldukça aile ve evlilik varlıklarını devam ettirecektir.

İslam dininde aile ve evlilik yaşantısı üzerine geniş ve ayrıntılı yer verilmiştir. Evliliğin toplum için önemi birçok ayet ve hadiste dile getirilmiş, eşlerin sorumluluk, hak ve yükümlülüklerinden bahsedilmiştir.

İslam dininde, Müslümanların evlenip yuva kurmalarına oldukça önem verilmiştir. Kur'an-ı Kerim de erkek ve kadının bu dünyadaki yalnızlığının karşı cins ile giderilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu gereklilik ise ancak evlilik ile mümkün ve meşru kılınmıştır. İslam'a göre aile, toplumu ayakta tutan temel taş olduğu için evliliğe büyük önem vermiş, onunla ilgili yasal düzenlemeler getirmiştir. Bu kapsamda ailenin korunması ve ailenin cahiliye kültürünün etkilerinden kurtarılması için büyük çaba harcanmıştır. İslam, Müslümanların kuracağı aile yuvasını, kendine özgü bir takım kurallara bağlamıştır. Çünkü aile bir toplumun çekirdeği olup, her fert aile yuvasının eğitim ve terbiyesinden mesuldür. Nitekim fertlerin ilk örf, adet ve kültür aktarımı aile tarafından verilir (Yılmaz, 2010: 31-32). Çocukların ilk sosyal çevresi ve eğitim alanı ailedir. Çocuğun fiziksel, biyolojik ve ruhsal gelişimi aile tarafından sağlanır ve desteklenir. Aile de birçok yönden sağlıklı bir şekilde yetişen birey, toplumunda sağlıklı gelişiminde etkili olacaktır.

Ailenin oluşmasının temel yolu olan evlilik, aile hukukunun da temelini oluşturmaktadır. Bu yüzden evliliği birçok din mutlak ve zorunlu kılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, evlilik ve aile hayatına ilişkin eşlere çeşitli hak ve yükümlülükler yüklerken, topluma da bu hak ve sorumlulukların sürdürülebilmesi için sorumluluklar getirmiştir. Bu sorumlulukların denetlenmesi görevi de din ve hukuk yoluyla devletlere verilmiştir. Toplumun özeti, ailedeki birlik ve düzendir. Aile yaşamındaki bozulma toplumun diğer bütün kurumlarını etkileyecektir. Bunun için eğitim, siyaset, ekonomi, din ve devlet kurumları aileyi daima güçlü tutmalı ve geliştirmeye yönelik projeler üretmelidir. Güçlü toplumların varlığı güçlü ve sağlıklı aileler ile sağlanabilir.

1.1.3. Evliliğin Hukuki Boyutu

Her toplumda olduğu gibi ülkemizde de evliliğe ilişkin hukuki kurallar oluşturulmuş, evlenmek isteyen eşlere hangi yaşta evlenebilecekleri kanunlar ile belirlenmiş belirli şart ve esaslara dayandırılmıştır. Türk Medeni Kanununun 124. Maddesine göre, erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça; ayırt etme gücüne sahip olmayanlar; küçük ve kısıtlı bireyin ve yasal temsilcisinin izni olmadıkça evlenemez şeklinde belirlenmiştir.

Evliliği; iki bireyin, toplumun ve kanunların öngördüğü şekilde oluşturdukları hukuki birliktelik şeklinde tanımlayabiliriz. Bütün toplumlar sağlıklı bireylerin ve toplumların oluşması için aile ve aile yaşamına ilişkin konulara önem vermiştir. Bu yüzden evlilik ile gelen hak ve sorumluluklar, çeşitli kanunlar ile aile kurumunu korumaya çalışmıştır.

Evlilik, yetişkin bir erkek ile bir kadın arasındaki hukuki geçerliliği olan, belirli hak ve yükümlülükleri gerektiren bir ilişkidir (Bozkurt, 2007: 260). Evlenme ile birlikte eşler üzerine çeşitli hak ve sorumluluklar yüklenmiştir. Bu haklar gelecek için öngörülmüş hak ve sorumluluklardır. Aile ve evlilik yaşamı üzerine önleyici, denetleyici ve koruyucu -boşanma ve nafaka gibi- birçok kurallar ve yaptırımlar getiren hukuk, evliliğin ve aile yaşamının her aşamasında ve alanında, sürekli ve geçici kurullarla eşlerin, çocukların ve toplumun uyumlu ve sağlıklı gelişimi için yaptırımlar getirmektedir.

1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu birçok köklü değişikliği de beraberinde getirmiştir. Özellikle Aile Hukuku yönünden önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Söz konusu değişiklikler ile Türk Medeni Kanunu yeni bir anlayış getirmiştir. Bu kanunla beraber eşler arasında eşitlik kabul edilmiş olup, eşler artık hakları kazanmada ve yükümlülükleri üstlenmede eşittirler. Bu anlayış evlilik birliğinin korunması açısından önemli bir değişiklik olarak kabul görmüştür. Toplumun temelini oluşturan aile kurumunun sağlıklı ve sorunsuz bir şekilde işleyebilmesi ve korunması için başta Türk Medeni Kanunu olmak üzere çeşitli kanunlarda eşlere haklar ve yükümlülükler verilmiş ve koruyucu önlemler ile düzenlenmiştir. Evli bireylerin sorumluluklarını yerine getirmemesi sebebiyle, eşler arasında bazen çıkabilecek sorunların boşanma ile sonuçlanmadan önce öngörülmuş birtakım evlilik birliğini koruyucu önlemler Türk Medeni Kanunu'nu ile çözülmesini amaçlanmıştır. Türk Medeni Kanunu'nda, evli çiftler arasında bir uyuşmazlık çıkması halinde hâkimlere önce uzlaştırıcı olma görevi verilmiştir. Hâkim öncelikle eşleri uzlaştırmaya çalışıp, evlilik birliğinden kaynaklanan yükümlülüklerini gereğini yerine getirmeyen eş varsa onu uyaracak ve evlilik ile beraber gelen yükümlülüklerini hatırlatacaktır (Zorluoğlu, 2009: 1). Hukuki yönden evlilik birliğinin nikâh ile kurulmasıyla kazanılan hak ve sorumluluklarla birlikte, eşler artık ihtiyaçları, beklentileri, istekleri ve tutumları değişecek ve ortak bir hayat bakışı oluşacaktır.

1.1.4. Evliliğin Ekonomik Boyutu

Üretim, tüketim, dağıtım ve değişim ekonominin en temel unsurlarıdır. Evliliğin ya da ailenin ekonomik işlevlerini tanımlarken üretim ve tüketim üzerinden gitmek doğru olacaktır. Üretimin öğeleri; doğa, sermaye, giriş ve emektir. Tüketimde ise birey tasarruf ve israf şeklinde tutumunu gösterir. Üretim ve tüketimin gerektirdiği bilgi ve beceri ilk ailede kazanılır (Kır, 2010: 145). Evlilik ile beraber birey hem kendi ihtiyaçlarını karşılamak hem de toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek için üretim ve tüketim faaliyetleri içerisinde yer alır. Aile, çocukların hayatını nasıl kazanacağı, kazançlarını nasıl kontrol edeceği, tasarruf ve yatırımlarda nasıl bulunacağı gibi temel ekonomik bilgi ve becerilerin öğretimini de üstlenmektedir.

Geleneksel toplumlarda aile tipi genellikle geniş ailedir. Ev ekonomisi, aile ekonomisinde önemlidir. Aile, üretim ve tüketim birimi olarak toplumun yaşam ortaklığını üstlenmiş bir kurumdur. Aile, ekonomik gereksinimlerini kendi üretip, ihtiyaçlarını gidermek için de kendi tüketir. Yani aile hem üretim hem de tüketim kurumu olup, aile fertlerinin ihtiyaçları yine aile tarafından karşılanır (Ergün, 1987: 40). Geniş ailede kuşaklar arası kültür aktarımı ve ekonomik paylaşım oldukça yaygındır. Bireyler ekonomik faaliyetlere katılımdaki rolleri belirlenmiştir. Aile içerisinde üretim ve tüketim faaliyetleri belirli kurallara bağlanıp, aile reisi tarafından kontrolü ve denetimi sağlanır. Günümüzde teknoloji, ulaşım ve sosyal medyanın gelişimi aileyi giderek küçültmeye başlamıştır. Kadınların çalışma hayatına girmesi, ekonomik faaliyetlerde yer alması, aile içi ekonomik faaliyetlerinde değişmesine neden olmuştur.

Kırdan kente göç ile oluşan modern ailelerde çekirdek aile yaşamı yaygınlaşmıştır. Modern çekirdek ailelerde, aile fertleri aile dışında ki kısımlarda üretim faaliyetlerini katılmışlardır. Ailenin haricinde kullanılan emekle birlikte ailenin ekonomik açıdan bağımsız bir kurum olma özelliği yitirilmiş, hatta ailenin diğer fonksiyonları ve düzeni de değişmiştir. Bu durum aileyi daha iyi iş imkânları sağlamıştır. Kadınlar da ailenin artan ihtiyaçlarına karşılamak ve aile ekonomisine katkı sağlamak için çalışma hayatına katılım fırsatı bulmuştur. Böylece bireyselleşen toplumda ekonomik özgürlük de elde edilmiştir (Tezcan, 1997: 271-272). Kadınların çalışma hayatında yer almaları kadınlar için birçok olumlu durumu getirdiği gibi olumsuz durumlara da sebep olmuştur. Önceleri sadece annelik, gündelik işler ve çocuk yetiştirmeden sorumlu olan kadın, çalışma hayatına girmesiyle önceki işlerinin ve mevcut rollerinin üzerine birde çalışma hayatında tutunmaya çalışır hale gelmiştir. Doğal olarak ailenin yapısında da değişmelere sebep olmuştur. Geleneksel aile yaşamında yer alan iki hatta üç kuşak, çocuk yetiştirme tarzlarında ve ekonomik faaliyetler de birçok yönden olumlu etkileri varken, modern aile yaşantısıyla küçülen ailelerde çocuklar bakıcı ve gündüz bakım evlerinde büyümektedir. Bu durum tabii ki evlilik hayatı ve çocuk gelişimini de oldukça etkilemektedir.

1.2. GELENEKSEL VE MODERN EVLİLİKLER

Ailenin kurulmasının temeli olan evlilik, ilkel veya modern bütün toplumlarda gözlenen sosyal bir gerçekliktir. Evlilik şekilleri, ritüelleri farklılık arz etse de evlenme evrensel bir olgu olarak kabul görmektedir. Evliliğin başarılı sürdürülmesi için sosyologlar bazı kriterlerden bahsetmektedir. Buna göre bu kriterler; sevgi ve saygı, uzlaşma, duygusal olgunluk ve sorumluluk bilinci, ortak hobiler, uyum, ahlak, kültürel benzerlik, eğitim düzeyinde denklik ile fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olmaktır (Türkkahraman, 2006: 158-159).

Şen (2009: 6) geleneksel ve modern evlilikleri şu şekilde karşılaştırmaktadır:

Geleneksel evlilikler;

- Erkek, evlilik ve aile fertleri içerisinde baskın roledir.
- Kadın ve erkeğin rolü ataerkil yapıdan gelen kurallar ile çizilmiştir.
- Kadın, kocasının soyadını alır.
- Eşler evlenmeden önce birlikte yaşayamazlar.
- Günlük işler ve çocuk bakımı kadının rolü iken erkek evin geçimini sağlamakla yükümlüdür.
- Evlilik geçilmesi gereken bir aşama olarak görülüp toplumun ve kanunun belirlemiş olduğu yaşta evlenilmesi gerekir.
- Evliliğin uyumlu sürmesi, mutlu olunması, iyi çocuklar yetiştirilmesi vb. davranışlar kadının sorumlulukları olarak görülür. Bunlar eğer yoksa sorunun kaynağı ve suçlu kadın görülür.
- Ailenin ikamet yerini erkeğin mesleği ve çevresi belirler.

Modern evlilikler ise;

- Roller kadın ve erkek arasında eşit dağılmıştır.
- Kadın ve erkeğin rolü esnek ve değişkendir.
- Kadınlar evlenmeden önceki soyadlarını kullanabilirler.
- Evlenmeden önce eşler birlikte yaşayabilirler.
- Kadının çalışma hayatına girmesiyle görev ve sorumluluklar paylaşılmıştır.

- Eşlerin -eşit- seçim ve tercih hakkı daha belirgindir.
- Evlilik ile beraber kazanılan hak ve sorumlulukları eşler paylaşırlar.
- Evliliğin sağlıklı yürümesi için sorumluluk eşler arasında eşit olarak görülür. Eşler sorunları birbirinde değil problemin kaynağında ararlar.
- Ailenin ikamet yerini her iki eşin mesleği ve çevresi belirler.

İnsanlık tarih boyunca iki anlam verme sistemi ve kültürü geliştirmiştir. Bunlar, *Denetim Odaklı Korku Kültürü* ve *Gelişim Odaklı Değerler Kültürü*'dür. Denetim Odaklı Korku Kültürü; insanlık tarihi kadar eskidir ve güç korkudan kazanılır. Ailede güveni sağlayan kişi; denetleyen, korkulan, en güçlü kişidir. Bu kültürle yetişen birey; “en iyiyi ben bilirim”, “en iyiyi ben yaparım”, “en güçlü benim, sözümden çıkmayın” diyen kişidir. Gelişim Odaklı Değer Kültürü ise, son üç yüz yıldır gelişen güveni sağlamanın diğer bir yoludur. Bu kültür gücü otoriten değil paylaşılan adil ortamdandır. “Ben” yerine “biz” duygusu vardır. Güvenin temelleri, denetleme ve korkudan değil, ortak değerleri yaşayıp yaşatarak oluşturulur (Cüceloğlu, 2017: 42-49)

Geleneksel ataerkil aile yaşamı genellikle denetim odaklı korku kültürü ile yetiştirilen bireylerden oluşmaktadır. Erkek ailenin reisi, otorite ve gücün kaynağıdır ve ailenin yönetimi ve işleyişi ona bağlıdır. Evlilikte güce sahip olan erkek mutlu ve huzurluysa herkes öyle kabul edilir. Toplum tarafından da gelenek ve göreneklerle bu gücün kuralları konulmuş ve devamlılığı desteklenmiştir.

Modern aile yaşamında ise gelişim odaklı değer kültürü etkinliğinden bahsedebilir. Bu kültür ile yetişen bireyler aile ve evlilik yaşamının sorumluluklarını paylaşır, ortak payda da buluşmaya çalışmaktadır. Eşler, evliliğin getirmiş oldukları hak ve sorumlulukları paylaşır, güveni de bu hak ve sorumlulukların adil bir şekilde paylaşılmasından alır. Evlilikten alınan mutluluk ve haz, çiftler tarafından önemlidir. Karşılıklı anlayış ve destek evliliğin uyumunu ve direncini artırmaktadır.

1.3. EVLİLİK KURUMUNUN AMACI VE İŞLEVİ

İnsanlar, birçok ölçütler ile seçimlerini bir karara bağlamaktadır. Bireyler, evlilik yaşamına dair düşünceleri, istekleri ve hayalleri vardır. Bu yüzden bireylerin eş seçimi, evlilik hayatından beklentileri bireyden bireye farklılık göstermektedir. İnsanların evlilikten ve aile yaşamından beklentilerinin farklı olması son derece

doğaldır. Kimileri çocuk sahibi olmak, kimileri toplumsal statüde yer almak, kimileri ise yalnızlıktan kurtulmak için evlenir. Çiftlerin evlilikten veya hayattan beklentileri farklı ise örneğin; eşlerden birisi aileye yeni bir üyenin bir çocuğun katılmasını isterken diğeri kariyer planları yapıyorsa evlilik ömrü uzun olmayacaktır. Mutlu bir evlilikte olmazsa olmaz olan unsur sağlıklı iletişim ve ortak hayat bakışıdır.

Evlilikte doğru kişiyi bulmak ne kadar önemliyse evliliğe yüklenen anlam ve evlilikten beklentiler de o kadar önemlidir. Çünkü eşler arasındaki uyumun en önemli belirleyicisi, evlilik hayatında ki beklentilerdir. Kadın ile erkeğin beklentilerinin birbiriyle örtüşüp örtüşmediği, evlilikte ki beklentilerin gerçekçi olup olmadığı evlilikteki uyumun en önemli belirleyicisidir. Evliliğe ve hayata bakış açıları birbirine ne kadar yakın olursa, uyum da o kadar kolay gerçekleşir (Tarhan, 2016: 18). Ortak amaç ve beklentiler eşler arasında paylaşılmalıdır. Evlenerek ben duygusundan biz duygusuna geçilmesi kararlarında biz olarak verilmesi gerekmektedir. Eşler görüş bildirirken birbirlerinin kararlarına saygı duymalı, evlilikte benliklerini özgürce yaşamalı ve görüşlerini bu şekilde dile getirebilmelidir. Birbirlerinin farklılıklarını, eksik yönlerini tamamlayabilmelidir. Tartışmalar yıkıcı olmamalı, telafisi olmayan sözler ve davranışlarda bulunulmamalıdır. Çiftler evlilik birlikteliğiyle birlikte gelen sorunları idare edip, iletişim ve problem çözme becerilerini geliştirilmelidir.

Canel'in (2012: 20) ifade ettiği evliliğin temel amaçlarını:

- Sevme ve sevilme ihtiyacı,
- Eşlerin biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinim ve güdülerini doyurması,
- Neslin devamlılığını sağlama,
- Toplumda rol ve statü kazanma,
- Ait ve güvende olma hissi ile korunma duygusu,
- Dayanışma duygusunu hissetme,
- Geleceğe dair planlar yapma ve güven ile bakabilme,
- Çiftlerin birbirlerinden onur ve kıvanç duyabilme,
- Cinsel yaşamın sağlıklı olarak düzenlenmesi olarak ifade etmektedir.

Aile kurumunun nihai ilk görevi ailenin biyolojik ve psikolojik işlevidir. Neslinin devamlılığını sağlayan bir kurum olma özelliği gösteren aile onun en başta gelen temel işlevidir. Bu işlevin gerçekleşmesi; anne, baba ve çocuk ilişkisi olarak ifade edilen bir bağı gerekli kılmaktadır (Aydın, 1997: 38). Toplumlar varlıklarını devam ettirmek için kendi bireylerini yetiştirmek zorundadır. Aile, sağlıklı toplumların yetişmesi sağlayan en temel birimdir. Sevgi, saygı ve ortak duygu paylaşımının olduğu bir evlilikte psikolojik ve duygusal direnç artacak, bu da topluma sağlıklı bireylerin yetişmesinde yardımcı olacaktır.

Ailenin bir diğer işlevi ise, sosyalleşme ve eğitim işlevidir. İlk eğitim aile içerisinde verilmesi bireyi toplumsal yaşama uyumunda büyük bir öneme sahiptir. Anne, baba ve diğer akrabalar ise çocukları gözetirler, onlara toplumun değerleri ve kültürünü aktarırlar (Bozkurt, 2007: 261). Bireyin ilk ve en etkili sosyalleştiği yer ailedir. Geleneksel geniş aile hayatında aile büyükleri çocuklara; örf, adet, din, terbiye ve değerleri öğretirken, bu bilgi, beceri ve kazanımları kullanma ve uygulama fırsatı sağlar ayrıca yoğun bir sosyalleşme ve kültürel aktarımı vardır.

Sosyal bir varlık olan insan, toplumun kültürünü, mesleki bilgilerini aile içinde edinir. Geleneksel aile içerisinde ki büyüklerin, çocukların eğitilmesinde büyük payları vardır. Aile bir toplumsallaştırma ajanı ve okul görevi görür (Sayın, 1990: 8). Toplum ile tanışılan ilk sosyal ortam ailedir. Bireyler aile yaşamında toplum ile alakalı ilk tanımları öğrenmektedir. Aile fertleri, görevleri, meslekler, toplumsal kurumlar ve bu kurumların işleyişleri gibi birçok konuya dair ilk bilgiler aile tarafından bireylere aktarılır. Bireyin toplumsal yaşama ilk uyumu aile tarafından sağlanır.

İnsan tarihinin ilk zamanlarından bugüne değin bütün toplumlarda aile, birçok üretim ve tüketim faaliyetinde bulunmuştur. Tarım, hayvancılık ve sanayinin gelişimi aile ve toplum yaşamında etkili olmuştur. Bu nedenle ailenin işlevlerinden en önemlilerinden biri de ekonomidir. Aile, hem kendi ekonomik faaliyetlerini devam ettirmeye çalışırken hem de toplumun üretim ve tüketim faaliyetlerine katılır. Sayın'ın (1990: 8) ifade ettiği gibi, aile hem bir üretim hem de tüketim birimidir. Aile içerisindeki iş bölümü yaşa ve cinsiyete göre oluşturulmuştur. Aile yaşamında

evin reisi aynı zamanda hem baba ve hem de patron, çocuk ise hem oğul ve hem çıraktır.

Toplumların gelişmesi, insan nüfusunun artması en önemli birimi olan aile üzerinde bir takım koruyucu önlemler alınmasına sebep olmuştur. Bu önemler hukuksal yönden yapılan koruyucu işlevlerdir. Bozkurt'un (2007: 261) ifade ettiği gibi insan diğer canlılardan farklı olarak, çok uzun süreli bir bakım ve güvenliğe gereksinim duyar. Aileler tarafından çocukların bu gereksinimleri karşılanır, bütün kültürlerde ailenin sorumluluğu altındadır. Hukuk eşlerin evlilik öncesi, evlilik ve boşanma sonrası her döneminde koruyucu ve önleyici hükümleri vardır. Örneğin eşlerin boşanması demek ebeveynliklerinin bittiği anlamına gelmez. Hukuk toplum geleceği ve nesillerin devamı olan aile için boşanma sonrası hem eşler hem çocuklar için birçok hüküm koymuştur.

1.4. EVLİLİK İLE İLGİLİ KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Birçok sosyal bilimin konusu olan aile, biz sosyologlarında açıklama getirip anlayıp, yorumlamaya çalıştığı toplumsal bir birimdir. Toplumsal bir kurum olarak aile; aile-toplum, aile-birey ve birey-toplum ilişkisini açıklamada önemli işleve sahiptir. Bayer'in (2013: 102) ifade ettiği gibi aile, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren içinde yer aldığı, ona yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bakım ve desteğin sunulduğu sosyal bir ortamdır. Toplumun sahip olduğu değer yargıları, normatif kurallar ve sosyalleşme en etkili ve yoğun olarak aktarıldığı yer ailedir. Dolayısıyla aile, hem kendi içerisinde, hem de toplumdaki değişim ve dönüşümleri anlama, analiz etme ve açıklamada önemli bir araştırma alanı olmuştur.

Kuramlar; birçok olguyu anlamak, algılamak, analiz etmek ve açıklamak için oluşturulmuş, kavramsallaştırmalardır. Kuramlar uzun zaman içerisinde oluşur ve yine zaman içerisinde değişir. Bu sebeple aile ve evlilik kavramını anlayıp açıklayabilmek için, tarihsel süreç içerisinde farklı bilimsel çalışmalarda geliştirilen başlıca aile ve evlilik kuramlarını bilmek araştırmada kolaylıklar sağlayacaktır.

1.4.1. Yapısal – İşlevsel Yaklaşım

Yapısal yaklaşımın temeli, her toplum kurum olarak, Örneğin aile gibi, alt sistemlerin oluşturduğu bir bütün veya bir sistem olarak açıklanmaktadır. Toplumunu oluşturan parçalar diğer bir parçayı etkilemekte, değiştirmekte en azından etkilemektedir. Bu değişimler ve dinamik bir düzen içerisinde gerçekleşip, sistemin işleyişini bozmadan bir düzen içinde devam ettiği kabul edilmektedir (Adak, 2016: 71). Bu yaklaşıma göre aile; hem kendisi hem de farklı sistemler içerisinde birçok işlevi olan ve diğer sosyal yapılar ile de ilişkisini, bütünü içerisinde ki etkileşimi açıklamaya çalışmaktadır.

Yapısal – işlevsel yaklaşımda aile, kendi içerisinde ve sosyal sistemin korunmasında önemli işlevleri olan ve rol-statü bakımından en iyi konumlara sahip bireylerden oluşur. Bireyler, bu yapının taleplerine cevap vererek veya yapının sınırları altında çalışarak sistemin işleyişine katkıda bulunmaktadır (Adak, 2016: 72).

Toplum içerisinde birçok unsur ve sistem vardır. Bu karmaşık sistem, sistem içerisine eklenen diğer unsurlar ile daha karmaşık hale gelmektedir. Örneğin aile, kadın ve erkeğin evlenmesi başlayan bir toplumsal sistemin içerisindeki en temel unsurdur. Başta eş rolü kadın ve erkeğin, çocuklarının olmasıyla daha zor bir sürece girmektedir. Artık sadece eş değil anne ve baba rolleri vardır. Ancak kazanılan yeni roller diğer toplumda ki diğer unsurlar ile etkileşimi artırırken; çevre ve statü yönünden de değişimlere sebep olur. Hallaç ve Öz'ün (2014: 146) de ifade ettiği gibi her bir üye bir alt sistem olarak görülmektedir. Aile fertleri birkaç farklı alt gruba aittir. Anne, eş, teyze, kız kardeş olabilir. Bazen bu roller çatışabilir. Sınırlar bireyleri ve aileleri kuşattığında değişik geçirgenliklerle engeller görünmez. Aile de ailenin ve alt sistemlerin özerklik ayrımı ile korunur. Eş alt sisteminin ebeveynden, çocuktan ve dış dünyadan ayıran bir sınıra sahip olduğunu ifade eder.

Yapısal-işlevsel analizde toplum, birbirleriyle karşılıklı ilişki içinde olan hareketli bir sistem olarak açıklanır. Sistemi açıklamak için yapısalcı yaklaşımda, sistemi oluşturan parçalar ve bütün arasındaki ilişki nasıldır? Sistemi bireysel, kurumsal ve toplumsal olmak üzere farklı düzeylerde ele almaktadır. Aileyi analiz ederken; ailenin işlevleri, yetişkin rolleri, rollerin sosyalizasyon süreçleri, ailenin

diğer kurumsal sistemler ile ilişkilerini anlamaya ve açıklama çalışmaktadır. Başka bir diğer konu ise cinsiyet, iş bölümü, aile yapısı ve mesleki sistemler arasındaki ilişkisi ve çocuğun bireysel yani kişilik gelişimidir. Her toplum neslini devam ettirmek için belli temel unsurları yerine getirmelidir. Toplumun en temel birimi olan aile de bu birimlerden biri olup, gereksinimleri yerine getirmelidir. Aile evrensel bir olgudur (Adak, 2016: 74).

1.4.2. Sistemsel Yaklaşım

Toplumsal düzen içerisinde yer alan aileyi ve işleyişini açıklamaya çalışan sistem yaklaşımı bu karmaşık yapısı kavramsallaştırmaya çalışmaktadır. Sistem yaklaşımında aile bir sistem olarak kabul edilmektedir. Aile sisteminin unsurları ve aile fertleri tarafından üstlenen roller, birbirine yakından bağlı derecelerde değişim gösterebilir. Her aile sisteminin sahip olduğu rollerin bütünlüğü vardır. Bu roller aile sistemi yapan yapıyı oluştururken birbiriyle etkileşim içinde olan rollerin konumunu oluşturur. Aile sistemi zaman içerisinde iç ve dış değişimlere uyum sağlamaktadır. Aileler dışından iletişim ve bilgi akışı olup, bu bilgi akışı sistemde geri dönüt süreci olarak anlamlandırılır. Aile sadece bilgi akışı ve iletişim kalıpları oluşturmakla kalmaz, hedeflere ilişkin modeller oluşturur (Adak, 2016: 75).

Aile ve evlilik, temel ve bütünsel bir güç oluşturur. Sistem yaklaşımı dairesel (döngüsel) nedensellik ilkesine dayanır. Bu ilkeye göre aile fertlerinin birinin davranışı, bu davranışını gerçekleştiren olmak üzere bütün aile sisteminin işlevlerini ve fertlerinin davranışlarını etkilemektedir. Doğan (1995: 343-344), sistem yaklaşımının temel kavramlarını şu şekilde açıklamaktadır:

- Bütünlük, hiyerarşi ve sınırlarla ilgili olan;
- Aile sisteminin örgütsel yapısı,
- Sözel ve sözel olmayan tüm davranış kalıpları iletişimi,
- Aile fertlerinin etkileşim biçimleri ve işlevde bulunma faaliyetleri kuralları,
- Aile sisteminin işleyişinde uyum bozulduğunda aile dengesi,
- Ailenin işlevinde gerekli olan değişimin sağlanması bilgi,
- Ailenin sisteminde yüzeysel ya da köklü değişimler olan değişmedir.

1.4.3. Sembolik Etkileşimcilik

Sembolik etkileşimi ele alan George H. Mead, Charles H. Cooley gibi kuramcılar, insanın hem sosyal hem de bireysel yönlerinin olduğunu düşünmektedir. Psikologlar sembolik etkileşim içinde katılanların psikolojik donanım unsurlarına başvurarak etkileşim içindeki bireylerin davranışlarını dikkate alırlar, bu unsurlar güdüler, duygular, tutumlar ve kişiliktir. Sosyologlar ise toplumsal unsurlar ile açıklamaya çalışmaktadır. Sosyoloji de ise bu unsurlar kültürel yönelimler, adetler, değerler, roller ve yapısal yaptırımlar vb.dir (Adak, 2016: 76).

Sembolik etkileşim yaklaşımına göre insan davranışlarının kaynağı, toplumdaki insanların diğer insanlar ile olan etkileşiminin sonucudur. İnsan, hayatı boyunca birçok olay ve durumla karşılaşır. Birey karşılaşmış olduğu bu olay ve durumların sonucundan ders çıkararak davranışlarında değişikliğe gider. Sembolik etkileşimciler insanın bu davranışlarını açıklamak ve yorumlamakta semboller kullanır. Davranışların yorumlanıp, durumlara göre değişmesini ise bu sembollerin değişmesi ile açıklamaktadır.

Aile fertlerinin her biri belirlenmiş bir role sahiptir ve etkileşimde buldukları bireyler vardır. Bireyler ailenin karşılaştığı iç dış durumlarda rollerini açıklamaktadır. Bu rol beklentileri referans grupları, olaylar ve bireylerin kendilik kavramını içine alır. Her bir aile ferdi diğer fertler ile etkileşimlerinde rol dışı faaliyetlerde bulunur. Yaklaşım, ailenin toplumla olan ilişkisini ve diğer etkileşimlerini açıklamak için aile dinamiklerinin etkilerini öne çıkarır aynı zamanda ailenin toplumla ve diğerler sistemler ile ilgili özelleşmiş güç kaynaklarını değerlendirmede de kullanılır. Bu değerlendirme biçimi aile içi ilişkiler odağında aileyi bir etkileşim örüntüsü olarak ele almakta ve diğer sosyal etkileşim biçimleriyle birlikte aileyi anlamaya ve açıklamaya çalışır (Hallaç ve Öz, 2014: 150).

Sembolik Etkileşimci Yaklaşım evliliklerin boşanma ile sonuçlanmasını sembollerdeki değişme ile açıklamaktadır. İnsanların boşanma ile ilgili düşüncelerinin değişmesi, evliliğe dair beklenti ve yaşantılarının tutarlı olmaması, aile üyelerinin rollerindeki değişmeler eşler üzerinde önemli strese sebep olmaktadır. Ancak değişimle tek bir neden ile izahı zor olsa da tüm sembol

değişimlerin birden fazla itici unsuru yani boşanmaya sebep olan birden fazla kaynağı olduğu söylenebilir (Kasapoğlu ve Karkıner, 2011: 8).

1.4.4. Çatışma Yaklaşımı

Bu yaklaşım gruplar arası ilişki ve aileyi, otorite ve kaynakların yönetimi üzerinden açıklamaya çalışır. Otorite yani gücün olduğu yerde çatışma kaçınılmazdır. Otoritenin olduğu bir sistemde eşitliklilik olacaktır.

Adak (2016: 79)'a göre ailenin çatışma yaklaşımını J. Sprey şu şekilde tanımlamaktadır:

- İnsanlar, kendi çıkarlarını korumaya eğilimlidir bu sebeple diğer insanlara rağmen kendi çıkarlarına yönelme eğilimindedir.
- Çevre, insanlar tarafından oluşturulan düşünce ve sembollerden oluşur ve semboliktir. Bu nedenle insanlar yüksek hedeflere yani sembollere ulaşmayı amaçlamaktadır. Güç, otorite, ayrıcalık ve prestij gibi semboller insan isteklerinin sınırlarını bilmeyi zorlaştırır. Doğal olarak başarı, hedef, beklenti ve istekler çatışmanın kaynağıdır.
- Rekabet, her sosyal ilişkiye içseldir.

Çatışma yaklaşımı, Marksizmin aileye ilişkin açıklamalarında devamlı ekonomik unsur üzerine genelleme yapmasını eleştirir. Her şeyi ekonomik sebeplere bağlamak eksik bir kavramsallaştırma olacaktır. Oysaki toplumda din ve kültür gibi unsurların aile üzerine etkileri vardır (Kasapoğlu ve Karkıner, 2011: 16).

Marx ekonomik çatışma yaklaşımında aile düşük ücret ile işçi sınıfını sömüren kapitalist sistemi desteklemeye hizmet etmektedir. Yine ücretsiz ev işi ve çocuk bakımını (Koca, eş tüm zamanını kapitalist işverene adadığı için) üstelenen kadınları da sömürmektedir (Adak, 2016: 80). Aile ve aile fertleri, toplumda otoriter gruplar tarafından kontrol edilip kıt kaynaklar için rekabet etmek zorundadır. Bu durum geleneksel aile yaşamında fertler arasında paylaşılırken, modern aile yaşamıyla ailenin küçülmesi bu durumu eşler arasında paylaştırılmıştır. Özetle

çatışma yaklaşımı, çatışmayı bir engel olarak görmek yerine bu güç yarışını ve rekabetin; aile ve toplumdaki ilişkilerin denge ve düzeni sağlayacağını inanmaktadır.

1.4.5. Mübadele (Exchange) Yaklaşımı

Bu yaklaşıma göre tarihsel süreç içerisinde mübadele devamlı var olmuştur. Mübadele yaklaşımı üzerinden aileyi açıklama gayreti, evliliğin bir mübadele ilişkisi temelinde kurulduğu düşüncesindedir. Levi-Strauss, iş bölümü, eşler arasındaki mübadeleyi güçlendirir, böylece evliliği ekonomik bir zorunluluk haline getirir. Ensest yasağı, mübadeleyi sağlayan “karşılıklı ilişki” kuralını oluşturur ve bu sebeple aynı soydan gelen aileler kendi içinden eş seçememekte ve diğer ailelerle birlikte yaşamaktadırlar (Adak, 2016: 81).

Mübadele yaklaşımına göre insanlar davranışlarında akılcı yollar izlemektedir. Birey seçimlerinde kendisi için en uygun ve huzur verici olanı alıp en zararsız ve başarılı olacağı davranışı seçer. Seçimleri bazen doğru, bazen yanlış olabilir ancak bu durumda davranışın sonuçları analiz edilerek zarar en aza indirgenmeye çalışılır. Bazen insanlar ilgi alanlarında olan davranışları elde etmek için yine kendisi için önemli başka bir davranıştan vazgeçebilir.

Sosyal mübadele kuramı; ödüller, bireyin başka bir bireyden, bir ilişkiden veya statüsünden dolayı elde ettiği kazanç hem fiziksel hem de psikolojik memnuniyettir. Örneğin, evli olmak birçok özellikten dolayı ödül kaynağıdır. Kişinin eşi ile olan etkileşimi duygusal anlamda memnun edici bir rahatlık ve psikolojik anlamda güven vericidir. Maliyetler iki türden oluşur: Cezalar ve vazgeçilenler ödüller. Örneğin, anneliğin maliyeti; çocuk bakımı ve uyku kaybına sebep olabilir. Diğer yandan birçok anne çocuk bakımı dönemlerinde birçok işinden, arkadaşlıklarından vazgeçebilirler (Adak, 2016: 81). Bu kuramda bireylerin ilişkileri, karşılıklı ve eşitlik ilkesine dayalıdır. Kazanılan durum sonucu vazgeçilen durum arasında eşitlik yoksa bu durum olumsuz bir durum ile sonuçlanacaktır. Örneğin, bir evlilikte eşler birbirlerine karşı istenilen ilgi, alaka, sevgi ve saygının gösterilmemesi evliliğin boşanmayla sonuçlanmasına neden olabilmektedir.

1.4.6. Gelişimsel Yaklaşım

Aileyi ve aile içerisindeki bireyi bir bütün olarak açıklamaya çalışan bu yaklaşım aileyi bir organizma gibi düşünür. Evlilik ile başlayan aile, eşin ölümü ile sona erer. Bir organizma gibi büyüyüp, gelişen aile zamanla değişir. Her aşama aile yaşam döngüsü içinde görevleri olan bir unsur olarak ele alınır. Bu yaklaşım ilk çocuğun doğumu ile ailede oluşan değişimleri veya tüm çocukların aileden ayrıldığında eşler arası ilişkinin nasıl olduğunu açıklamaya çalışır (Adak, 2016: 82).

Gelişimsel model ailenin yaşam döngüsü içerisinde yer aldığını düşünür. Yaşam döngüsü, ailelerde içselleştirme derecesinin olduğu varsayımı üzerine odaklanır. Aileler, aile yaşam döngüsündeki aşamalardan birinden diğerine geçişte yaşanılacak dış streslere karşı hazırdır. Örneğin çocuk bir gelişim evresinden yeni bir evreye geçerken veya aile fert sayısında bir farklılık oluştuğunda aile değişim için güçlenir. Hallaç ve Öz (2014: 150) ifade ettiği gibi gelişimsel yaklaşım aile davranışlarının üç boyutuna inceler:

- 1- Eşlerin rol beklentileri gelişimsel görevlerde değişim,
- 2- Çocukların rol beklentileri gelişimsel görevlerde değişim,
- 3- Aile kültürel olarak yaşam döngüsündeki çeşitli aşamalarda ailenin gelişimsel görevlerinde değişimdir.

Yaşam döngüsü içerisindeki her aşama, her durum ve davranış içinde bulunan gelişim dönemi ve görevi ile açıklanır. Her görev o dönemin gelişimsel görevidir ve o dönem ile açıklanır. Örneğin evliliğin ilk yıllarında ailenin gereksinimleri ile aileye yeni bir üyenin (çocuğun) katılması ailenin gereksinimleri ve ihtiyaçlarını farklılaştırmaktadır.

1.4.7. Feminist Yaklaşım

Feminist yaklaşım toplum içerisindeki iki cins yani kadın ve erkek arasındaki ilişkinin yapısını açıklamaya çalışır. Toplum içindeki kadınlar ve erkekler arasındaki cinsiyet ilişkisini açıklamaya ve anlayama çalışarak bu yapının ilişki ağını ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Ataerki toplum yapısı içerisinde baktığımızda kadın ve

erkek ilişkisi içerisinde bir eşitsizlik olduğu görülmektedir. Aile, toplumsal cinsiyet rolleri ve statüleri temelinde bireylerin toplum tarafından belirlenmiş ve beklenen davranışların öğrenildiği kurumdur. Toplum bu eşitsizliği, kurumlar ve kültürün aracılığıyla ile öğretip, korur. Bu yaklaşım toplum içerisinde kadın ve kadın haklarını ön plana çıkarmaya çalışıp, kadınları bilgilendirmeyi amaçlamaktadır.

Kasapoğlu ve Karkıner (2011: 16-17) ifade ettiği gibi aileye ilişkin feminist yaklaşımın görüşlerini geniş bir çerçevede ana hatlarıyla ele almak mümkündür:

- Feminizm işlevselcilerin olumlu görüşlerini ve çatışmacıların görüşlerine eleştirel bakar. Eleştirin altındaki önemli sebep erkek egemenliği olan yani “ataerkilliktir”.
- Feminist yaklaşımlar aileyi, ataerkil bir kurum olarak görmektedir.
- Aileyi ataerkil olarak görmek ise oldukça kapsamlıdır. Örneğin Feministler, işlevsel yaklaşımda aile fertlerine sağlanan olanakların eşit olarak dağıtılmasını eleştirmektedir. Çünkü bu kabul toplumsal cinsiyet farklılıklarını görmezden gelmektedir. Günlük ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu olan kadın, ev dışında çalışma hayatına girmesiyle iki kez sömürülmesi feminist yaklaşımda eleştirilmektedir.
- Feministler, işlevsel yaklaşımın toplum cinsiyet farklarına ilişkin görüşlerinde tutarsızlıklar olduğunu iddia eder. İşlevselcilere göre toplumsal cinsiyet rolleri değişmez olarak görürlerken, feministler toplumsal cinsiyet rollerini kültürel aktarımla öğretilerek aktarıldığını için değiştirilebileceğini düşünür.
- Marksistlerin güç ve sınıf ilişkisi üzerinden sermaye ve emeği açıklamalarında toplumsal cinsiyet rollerini görmezden gelmeleri feminist yaklaşımda eleştirilmektedir.
- Feminizm genel anlamda sosyolojiye de eleştirel bakmaktadır.

1.5. EVLİLİKTE EŞLER ARASI UYUM VE İLETİŞİM

Evlilikte uyum ve iletişimin kalitesi, mutlu evliliklerin yaşanmasına, sağlıklı bireylerin ve dolayısıyla sağlıklı toplumların oluşmasında önemi gün geçtikçe kabul görür hale gelmektedir. Mutlu bir evlilik eşler arasında ki ilişkinin uyumuna bağlıdır. Evlilikteki uyum bireylerin biyolojik, psikolojik, fiziksel, mesleki ve sosyal yaşamın

her alanında olumlu bir etki yaratacaktır. Eşler, birbirleriyle iletişim kurmada zorlanıyor veya devamlı bir çatışma halindeyseler, yapmaları gereken en önemli şey birbirlerinin iletişim dilini öğrenmeleridir (Tarhan, 2016: 74).

Evlilik birlikteliği ile birlikte oluşan yeni aile, beraberinde birçok yeni durumu getirir. Evlilikle beraber çiftler duygusal doyum, sosyal destek, yaşam doyumunu ve iletişim gibi ihtiyaçlarını karşıladıkları birlikteliği aile ile sağlamaktadır. Sağlıklı ve mutlu bir evliliğin temeli eşler arası iletişimdedir. Yeni kurulan ailede çiftlerin ihtiyaç, istek ve davranışları değişmekte, yeni kazanılan roller ve haklarla eşler artık birbirlerinden karşılıklı olarak ilgi, alaka ve sorumluluk beklemektedir. Beklenen ilgi, alaka ve sorumlulukların yerine getirilmemesi, evlilik hayatının uyumunun bozulmasına ve bazı duygusal problemlere neden olabilir.

Eşler arasındaki ortak değerler ne kadar fazla olursa, birbirleriyle olan paylaşımları o kadar sağlıklı olur. Eşlerden biri iletişimi sağlıklı tutmak istiyorsa, eşinin değerlerini öğrenip kendi değerleriyle ortak olan değerlere odaklanıp sağlıklı bir iletişim alanı oluşturabilir (Tarhan, 2016: 79). Her evlilikte zorluklar ve olumsuz durumlar olması gayet doğaldır. Çiftler daha önce karşılaşmadıkları birçok durum ve olayla karşılaşmaları ve çözüm üretmeleri zaman alacaktır. Hatta yaşanan bazı zorluklar evliliklerin sağlıklı yürütülmesini güçleştirecektir. Bu zorlukların çözümünü eşler birbirlerinden değil problem ve durumlara odaklanarak çözümlere ulaşmaları doğru olacaktır. Evliliğin sağlıklı ve mutlu olması için çiftlerin geliştirmeleri gereken en önemli becerilerden birisi problem çözme becerisidir.

İnsanlar sahip oldukları iletişim becerileri ile evliliklerini uyumlu veya uyumsuz olarak devam ettirmektedir. Eşlerin uyumlu veya uyumsuz bir evlilik yaşantılarının olması evlilikten elde edecekleri doyumun ve mutluluğun düzeyini etkilemektedir (Yalçın, 2014: 250). En başarılı ve mutlu evliliklerde bile zaman zaman sorunlar ve çatışmalar yaşanabilmektedir. Her evlilik ilişkisinde çatışma, tartışma ve ardından çözüm bulma süreci, ilişkinin doğasında yer almaktadır. Çiftin evlilik ilişkisinin yolunda gitmesini sağlayan unsur evliliklerinde tartışma ve çatışma yaşamıyor olmaları değil, yaşadıkları tartışmaları çözüme kavuşturmaları ve çatışmalarını çözebilecek beceriye sahip olmalarıdır. Aile içerisinde sürekli tartışmaların ve çözülemeyen çatışmaların var olması, evlilikte problemlerin

büyümesine ve evlilik fonksiyonlarında bozulmalara yol açar. Bunun yanında evlilik ilişkilerinde sürekli çatışma yaşayan ve çatışmaları genellikle hayal kırıklıkları, incinme ve küskünlükle sonuçlanan çiftler zamanla evliliklerinden aldıkları doyumunu yitirip, birbirlerine olan bağlılıkları ve güvenleri azalır. Tabi ki sorunlara odaklanıp, çözerek evlilikten ve yaşamdan aldıkları doyumunu arttırabilmeleri mümkündür (Canel, 2012: 56).

Canel'in (2012: 57) ifade ettiği gibi evlilikte eşler arası çatışmaya sebep olan ve uyumu bozan bazı unsurları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Eşlerin çatışma ve problem çözme becerilerinde bazı eksikliklerin bulunması,
- Evliliğe yönelik gerçekleşmeyecek beklentiler içinde bulunmak,
- Aile içerisindeki rol dağılımlarında eşlerin birbirlerinden farklı beklentilere sahip olmaları,
- Cinsiyet farklılıklarından kaynaklanan sorunlar,
- Ekonomik problemlerin ortaya çıkması,
- Eşlerin iletişimlerinin hatalı veya yetersiz olması,
- Aile bireyleri ve akrabalarından kaynaklanan problemler,
- Cinsel problemler,
- Çocukların büyütülmesi ve disiplin edilmesine ilişkin fikir ayrılıkları,
- Din, mezhep, kültür, değer, siyasi görüş farklılıklarından ortaya çıkan sorunlar,
- Eşlerin birbirlerine ayırdıkları sürelerin yetersiz olması,
- Eşlerden birinde alkol, kumar gibi zararlı alışkanlıkların bulunması,
- Eşlerden herhangi birinin bazı psikolojik sorunlarının olması,
- Eşler arasındaki yaşanan özel konular (çiftin çocuk sahibi olamaması, eşlerden birinin işkolik olması, aldatma, kıskançlık vb.)

Ayrıca duygusal, psikolojik olgunluk ve sorumluluk bilincinin olmaması, aile içi şiddet, sorunların çözümlerini hep karşı taraftan beklenilmesi, yapıcı değil eleştirel olunması, benzer ilgi ve ideallerin olmaması, yaş ve eğitim düzeyleri bakımından denkleğin olmaması, fiziksel görünümde ki farklılıkların olması (boy ve kilo farkı) gibi unsurlar da eklenebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

BOŞANMA VE İKİNCİ EVLİLİK OLGUSU

2.1. BOŞANMA

Boşanma, evlilik birlikteliğiyle beraber gelen hak ve sorumlulukların son bulması olarak ifade edilmektedir. Kanunlar çerçevesinde başlayan evlilik akdi yine kanunlar çerçevesinde son bulur. Evlilik kurumu toplumun geleceği için ne kadar önemli ise boşanma kavramı da o kadar önemlidir. Boşanma bir sosyal olgu olması sebebiyle sosyolojinin ilgi alanına girmiş ve boşanma ile beraber gelen birçok kavram araştırma konusu olmuştur.

Boşanma evlilik birliğinin arzu edilmeyen bir şekilde sona ermesidir. Boşanmaların önüne geçmek ve bu yönde çalışmalar yapmak sosyal bilimcilerin ilgi alanları olmuştur. Boşanmanın en temel nedenleri bu ilgi alanının belirlenmesinde etkili olmuştur. Örneğin, iktisatçılar boşanmaya yol açan ekonomik faktörlerin ortadan kaldırılabilmesine yönelik çözümler üretmeye çalışırken, psikologlar, bireysel davranış bozukluklarını yönünden, hukukçular, ailenin daha sağlam temellere oturabilmesi için karşılıklı hak ve sorumlulukların doğru belirlemeye çalışmaktadır (Battal, 2008: 21). Uyumlu birçok bireyin oluşturdukları evlilik birlikteliği bile farklı sosyal, ekonomik ve kültürel unsurları taşımaları nedeniyle boşanma ile sonlanabilmektedir. Bu yüzden boşanma kavramı sadece bireysel değil sosyal yönü de olan bir kavramdır.

Evlilik insan yaşamındaki en önemli dönüm noktalarındandır. Bazı insanlar için evlilik mutluluk kaynağı olur iken bazıları için ise problemleri beraberinden getirir. Mutsuz bir evliliğin, hayattan alınan doyumun azalmasına, kişilik ve genel sağlığın bozulmasına neden olduğu kabul edilmektedir (Hawkins, 2005: 445). Evliliğin ve eşlerin birbirini sorgulamaya başlaması, mutluluğun ve heyecanın azalması boşanmanın yaklaştığının habercisi olarak algılanabilmektedir. Artık eşler “iyi bir baba fakat”, “iyi bir anne yalnız”, “boşanmayı istemiyorum fakat” cümlelerini kendilerinin veya eşlerinin kurmaya başlaması evlilik birlikteliğinin sorgulanmaya başlandığını göstermektedir. Nasıl ki evlilik kararı alındığında neden

veya niçin evleniyorum değerlendirmeleri yapılıyorsa boşanma kararında da bireyler neden ve niçinleri sorgulamaları gerekmektedir.

Hukuki kurallar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin, çiftlerin karı ve koca olarak hiçbir bağı kalmaksızın evliliğin sona erdirilmesidir. Ancak ortak çocukları varsa hakları saklı kalmak kaydıyla hâkim tarafından sona erdirilmesine ve çiftlerin başkalarıyla yeniden evlenmelerine olanak veren hukuki bir işlemdir (Arıkan, 1996: 25). Boşanma da evlilik gibi insan hayatında bir dönüm noktası olduğu gibi aynı zamanda bir geçiş sürecidir. İnsan yaşamında bir dönemin bitişi yeni bir dönemin başlangıcıdır. Bu yeni süreçte çeşitli sorunlar olduğu gibi değişimlerle de karşılaşılacaktır. Boşanma sonrası çiftler ekonomik, psikolojik, aile ve çevre baskısı, yalnızlık vb. birçok sıkıntıyla baş etmek zorunda kalmaktadır. Çok az bir kesim ise boşanmayı hayatında yeni bir dönem olarak görüp fırsata çevirebilmektedir. Yeni durumlara uyum sağlanması bu sıkıntılı sürecin en hasarsız şekilde atlatılmasını kolaylaştıracaktır.

Eşlerden bir ya da her ikisi evliliği sürdürmekte kararlıysa ayrı yaşamayı seçmektedir. Bu durumda eşler aralarında anlaşma sağlayamazlarsa, tekrar birleşmeyi kabul etmedikleri takdirde resmi bir evlilikte bahsetmek söz konusu değildir ve aile birliğinden bahsedilemez. Bu aşamada hukuk düzeninin yapabileceği tek şey, fiilen sona ermiş bir evliliği hukuken de bitirmektir. Buna karşılık evliliğin asgari işlevlerini yerine getirerek devam edebileceği durumlarda, eşler de evliliği devam ettirmekten yana iseler, aile birliğini sürdürmek gereklidir (Battal, 2008: 21).

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de boşanma sonrası çocukların velayeti genellikle anneye verilmektedir. Boşanmanın olumsuz sonuçları en çok kadınları etkilemesi, boşanmış kadın birey rolünün yanında tek ebeveynlik sorumluluğunu da getirmektedir. Bu yüzden boşanmış annelerin boşanma sonrası süreçte ki edindikleri tecrübeler ve bu geçiş sürecinin sağlıklı bir şekilde atlatılması sadece kendileri değil çocukları içinde önem arz etmektedir.

Günümüzde boşanma her ne kadar din, hukuk, devlet ve kurumlar tarafından onaylanmasa da değişen aile yapısı ve teknolojik gelişmeler ile boşanma kavramı kabul görür duruma gelmiştir. Bu yüzden aile kurumunun korunması, parçalanmasını

önlemek için birçok çalışma ve proje üretilmeli, boşanmanın nedenleri, boşanmaya etki eden faktörler irdelenmesi doğru olacaktır.

2.1.1. Boşanmaya Yol Açan Faktörler

Son yıllarda boşanma kavramı sadece birey ve aile düzeyinde değil toplum tarafından da tartışılan bir kavram haline gelmiştir. Boşanma, boşanmanın nedenleri, boşanma süreci ve boşanma sonrası eşlerin ve çocukların durumları, boşanma sonra yeniden evlilik gibi birçok kavram popüler hale gelmiştir. Bunun sebebi ise aile yapısı, rolleri ve evlenme anlayışlarının farklılaşmasından dolayıdır. Aile yapısındaki kadın ve erkek rollerinde değişimler sebebiyle evlilik ve boşanmaya karşı tutumların değişmesine sebep olmuştur. Ailenin giderek karmaşıklaşan durumu ve toplumdaki değişimlerde etkin rol oynaması sebebiyle boşanma ve evlilik kavramları birçok bilimin, özellikle sosyal bilimlerin ilgi alanına girmiştir.

Tüm boşanmalarda genel geçer bir faktör varsa o da değişimdir. Bazı değişimler fiziksel ayrılıktan çok önce başlarken bazıları yasal boşanmadan sonra uzun bir süre devam eder. Bu değişimler aile ortamını daha iyi veya daha kötü bir duruma getirebilir. Ancak çocukların bu yeni duruma uyum sağlamasını gerekli kılar (Emery, 2013: 1).

Ailenin yapısında ve evlilik hayatında ki değişimler günümüzün en temel sorunlarından. Çağdaş Türk toplumlarında aile ve evlilik ilişkilerinin çözümlenmesi uğraması ailenin kendi iç ilişkilerinde de olumsuz eğilimler gösterdiği, değer yargılarının yeniden gözden geçirilmesine bağlı olarak bu değişimlerin karmaşık bir yapıda olduğunu göstermiştir. Bu değişim süreçleri genel olarak sosyal nitelikli gözükse de bireysel nedenlere bağlıdır. Bu nedenlerin en başında ekonomik sorunlar, kadının çalışma hayatına aktif katılımı ve ekonomik özgürlüğünü kazanması ile ailedeki rolünün değişmesidir. Bütün bu sebepler ataerki aile yapısının zayıflamasına yol açmaktadır. Son yıllarda Türk topluluklarında boşanmaların artması bunu açık bir kanıttır (Süleymanov, 2009: 8).

Ailede güç ve otorite rolü olan erkek, aile yapısında ki değişimle yeni aile ve evlilik rollerine uyum sağlamaya yönelmiştir. Güç ve otorite modeli olan geleneksel

ailelerde, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede ve kentsel yerleşimlerde de sembolik bir alam taşımaya başlamıştır. Eğitim düzeyinin yükselmesi erkeklerin evlilik ilişkilerinde “karşılıklı bağımlılık”, “spontanlık” gibi kavramlardan daha az çekinmekle beraber cinsiyet rollerinde eskisine nazaran daha eşit bir dağılım göstermeye başlamıştır. Kadın ise ekonomik bağımsızlığını kazanması erkeğe bağımlılığını azaltmış, “bağımlılık” yerine “bağlılık” kavramının öne çıkmasını sağlamıştır. Evliliğin niteliğinde ki bu değişim, evliliğe bakış açısı kadar boşanmaya karşı değerlendirme de de farklılaşmıştır. Bu farklılaşma aile fertlerinin “her ne pahasına olursa olsun” bu evliliği yürütmeliyiz anlayışının aslında aile birlikteliğine daha çok zarar verdiği düşüncesine dönüşmüştür. Evliliği sürdürebilmek için çocukların varlığı da yeterli olmayacağı düşünülmektedir (Arıkan, 1996: 11).

Boşanma sonrası halkın tutumları üzerine yapılan araştırmada genel olarak, halkın boşanmaya karşı bakış açısı ile sosyo-ekonomik düzey, yaş, eğitim, medeni durum, yaşamın büyük bir alanının geçtiği yer gibi değişkenlerle ilişkisi vardır. Genel olarak kentsel kesimlerde yaşayanlar boşanma ve boşanmış bireylere bakış açıları hoşgörülüyken, alt ekonomik düzeyde, ileri yaşlarda, düşük eğitim düzeyinde ve yaşamın büyük bir kısmını köy ve kasabada geçirenler daha olumsuz bir bakış açısına sahiptir. Boşanmada dezavantajlı taraf kadın ve çocuklar görülmektedir (Arıkan, 1996: 278).

TAYA 2011 (2014: 100) Araştırma sonuçlarına göre Türkiye’de genel olarak evliliğin bitmesine yol açan birçok unsur olmakla beraber en yaygın sebepleri;

- Eşlerin evlilikten beklentileri ve amaçlarının farklı olması,
- Eşlerin doğuştan itibaren getirmiş oldukları sosyal, kültürel yapı farklılıkları,
- Ekonomik sorunlar,
- Sağlıklı bir iletişimin kurulamaması,
- Evliliğin getirmiş olduğu yükümlülüklerle karşı sorumsuz ve ilgisi davranma,
- Fiziksel, duygusal, psikolojik şiddet ve aşağılama,
- Aldatma,
- Terk etme,
- Karşı tarafı olduğu gibi kabul etmeyip değiştirmeye çalışma,
- Samimi ve içten davranmayıp, yalan söylemek,

- Eşlerin birbirinden uzaklaşması veya evlilik birliğine ihanet etmesi,
- Sorunları çözmek yerine ertelemek,
- Cinsel sorunlar
- Alkol ve uyuşturucu bağımlılığı vb. şeklinde sıralayabiliriz.

Bunların dışında eşlerin hobi farklılıkları, aile fertlerinin aşırı müdahaleleri, çocuk olmaması, eşler arası yaş farkının fazla olması, erken yaşta yapılan evlilikler ve psikolojik rahatsızlıklar da evlilik birlikteliğinin bitmesine yol açmaktadır. Ayrıca teknoloji ve sosyal medyanın hızla gelişimi aile içi ilişkilerinde çözümlere, eşlerin birbirlerine, ailelerine ve çocuklarına ilgisizlik kalmasına sebep olmaktadır. 2016 yılı TÜİK verilerine de baktığımızda en temel boşanma sebebi “sorumsuz ve ilgisiz davranma” olarak yansımıştır.

2.1.2. Boşanma Nedenleri

Türk Medeni Kanunu’nda boşanma çeşitli hükümlere bağlanmıştır. Bu hükümlere göre boşanma sebepleri altı başlıkta toplanmıştır. Bu sebepler; zina, hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış, suç işlemek ve haysiyetsiz hayat sürmek, terk, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin sarsılması olarak Medeni Kanunun 161-166. maddelerinde sıralanmıştır. Hukuksal anlamda boşanmaya sebep olan bu unsurlar evliliği sonlandırmak için birçok sebepten sadece birkaçı olup, evliliğin bitmesine neden olan alt sebepler ise sevgi, saygı, güven ve geleceğe karşı umudun yitirilmesidir.

Boşanma, bir sürecin son aşamasıdır. Bu süreçte ilişkiyi olumsuz yönden etkileyen birçok davranış birikir, çözülmeyen bu davranışlar bardağı taşıran son damla olarak boşanmanın nedenleri olarak karşımıza çıkar (Tarhan, 2016: 107).

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü “Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması 1996” (2015: 157) sonuçlarına göre boşanma nedenleri genel olarak; şiddetli geçimsizlik, içki, kumar, kötü muamele ve cana kast ve zina şeklinde belirtilmiştir. Evliliğin boşanma ile sonuçlanmasında ki temel neden şiddetli geçimsizlik olarak yer almaktadır. Ancak ülkemiz genelinde görülen terk ve zina gibi

nedenlerin yerini bu araştırmada içki ve kumar almıştır. Bununla birlikte içki ve kumar birlikte düşünüldüğünde belirtilme oranı %26,4 ile ilk sırayı almaktadır.

TAYA 2006 (2015: 66) sonuçlarına göre boşanmış birey boşanmalarının en önemli nedeninin olarak; boşanmış erkeklerin %29'u, kadınların ise %21'i boşanmalarının ana nedenini “aldatma” olarak görmektedir. Boşanmış kadınların %11'i, erkeklerin ise %5'i eşi tarafından aldatılmış olmalarını boşanma nedeni olarak göstermiştir. Boşanmış kadınları %17'si eşleri tarafından şiddet ve kötü muameleye maruz kaldıkları için boşandıklarını belirtirken, erkeklerin hiçbirini boşanma nedeni olarak bu tercihi yapmamıştır. Yine aynı araştırmada kadınlarda boşanma nedeni olarak sırasıyla içki, kumar ve aileye karşı saygısız tavırlar görülmüştür. Her iki cinsiyette yaklaşık olarak “sorumsuz ve ilgisiz davranma”, boşanmalarda en önem neden olarak görülmüştür. Bu oran erkeklerde %18, kadınlarda %21 olarak yansımıştır.

TBNA 2008 (2015: 99) sonuçlarına göre görüşülen kişilerin boşanma nedenleri sebepleri birlikte sırasıyla;

- “Eşimin sorunlara ilgisiz kalması, sorun çözümlerinin hep bana kalması” (%68),
- “İlgisizlik, yeterli duygusal desteği alamamak ve paylaşamamak” (%68),
- “Eşimin her konuda kendi düşüncelerinin doğru olduğunu düşünmesi, bu sebeple beni yeterince dinlememesi veya önemsememesi” (%67)
- “Genellikle konuşmalarımızın karşılıklı suçlamalar, çirkin sözler veya kavgayla sonuçlanması” (%65) olarak ifade edilmiştir.

TAYA 2011 (2014: 99) sonuçlarına göre boşanma nedeni olarak en çok %27oran ile “sorumsuz ve ilgisiz davranma” olduğu görülmüştür. Cinsiyete bazlı boşanma sebeplerine baktığımızda en yüksek oran her iki cinsiyette de %27 ile “sorumsuz ve ilgisiz davranma” dır. Aynı araştırmada kadınlar boşanma sebebi olarak sırasıyla %21 ile “dayak/ kötü muamele”, %16 ile “aldatma”, %14 ile “evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama” izlemiştir. Erkeklerde ise %11 ile “eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması” ve %8'lik oran ile “eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması” gelmektedir.

Yine, TBNA 2014 (2015: 75) sonuçlarına göre bireylerin boşanma sürecinde ki temel sebepler belirlenmeye çalışılmıştır. Fakat boşanma süreci boyunca evlilikte yaşanan sorunların hepsi boşanmaya yol açmadığı sonucuna varılmış. Diğer yandan ise çözülmeyen sorunların, üst üste binmesi sebebiyle boşanmaya gidilmesi yaygın bir kanaat oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına bakılan boşanma nedenleri şu şekilde gözlemlenmiştir:

- Yakın çevrenin evliliğe müdahalesi (%40) ile duygusal ilişkidir (%38). Bu nedenleri aldatma (%35), ekonomik problemler (%34) ve şiddet (%34) takip etmektedir.
- Önceki eşinin veya kendisinin alışkanlıkları (%31), yaşam tarzı (%25) veya değerleri (%20) nedeniyle evliliğinin sona erdiğini belirtenlerin oranı da önemli düzeydedir.
- Eşlerden birinin ev içi görev ve sorumlulukları yerine getirmemesi (%29) veya çocuk bakımında ilgisiz olması (%18) boşanmaya yol açan sebepler arasındadır.
- Boşanma nedenleri arasında öne çıkan diğer sebepler cinsel hayat (%20), çalışma hayatı / işsizlik (%15), evlilik öncesi eşini yeteri kadar tanımamasıdır (%14).

Günümüzde boşanmaların artması ve evliliklerin azalması evlilik kurumuna dair endişelerin artmasına neden olmaktadır. Teknolojik gelişimler, sosyal medya kullanımının artması evlilik birlikteliği içerisinde ki eşlerin birbirlerine karşı ilgisiz davranması, evliliğin getirmiş olduğu sorumlulukların paylaşılmaması, aile üyelerine karşı alakalı olunmaması evliliklerin son bulmasına neden olmaktadır. Önceleri boşanma nedeni olarak konuşulan şiddetli geçimsizlik, eşlerin çeşitli sebeplerden dolayı doğru insanı bulamaması olarak açıklanırken günümüzde bu durum ayrıştırılarak en temel sebep ile sonuçlandırılmaktadır.

2016 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından bireylerin aile ortamındaki yaşam biçimlerine ve aile hayatına ait değer yargılarına ilişkin yapılan 2016 Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına göre en önemli boşanma nedeni sorumsuz ve ilgisiz davranma olmuştur. En fazla boşanma nedeni %50,9 ile eşlerin birbirine sorumsuz ve ilgisiz davranması olmuştur. Sırasıyla bakıldığında %30,2 ile ekonomik

problemler ve %24,3 ile eşlerin ailelerine ilgisiz ve saygısız davranması izlemektedir.

Tablo 2.1. Cinsiyete Göre Boşanma Nedenleri (TÜİK 2016, %)

Boşanma Nedenleri	Erkek	Kadın	Toplam
Sorumsuz ve ilgisiz davranma	40,2	61,5	50,9
Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama	17,8	42,6	30,2
Eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması	24,0	24,6	24,3
Eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması	24,5	20,8	22,7
Aldatma	8,7	32,2	20,4
Dayak ve Kötü Muamele	2,5	36,4	19,5
Terk etme/edilme	12,2	17,4	14,8
Diğer	20,2	8,2	14,2
İçki	3,5	23,0	13,2
Kumar	0,6	12,9	6,7
Ailedeki çocuklara karşı kötü muamele	2,6	9,2	5,9
Çocuk olmaması	3,7	3,1	3,4
Madde Bağımlılığı	0,7	4,3	2,5
Eşin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	2,4	2,5	2,4
Hırsızlık, dolandırıcılık, gasp, taciz vb. suçlar	1,1	2,9	2,0
Aile içi cinsel taciz	0,2	2,8	1,5

Yine aynı araştırmada cinsiyete göre boşanma nedenlerine baktığımız da; en önemli boşanma nedeni her iki cinsiyette de sorumsuz ve ilgisiz davranma öne çıkmıştır. Bu oran, kadınlar için %61,5, erkekler için ise %40,2 olarak yansımıştır. Kadınlar için sorumsuz ve ilgisiz davranış sonrası en önemli boşanma nedenleri %42,6 ile ekonomik problemler, %36,4 ile şiddet ve kötü muamele olarak yansımıştır. Erkekler için sorumsuz ve ilgisiz davranış sonrası en önemli boşanma nedenleri ise %24,5 ile eşinin ailesinin aile içi ilişkilere müdahil olması ve %24 ile eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması olarak yansımıştır.

Yukarıda sunmuş olduğumuz araştırma sonuçları boşanma ve boşanma sürecine etki eden faktörler hakkında ayrıntılı bir bilgi sunmaktadır. 1996 yılında en

temel boşanma nedeni şiddetli geçimsizlik iken sonraki yıllarda aile içi ve eşler arası iletişim, özellikle eşler arası ilişkiler, sorunların çözümünün tek eşten beklenilmesi, ilgisiz ve sorumsuz davranışlar, eşlerin birbirine karşı anlayışlı davranmaması ve fikirlerini önemsememesi olarak sonuçlara yansımıştır. Yine boşanma kararı almada etken değişken olarak yaş, eğitim ve sosyal sınıf farklılıkları görülmektedir.

TÜİK'e ait verilere göre 2007 ve 2017 yılları arası Türkiye Genelinde gerçekleşen boşanma nedenleri sunulmuştur. Tablo 2.2.'e göre boşanma nedenleri yıllar arasında en çok geçimsizlik nedeni yansımıştır.

Tablo 2.2. Türkiye'de Boşanma Nedenleri (TÜİK, 2007 - 2016)

YILLARA GÖRE BOŞANMA NEDENLERİ									
Yıl	Toplam	Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer	Bilinmeyen
2016	126164	86	27	44	163	43	123052	978	1771
2015	131830	103	38	35	210	57	128152	1149	2086
2014	130913	107	31	36	200	61	126732	1280	2466
2013	125305	80	31	37	238	40	121627	1149	2103
2012	123325	71	30	26	276	52	119921	1050	1899
2011	120117	85	35	35	288	58	116153	957	2506
2010	118568	90	32	37	317	42	113039	1414	3597
2009	114162	76	29	42	285	38	108560	1156	3976
2008	99663	73	37	24	258	37	94567	882	3785
2007	94219	77	24	29	230	56	88533	551	4719

Boşanma nedenlerinde ki değişim aile içi ilişkilerin, evlilikten beklentilerin ve rollerin değişimine bağlayabiliriz. Ayrıca aile yapısında ki bu değişim bize sevgi, saygı, aşk, iletişim ve duygu paylaşımının evliliğin temel unsurlarından olduğunu göstermektedir.

Türk Medeni Kanunu evlilik işlemlerinde olduğu gibi boşanma işlemlerine de yer vermiştir. Medeni Kanununun 161-165. maddelerinde yer alan zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığı boşanmanın özel sebepleri; evlilik birliğinin sarsılması genel neden olarak aynı kanununun 166. maddesinde yer verilmiştir.

2.1.2.1. Zina

Zina, evlilik birlikteliğinin devam ederken eşlerden birinin karşı cinsten biriyle yaşamış olduğu cinsel ilişki olarak tanımlanmaktadır. Bu durum Medeni Kanununun 161. Maddesinde “Eşlerden biri zina ederse, diğer eş boşanma davası açabilir” şeklinde yer verilmiştir. Davacı olan birey eşin boşanma sebebini öğrenmesinden itibaren altı ay ve zina olayının üzerinden beş yıl geçmemek kaydı ile zina sebebiyle boşanma davası açabilir. Yine aynı kanunda zina olayından dolayı eşini affeden bireyin dava hakkı açma hakkını kaybetmektedir. Ayrıca zina boşanmanın mutlak nedeni olarak kabul görüp, evlilik birliğinin temelden sarsıldığını göstermektedir.

2.1.2.2. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış

Türk Medeni Kanununun 162. Maddesinde yer verilen, eşlerinden her birinin diğerini; öldürme niyetinde olması, vücut bütünlüğüne veya sağlığına yönelik kötü muamelede bulunması, onuruna veya haysiyetine hakarete bulunması gibi davranışlarından dolayı boşanma davası açabilir. Davacı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden itibaren altı ay ve bu davranışların üzerinden beş yıl geçmemek kaydıyla bu sebepten dolayı dava açabilir. Söz konusu duruma maruz kalan eş affetmesi durumunda boşanma davası açma hakkını kaybeder.

2.1.2.3. Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme

Eşlerden birinin küçük düşürücü bir suç işlemesi veya onur kırıcı bir hayat sürmesi ve bu sebeplerden dolayı onunla birlikte yaşayan eşe evliliğin sürdürülemez hale gelmesi durumunda, bu duruma maruz kalan eş her zaman boşanma davası

açabilir. Bu boşanma nedeniyle ilgili herhangi bir hak düşürücü zaman belirtilmemiştir.

2.1.2.4. Terk

Türk Medeni Kanununun 164. Maddesinde yer verilen terk, evlilik birlikteliği devam ederken bir eşin evliliğin sorumluluklarını yerine getiremeyecek şekilde, ortak konut ve yaşam alanını haksız bir şekilde terk etmesidir. Terk'in boşanma sebebi olarak dava açılabilmesi için eşin ayrılığı, en az altı ay sürmüş olmalı ve bu durum devam ederken hâkim veya noter tarafından yapılan ihtarların sonuç kalması davacı eşin boşanma davası açması için yeterlidir. Ayrıca ortak konutu haklı bir neden olmadan dönmelerini engellemek veya terk etmeye zorlamakta terk etmiş olarak sayılmaktadır. Davacı eşin talebi üzerine hâkim veya noter, yapacağı ihtar davacı eşin iki ay içerisinde ortak konuta dönmesi hususu belirtilir, dönmemesi halinde terk sebebiyle boşanma davası açabilir. Bu ihtarın yapılabilmesi için davacı yani terk eden eşin ortak konutun terk edilmesinin üzerinden dört aylık sürenin geçmesi durumunda yapabilir. Ayrıca ihtardan sonra iki ay geçmediği süre boşanma davası açılmaz.

2.1.2.5. Akıl Hastalığı

Akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılması için bu durumun ne zaman başladığı önem arz etmemektedir. Eşlerden birinin akıl sağlığı yerinde olmaması sebebiyle ortak yaşamın diğer eş tarafından yürütülemez bir duruma gelmesi sebebiyle, resmi kurumlarca verilen sağlık raporunda bu hastalığın geçmesinin mümkün olmadığı koşuluyla eş akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açabilir. Özetle geçici bir hastalıktan değil sürekli olması gerekmekte olup hasta olmayan eş için evlilik birlikteliğinin yürütülemez duruma gelmesi gerekmektedir.

2.1.2.6. Evlilik Birliğinin Sarsılması

Evlilik birliği; her iki eşinde ortak yaşamı paylaşması ve evliliğin sorumluluk ve yükümlülüklerine uygun davranmasıyla oluşur. Ancak zaman ortak yaşamın sürdürülebilirliğinde bir takım sorunlar çıkabilir.

Bireylerin amaçlarının ve beklentilerinin farklı olması evlilik birliğinin sarsılmasına neden olabilir. Fakat her sorun evlilik birliğinin son bulmasında bir neden olarak görülmeyebilir. Bu yüzden Medeni Kanununun 166. Maddesinde; evlilik birliği, ortak yaşamın sürdürülebilirliği kalmayacak şekilde temelinden sarsılmışsa eğer eşlerden her biri boşanma davası açabilir şeklinde açıklanmıştır. Burada önemli bir durum itiraz hakkının olmasıdır. Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan durumlarda davacı eşin kusuru davalı eşin kusurundan daha ağır ise, davalı eş boşanma davasına itirazda bulunabilecektir. Özetle, davalı olan eşin davacı eşe göre daha az bir kusuru olması itiraz etmek için yeterli sayılmaktadır.

Evlilik birliğinin temelden sarsıldığı kabul edilmesi için en az bir yıl bu durumun sürmesi, eşlerin birinin veya birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin açmış olduğu davayı kabul etmesi gerekir. Hâkimin boşanma kararını verebilmesi için, eşleri bizzat dinlemesi, boşanmanın getireceği ekonomik sonuçlar ve çocukların durumu hakkında tarafların kabul edeceği bir anlaşmayı uygun bulması gerekir. Çocukların menfaatini göz önünde bulunduran hâkim bu yapılan anlaşmalı boşanmada gerekli gördüğü hususlarda değişiklik yapabilir. Tarafların bu değişiklikleri uygun görmesi durumunda boşanma gerçekleşir.

Genel olarak boşanma nedenlerinden herhangi biriyle açılan boşanma davası açan eşler davanın reddine karar verilmesi durumunda bu kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç yıl geçmesi durumunda, sebep aranmaksızın ortak yaşam birlikteliği sağlanamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış kabul edilir ve eşlerden birinin talebi üzerine boşanmaya karar verilir.

2.1.3. Boşanmanın Eşler Üzerine Etkileri

Gün geçtikçe artan boşanma oranları, boşanan çiftleri olumlu veya olumsuz birçok yönden etkilemektedir. Boşanma sonrası bireylerin yeni hayatlarına uyum sağlamaları, ekonomik ve psikolojik sıkıntılar, aile ve çevre baskısı yeni durumlara alışmayı zorlaştırmaktadır. Boşanma sonrası eşler birbirlerine karşı öfke, suçluluk, kızgın davranışlar ya da “keşke” cümleleri kurabilmektedir. Birçok birey ise duygularını içselleştirip, aileye ve çevresine belli etmemeye çalışırken birçoğu da duygularını şiddetli yaşayabilmektedir.

Boşanma her iki taraf içinde zor bir sürecin başlangıcıdır. Boşanan bireyler bir süre kendilerini boşluktaymış gibi hissedebilmektedir. Özellikle baba evine dönmek zorunda kalan kadının durumu daha da zordur. Ekonomik özgürlüğü olmayan bir kadının iş bulma zorunluluğu hissedebilir. Çocukların sorumluluğunu da düşünürsek bir anne için boşanma geleceğe ümitle bakmayı güçleştirecektir. Bu durumda bir anneden eski eşe karşı karamsar, kızgınlık ve yakınmalar duymak oldukça olağandır. İlgi ve bakım bekleyen çocuklar; sızlanmaları, istekleri ve ayağa dolanmaları da eklenince annenin durumu dayanılmaz bir hal alır (Yörükoğlu, 1994: 266).

1982 yılında bir araştırmada Türkiye'ye özgü stres puanlarını saptanmıştır. Sırasıyla; eşin ölümü 90, eş tarafından aldatılma 87, istemediği evliliği yapma 83, anne-baba geçimsizliği veya ayrılma 78, eş ile ciddi anlaşmazlık 77, boşanma 73, evlilik dışı ilişkiye girme 68, istenmeyen gebelik 65, nişanlıdan ayrılma 58. Şeklinde bulunmuştur (Cüceloğlu, 2006: 323).

Boşanmalar da elbette her iki tarafın ayrı ayrı sorunları, tepkileri ve davranışları olacaktır. Fakat doğumdan itibaren çocuklar anneye bağlı ve bağımlıdır. Hem toplum hem de hukuk nazarında boşanma sonrası çocuk velayetinin anneye verilmesi olağan karşılanmaktadır. Bir anne için boşanma sonrası yaşanan sıkıntıların en başında yeni düzen için gerekli olan ekonomik kaynağın yetersiz olması veya oluşturulamaması gelmektedir. Sosyal, psikolojik ve fiziksel problemlerin de oluşması boşanma sonrası kadının, hem annelik rolünü hem de boşanmış kadın rolünü taşımasını güçleştirmektedir.

Boşanmış çiftler üzerinde yapılan bir araştırmaya göre boşanmış erkeklerin, evli erkeklere göre beş kat yüksek oranda, boşanmış kadınların da evli kadınlara göre üç kat yüksek oranda ruhsal bozukluk saptanmıştır. Bu sonuçlara göre şu çıkarımları yapabiliriz; mutsuz evlilikler çiftlerde ruhsal sorunlara sebep olmakta ya da ruhsal sorunları olanların evlilikleri uzun sürmemektedir (Yörükoğlu, 1997: 108).

Boşanma sonra ilk aylar her iki birey için en zor dönemdir. Doğal olarak çiftlerin yeni duruma alışması zaman alır. Bu zaman kimilerine göre kısa kimilerine göre uzundur. Sürecin uzunluğu boşanma sürecinde yaşananlar ile doğru orantılıdır.

Cüceloğlu (2006: 384) boşanma sonrası bireyler kendilerini yeniden dizayn edip, geliştirerek yaşama ayak uydurmada üç temel faktör rol oynadığını belirtmektedir. Bu faktörleri şu şekilde sıralamaktadır:

- 1- Ekonomik Şartlar:** Para problemi içerisinde olan anne veya baba gelişimde bulunamaz ve mali sıkıntılar içerisinde zorluklar çekip, bu sorunların ötesine geçememektedir.
- 2- Çocuk Sayısı:** Boşanma sonrası çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin kendilerine ayıracakları zaman ve enerji azalmaktadır. Birey çocuklarına ayırdığı zamanlar dışında kendi için verimli bir süreç geçirememektedir.
- 3- Destekleyici Çevre:** Boşanan bireyin çevresinde ona destek olan ve seven kimseleri olursa boşanmaların olumsuz etkilerini atmak daha kolay olmaktadır. Boşanma sonrası en kötü durumda olan; ekonomik sıkıntılar içerisinde olan, hiç kimsesi olmayan ve çok sayıda çocukla ortada kalan kişidir. Boşanma sonrası olumsuz etkilerinden en kolay kurtulan ekonomik olanakları iyi olan, kendini seven, bir çocuklu veya çocuksuz bireyler olmaktadır.

Boşanma sonrası birey; yeni bir düzen kurmak, hedefler belirlemek, yeni hayata ve durumlara hem kendini hem de çocuklarını hazırlaması gerekmektedir. Yeni bir düzen kurmak elbette yeni sorunlar ve yeni durumları beraberinde getirecektir. Zaman gerektirecek olan bu yeni ve bilinmeyen durumlar birey üzerinde korku ve endişe yaratması doğaldır. Fakat belirlenen hedefler ile birey kendini ve çocuklarını iyileştirici insanlar, ortamlar ve davranışlarda bulunması bu durumu alışmakta kolaylık sağlayacaktır. Evlilik bir tecrübe, boşanma başka bir tecrübedir. Edinilen her yeni tecrübe bireyin yaşamında olumlu veya olumsuz bilgi ve becerisine katkıda bulunacaktır. Önemli olan bu tecrübelerden ders çıkarabilmektir.

Tarhan'ın (2016: 108-109) ifade ettiği gibi eşler evliliği sürmesi için elinden gelen bütün çabaları göstermelerine rağmen boşanma kararını aldılarsa, bu aşamadan sonra mantıkla hareket etmek doğru olacaktır. Anlık karar ile alınan bir boşanma

kararı ile evliliğin bitirilmesi doğru olmayacaktır. Boşanma kararı almadan önce eşlerin şu soruları kendilerine sormaları gerekir:

- 1- Evliliği kurtarmak için elimden geleni yaptım mı?
- 2- Mutsuzluğumun sebebi gerçekten evliliğim mi, yoksa kendimden kaynaklanan sebeplerde var mı?
- 3- Ayrıldıktan sonra ortaya çıkacak sorunlarla baş edebilir miyim?
- 4- Boşanma kararı çocukları nasıl etkileyecek?

2.1.4. Boşanmanın Çocuklar Üzerine Etkileri

Boşanma sonrası eşler arasında evlilik bağı ve birlikteliği bitse de ebeveynlik bağı devam etmektedir. Ailenin en temel işlevlerinden birisi neslin devamlılığını sağlamak ve topluma sağlıklı bireyler yani çocuklar yetiştirmektir. Aile çocuğun doğumundan itibaren ilk ve en temel bilgilerin verildiği; örf, adet gelenek ve kültürel bilgilerin yoğun bir şekilde aktarıldığı yerdir. Böylesine yoğun bir bilgi aktarım ve eğitim süreci uyumlu ailelerde bile sağlıklı yürütülmesi zorken parçalanmış bir aile de sağlıklı bireyler yetirmek çok daha zor olmaktadır.

Eşler, boşanma ile birlikte ortak birlikteliklerini sonlandırabilirler ama anne ve babalıktan boşanmaları söz konusu değildir. Çocuğun bu gerçeği anlaması ve algılaması için anne ve babanın ona hayatı boyunca yanında olacaklarını hissettirmeleri gerekmektedir (Tarhan, 2016: 111). Çocukların kendilerini en güvende hissettiği yer şüphesiz ailesidir. Boşanma sonrası ailenin parçalanması çocukta ebeveynlerine olan güven duygusunun azalmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle boşanma süreci ve sonrası için boşanmış bireyler çocukları ile sağlıklı ve sürekli bir iletişim alanı oluşturmalıdır.

Günümüzde boşanma süreci ve boşamanın getirdiği yeni hayat araştırmacıların ilgi alanı olmuştur. Çocuklar, anne-baba çatışmasına; boşanmadan önce, mahkeme salonunda ve boşanma sonrası yeni aile hayatında maruz kalabilmektedir. Ebeveynler nispeten iyi bir ilişki kursalar dahi pek çok çocuk anne

ve babaya karşı sevgisi, saygısı ve sadakati sebebiyle kendini parçalanmış hissetmektedir (Emery, 2013: 3).

Bu süreçten en çok etkilenenler kuşkusuz çocuklardır. Bir çocuğun kuşkusuz fiziksel ve psikolojik olarak en güzel şekilde gelişimini aile ortamında tamamlamaktadır. Çocuk anne ve baba ilgisine, sevgisine, şefkatine muhtaçtır. Çocuğun ruhsal ve zihinsel yönden sağlıklı olması kişiliğinin ideal bir aile tarafından kazandırılmasıdır (Türkarlan, 2007: 100). Çocuk ilk rol modellerini okuldan önce aile ortamında edinmektedir. Çocuğun sağlıklı bir sosyalizasyon süresinden geçmesinde ailenin rolü büyüktür.

Boşanmanın çocuk yönünden bakıldığında üç temel sorun ortaya çıkmaktadır. İlki, boşanmanın çocuğun günlük yaşamına getirdiği etkilerdir. Çocuğun çevresinin zenginliği ve ana babasıyla ilişkisinin miktarı ve türü çocuğun yetişmesinde büyük paya sahiptir. Çocuğun aile ortamı, boşanma sonucu önemli değişikliklerle karşı karşıyadır. Bu değişikliklerin çocuğun psikolojisinde ne gibi etkileri olur bakmak gerekir. İkinci sorun, çocuğun boşanma sırasında kaç yaşında olduğu ile ilgilidir. Çocuk küçük yaşlarda iken ortaya çıkan bir boşanma, onun gelişim sürecini derinden etkilemektedir. Üçüncü sorun ise, çocuğun anne veya babadan birinin yanında kalmış olmasından kaynaklanmaktadır (Cüceloğlu, 2006: 381).

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü “Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması 1996” (2015: 194) araştırmasında yoksul boşanmış kadınlara göre kendi kız ve erkek çocuklarının başlıca problemleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Boşanmadan dolayı babayı suçlama,
- Babayla birlikte olamadığı için üzülme,
- İçer kapanma,
- Arkadaşlarını, babaları olduğu için kıskanma,
- Can sıkıntısı,
- Derslerde başarısızlık,
- Söz dinlememe,

- Boşanmadan ötürü utanç duyma,
- Boşanmadan ötürü anneyi suçlama,
- Sigara içme şeklinde sıralayabiliriz. Ayrıca erkek çocuklarında anneyle yaşanan iletişim sorunları vardır.

Boşanma, çocukların başına gelebilecek en yıpratıcı olaylardan birisi ve potansiyel olarak onların gelişmelerini ciddi bir biçimde etkileyecek birçok değişikliği de beraberinde getirmektedir. “Potansiyel” bir durumdur, çünkü boşanmış bir ailenin çocuğu olarak yaşamak kaçınılmazdır ve bu durum çocuklara zarar veren bir durum değildir. Önemli olan ebeveynlerinin boşanmayı nasıl karşıladıkları, boşanmadan sonra yeni hayatlarını ve ilişkilerini nasıl devam ettirdikleri ve çocukları ile ilişkilerine devam etmeleridir (Türkarşlan, 2007: 101).

Boşanma sonrası süreci öncelikle ebeveynlerin sağlıklı bir şekilde atlatması gerekmektedir. Boşanmış bireyler -azami düzeyde- sağlıklı bir iletişim alanı oluşturmalıdır. Çocukların boşanma sonrası yeni durumlara uyum sağlamaları bu iletişim alanının etkinliği ile doğru orantılıdır. Böylesine zor bir dönemde çocuklar anne ve babasından eskisinden çok daha fazla sevgi, şefkat ve güvene ihtiyaç duyacaktır. Ebeveynler bu durumda çocuğu ile olabildiğince kalite bir iletişim süreci içerisinde olmalı, anne-çocuk, baba-çocuk ve anne-baba bu süreçte mutlaka güçlü bir iletişim ağını kurmalıdır. Boşanma sonra çocuk kaygı ve endişe duygularını en yoğun şekilde yaşayacağı için ebeveynler çocuk üzerinde alacakları kararlarda tutarlı ve görüş birliğinde olmalıdır.

Boşanma sonrasında çocuklarda görülen ortak tepkileri şu şekilde sıralayabiliriz: Suçluluk, korku, öfke, üzüntü, barışma arzusu, uyku sorunları, yemek yeme sorunları, yalnızlık, reddetme, gerileme, okul sorunları ve fiziksel sorunlar. Boşanma artık kaçınılmaz bir hale geldiyse, boşanmadan sonra çocuklarda meydana gelecek olumsuz değişimleri önceden görmek mümkün olmadığından, mümkün olduğunda sevgi ile kararlı davranmak gerekir. Eğer davranışları düzeltme noktasın zorluk yaşanıyorsa uzman birinden yardım alınması gerekmektedir (Türkarşlan, 2007: 105-107).

Boşanmaların olumsuz sonuçlarını en çok çocuklar ödemektedir. Boşanan aile sayısının giderek artmasının çocuklar arasında suç işleme oranının artması, uyuşturucu ve madde bağımlılıkların artması gibi olumsuz durumlarla önemli bir bağlantısı vardır. Elbette boşanma bu olayların tek nedeni değildir ancak çocukların sadece anne veya baba ilgisinden mahrum kaldıkları önemli bir durumdur (Tarhan, 2016: 106).

Yörükoğlu (1994: 271) boşanma sonrası ebeveynlerin yapması gereken davranışları şu şekilde sıralamaktadır:

- Boşanma kavramı çocuğa açık ve en sade dille anlatılmalıdır. Eşler önceki eşlerini suçlamadan durumları çocuğun duygusal dünyasını kargaşaya sürüklemekten kaçınılmalıdır. Ayrıca çocuk bir barışma unsuru olarak kullanılmalıdır.
- Boşanma sürecinde zor zamanlar geçirilebileceği anlatılmalı, boşanmanın çocuk ile ilgili bir durum olmadığı belirtilmelidir. Ebeveynleri olarak çocuğun kendisine karşı sevgi ve sorumluluklarının devam ettiği gösterilmelidir.
- Eşlerin anlaşamadıkları konu ve durumları çocuklara yansıtmamalıdır.
- Çocuğa ebeveynleri arasında bir karşılaştırma veya seçim yapması istenilmemelidir.
- Önceki eşten intikam almak veya ceza vermek için çocuk bir araç olarak görülmemelidir. Çocuğun ebeveynleri ile görüşmesine engel olunmamalıdır.
- Çocukta boşanma sonrası yıpranan güven duygusu ebeveynlerinin ilgisi ve görüşme sıklığı belirlenmelidir.
- Çocuk ile gerçekleştirilen her davranış ölçülü ve tutarlı olmalıdır. Çok sert veya çok gevşek davranılmamalı, aşırı tepkili davranışlar ve korkutucu sözler telaffuz edilmemelidir.

Çocuklar boşanmadan bir süre sonra yeni bir zor durumla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum ebeveynlerinden birinin veya her ikisinin yeniden evlenmesidir. Yeniden evlenme, çocukların ebeveynlerine karşı öfkesini yeniden ateşleyebilir, birlikte yaşamadığı ebeveynle iletişimi kesebilmekte veya azaltabilmektedir. Üvey ebeveyn ve üvey kardeşler aile bireyleri olarak dâhil

olabilmektedir. Yeni aile fertleri destek kaynağı veya rakip olarak algılanabilmektedir (Emery, 2013: 4-5).

2.1.5. Dünya’da Boşanma

Batı’da tarih boyunca evliliğe bozulmaz gözüyle bakılırdı. Boşanmaları sadece cinsel ilişki ile ilgili sorunlarla sınırlandırılmış durumdaydı. Zamanla birçok ülke, boşanmayı daha kolaylaştırıcı yollara yöneltmiştir. Eşlerden birinin ötekine karşı acımasızlık, terk etme veya aldatması bir boşanmaya izin vermede yeterli görünüyordu. 1960’larda hatanın olmadığı yasalasmaya başladı ve birçok devlet buna uymuştur. 1969’da Birleşik Krallık boşanmayı kolaylaştıran ve hatanın olmadığı şartları içeren boşanmayı yeniden yapılandıran yeni bir yasa getirmiştir ve aradan iki yıl sonra 1971’de yürürlüğe girmiştir. 1996 yılında yeni bir yasa tasarısıyla boşanma da hata yokluğu yasası sağlamlaştırılmıştır (Giddens, 2012: 263). Günümüzde hala boşanmanın yasak olduğu ülkeler vardır. Bunlar Vatikan, Malta ve Filipin’lerdir¹.

Teknolojinin gelişimi, sosyal medyanın yaygınlaşması, din ve kültürel duyguların baskınlığını yitirmesi, bireyselleşmenin artması ve aile yapısında ki değişimler hem ülkemizde hem de dünya da boşanma oranlarının artmasında ana etmenlerin başında gelmektedir. Bu sebeple birçok bilim dalı kendi çerçevesinden evlilik, boşanma ve aile konularına daha ilgili davranmaktadır.

Tablo 2.3.’ de OECD aile veri tabanından 40 ülkenin 2005-2014 yılları arasındaki boşanma oranları yer almaktadır. 2005-2014 yılları arasında en yüksek boşanma oranı Rusya Federasyonu’na aittir. Rusya Federasyonu’ndan sonra en yüksek boşanma oranı ABD’ye aittir. Letonya 2011 yılında en yüksek boşanma oranına sahip iken 2012 yılı itibariyle boşanma oranlarında düşüş görülmektedir. Finlandiya 2012 ve İtalya 2005 yılı hariç bütün yıllar boşanma oranlarında bir değişim olmamıştır. Danimarka 2012 yılından sonra boşanma oranlarında ciddi bir artış görülmektedir. En düşük boşanma oranı Malta’da olduğu görülmekte olup boşanma 0,6’dır. En yüksek boşanma oranlarına baktığımızda Rusya Federasyonu ve

¹ <http://www.on5yirmi5.com>

ABD ile Baltık ülkelerinden Litvanya ve Letonya’da gerçekleştiğini görmekteyiz. En düşük boşanma oranı verileri ise Malta, İrlanda, Meksika ve İtalya’ya aittir.

Tablo 2.3. Dünya Boşanma Oranları (OECD, 2005 - 2014)²

Ülke	1000 kişiye düşen boşanma sayısı (%)										
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Ortalama
Rusya Federasyonu	-	-	-	-	-	4,5	4,7	4,5	-	-	3,4
ABD	3,6	3,7	3,6	3,5	3,5	3,6	3,6	3,4	3,3	3,2	3,2
Litvanya	3,3	3,4	3,5	3,2	2,9	3,2	3,4	3,5	3,4	3,3	3,0
Letonya	2,8	3,3	3,4	2,9	2,4	2,4	4,0	3,6	3,5	3,1	2,9
Çek Cumhuriyeti	3,1	3,1	3,0	3,0	2,8	2,9	2,7	2,5	2,7	2,5	2,6
Danimarka	2,8	2,6	2,6	2,7	2,7	2,6	2,6	2,8	3,4	3,4	2,6
Belçika	2,9	2,8	2,8	3,3	3,0	2,7	2,5	2,3	-	-	2,5
Estonya	3,0	2,8	2,8	2,6	2,4	2,2	2,3	2,4	2,5	2,4	2,3
Finlandiya	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4	2,5	2,5	2,3
İsviçre	2,9	2,8	2,6	2,6	2,5	2,8	2,2	2,2	2,1	2,0	2,2
İsveç	2,2	2,2	2,3	2,3	2,4	2,5	2,5	2,5	2,8	2,7	2,2
Kore	2,6	2,5	2,5	2,4	2,5	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,2
Portekiz	2,2	2,3	2,4	2,5	2,5	2,6	2,5	2,4	2,2	-	2,2
Macaristan	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4	2,4	2,3	2,2	2,0	2,0	2,1
Avustralya	2,6	2,5	2,3	2,2	2,3	2,3	2,2	2,2	2,1	2,0	2,1
İspanya	1,7	2,9	2,8	2,4	2,1	2,2	2,2	2,2	2,0	2,2	2,1
Almanya	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,2	-	2,1	2,1
Avusturya	2,4	2,5	2,5	2,4	2,3	2,1	2,1	2,0	-	-	2,0
Lüksemburg	2,2	2,5	2,3	2,0	2,1	2,1	2,3	2,0	2,1	2,6	2,0
Slovak Cumhuriyeti	2,2	2,4	2,3	2,4	2,4	2,2	2,1	2,0	2,0	1,9	2,0
Birleşik Krallık	2,6	2,4	2,3	2,2	2,0	2,1	2,1	2,0	-	-	2,0
Kıbrıs	2,0	2,3	2,1	2,1	2,2	2,3	2,3	2,4	-	-	2,0

² OECD Family Database, Marriage and divorce rate, <http://www.oecd.org>

Yeni Zelanda	2,4	2,4	2,3	2,3	2,0	2,0	1,9	2,0	1,9	-	1,9
Norveç	2,4	2,3	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	2,0	2,0	1,9	1,9
Fransa	2,5	2,2	2,1	2,1	-	2,1	2,1	-	-	-	1,9
Hollanda	2,0	1,9	2,0	2,0	1,9	2,0	2,0	2,1	2,0	2,1	1,8
Japonya	2,1	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8
İsrail	1,6	1,9	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7	1,8	-	1,6
Polonya	1,8	1,9	1,7	1,7	1,7	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6
Bulgaristan	1,9	2,0	2,2	1,9	1,6	1,5	1,4	1,6	1,5	1,5	1,6
İzlanda	1,9	1,6	1,7	1,7	1,7	1,8	1,6	-	-	-	1,5
Romanya	1,6	1,5	1,7	1,7	1,6	1,6	1,8	1,6	1,4	1,4	1,4
Türkiye	1,4	1,3	1,3	1,4	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7	1,4
Yunanistan	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,3	1,5	-	1,1
Hırvatistan	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4	-	1,1
Slovenya	1,3	1,2	1,3	1,1	1,1	1,2	1,1	1,2	1,1	1,2	1,1
İtalya	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8
Meksika	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9	-	0,7
İrlanda	0,8	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6	0,6	-	-	0,7
Malta	-	-	-	-	-	-	0,1	1,1	0,8	0,8	0,6

Tablo 2.3’de de görüldüğü gibi dünya genelinde ülkelerin gelişmişliği ve refah düzeyleri boşanmaların artışı ile doğru orantılı bir şekilde olduğu gözlemlenmektedir. Aile içi ilişkilerin zayıflaması, giderek bireyselleşen bireyler, ekonomik sorunlar, gelişen teknoloji ağı, sosyal medya ve kadınların çalışma hayatında yer alması gibi birçok yeni durum ailenin yapısında değişimlere neden olmaktadır. Değişen aile yapısı yeni yaşam tarzına uyum sağlayamayan eşlerin evlilikleri boşanmayla sonlanabilmektedir.

2.1.6. Türkiye’de Boşanma

Dünya genelinde artan boşanma oranları ülkemizde de boşanma konusunun önemine dikkat çekilmesi hususunda etkili olmuştur. Birçok ülkelere göre boşanma oranlarımız düşük olsa da 2000’li yıllara gelindiğinde ülkemizde boşanma

oranlarının giderek artması boşanmanın toplum ve aile açısından önemli bir durum olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin nüfusu 1930'dan 1990'a 4 kat artarken, boşanmalarda aynı yıllar arasında 12 kat artmıştır. Boşanan bireylerin önemli bir kısmı çocuksuz çiftler oluşturmaktadır. Boşanma, eşlerin eğitim düzeyi, yaş grupları, evlilik süresine göre değişiklik göstermektedir. En yüksek boşanma sebebi geçimsizlik olarak yansımaktadır. Sosyolojik olarak baktığımız da boşanmalarda ki bu artışın sebebi kentleşme, kadınları iş hayatına aktif katılımları, geleneklerin çözülmesi, bireyselleşmenin artması gibi nedenlerle açıklayabiliriz (Doğan, 2011: 59).

Değişen hayat şartlarına uygun olarak hukuki yaptırımlarda da bir takım düzenlemeler yapılması gerekliliği 1 Ocak 2002'de Türk Medeni Kanunda eşler arası eşit haklar getirmiştir. Toplumun ve çağın ihtiyaçları doğrultusunda yapılan bu düzenlemelerin bazıları şu şekildedir; evlilik birliğinin yönetimi ve temsili hakkı eşler arası paylaştırılmıştır, evliliği ilgilendirilen unsurlarda (ev seçimi, çocukların velayeti gibi) ortak kararın alınması, meslek ve iş seçiminde kadınların kocasından izin alması ortadan kaldırılmıştır, çocuğun velayeti ile ilgili kocanın üstünlüğü ortadan kaldırılmıştır. Mirasın paylaşımı erkeklerin kadınlara göre önceliği ortadan kaldırılmış, evlilik birlikteliği sürecinde edinilmiş mallar evliliğin sona ermesiyle eşit paylaşılır ibaresi getirilmiş, evin ve ailenin geçimi için eşler emek ve mal varlıklarıyla birlikte katılırlar. Genel olarak yapılan bu düzenlemeler ile evlenme yaşı, resmi yerleşim yeri, aile reisliği, boşanma, mal rejimi, velayet, miras ve çocuk hakları gibi konularda erkeklerin üstünlüğü eşler arasında paylaştırılmış, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması yolunda köklü değişiklikler olmuştur³.

Tablo 2,4'e göre 2001 ve 2017 yılları arası Türkiye genelinde gerçekleşen evlenme ve boşanma sayıları aşağıda sunulmuştur. Buna göre boşanma sayısı 2015 yılına kadar devamlı bir artış göstermiş olup, 2017 yılında boşanma sayısında bir düşüş görülmektedir. Kaba boşanma hızında 2001'den 2008'e kadar çok büyük değişimler olmamışken 2008'den 2014'e kadar bir yükseliş görmekteyiz. 2014' yılında sonra kaba boşanma hızı oranında düşüş görülmektedir. Ancak bu durumu

³ <http://www.hukuki.net>

ülkemizde boşanmalar azalıyor demek doğru bir açıklamak olmayacaktır çünkü aynı şekilde son yıllarda evlenme sayısı ve oranında da düşüşler gözlemlenmektedir.

Tablo 2.4. Türkiye’de Evlenme Sayısı, Kaba Evlenme Hızı, Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızı (TÜİK, 2001 - 2017)

Yıl	Evlenme Sayısı	Kaba Evlenme Hızı	Boşanma Sayısı	Kaba Boşanma Hızı
2001	544 322	8,35	91 994	1,41
2002	510 155	7,73	95 323	1,44
2003	565 468	8,47	92 637	1,39
2004	615 357	9,10	91 022	1,35
2005	641 241	9,37	95 895	1,40
2006	636 121	9,18	93 489	1,35
2007	638 311	9,10	94 219	1,34
2008	641 973	9,04	99 663	1,40
2009	591 742	8,21	114 162	1,58
2010	582 715	7,97	118 568	1,62
2011	592 775	7,99	120 117	1,62
2012	603 751	8,03	123 325	1,64
2013	600 138	7,88	125 305	1,65
2014	599 704	7,77	130 913	1,70
2015	602 982	7,71	131 830	1,69
2016	594 493	7,50	126 164	1,59
2017	569 459	7,09	128 411	1,60

2.2. İKİNCİ EVLİLİK

Yeniden evlilik kavramı, boşanma veya eş kaybının yaşanması sonrasında boşanmanın etkilerine ek olarak, farklı birçok durumların iç içe geçtiği, bireyler için oluşan yeni durumların gözden geçirilmesini gerekli kılan önemli bir karar verme sürecidir. Evlenme ve aile kavramlarının toplum nazarından önemi ve son yıllarda artan boşanma oranlarını düşünüldüğünde yeniden evliliklerin tartışılmaya

başlanmasının oldukça önemli bir kavram olduğunu göstermektedir (Demirci, 2015: 41).

İkinci evlilik veya yeniden evlenme kararı, yeni bir hayat düzeni oluşturmak için bir adımdır. Bu aşamada bireyde ve ailede duygusal çatışmalar artacaktır. Bireyin yeniden evlilik düşüncesi; ikinci bir evlilik korkusu ve çocuklarının korkularıyla başa çıkması zor olacaktır. Hatta bazen eski eş ve eski konular ile mücadele etmesi gerekecektir. Yeni aile düzeninde; yeni ilişki ve rollerin tanımlanması, yeni ailenin sınırlarının genişlemesi ve yeni üyelerin tanımlanması gerekmektedir (Korkut, 2012: 108).

Boşanma elbette yıpratıcı ve sıkıntılı bir süreçtir. Boşanmanın olumsuz etkilerinden kurtulmak uzun zaman alabilmektedir. Bireyde oluşan hayal ve umut kırıklığı, belirsiz durumlar, ailenin, çevrenin ve eski eşin baskısı bu sürecin uzamasına sebep olabilmektedir. Bütün bu olumsuz çevre ve durumların yanında bireyin kendini suçlaması, umut kırıklığı ve karamsar hissetmesi yeni bir yaşama hazırlanmasını çok zor bir hale getirmektedir. Fakat birey bir süre sonra aslında evliliğin bitmesinde ki asıl nedenleri görüp, kendini iyileştirerek yeni hayatına uyum sağlamak için adımlar atacaktır. Aslında hem bireyin hem de ailenin sağlığı açısından normal olanı da budur. Artık birey yeni hayatın getirmiş olduğu ekonomik sıkıntılara ve çocuğu ile birlikte yaşayacağı problemlere karşı çözümler üretmeye başlayacaktır. Hatta yeni bir evlilik düşüncesi de hayat planları içerisinde yer alacaktır. Bireyin özgüveninin yeniden oluşması ve yeni bir evlilik için kendini cesaretlendirmesi, boşanma sonrası yeni bir sürecin yani ikinci evlilik sürecinin başlangıcı olmaktadır.

Birinci evliliğin sorunlarından ders alındığı düşüncesi, ikinci evlilikte daha başarılı olunacağı inancını arttırmaktadır. Ancak istatistiklere göre ilk evlilikten sonra boşanma oranı %30 iken, ikinci evlilik sonrası boşanma oranı %37 olarak yansımaktadır (Çiller, 2016: 176).

İlk evlilik tecrübesi kötü de olsa insanlar ikinci bir evlilik düşüncesi zaman içerisinde oluşabilmektedir. İkinci evlilik, boşanan bireylerin tekrardan mutlu bir yuvaya sahip olmaları, yalnız kalmamak, mutlu bir aile isteği, hayatın paylaşılması,

önceki evlilikten olan çocuğu için mutlu bir aile isteği veya çocuk sahibi olma ve onların sorumluluklarının paylaşılması gibi nedenlerde yeni bir evlilik kararı vermede etkili olmaktadır.

Boşanma sonrası ikinci bir evliliğe sosyal ve psikolojik olarak hazır olan birey yeniden evlilik düşüncesine hazırlanırken bazı aşamalardan geçer. Yeniden evlenmeyi belirli aşamalara ayıran Carter ve Mc Goldrick'e göre yeni birini hayata alma ile başlayan yeniden evlilik düşüncesi için önceki evliliğe dair kayıpların giderildiği, biyolojik, psikolojik ve sosyal yönden bu düşünceye kendini hazır hissetmek. Ayrıca yeni evlilik ile oluşabilecek belirsizlikler ve sorunlarla baş edebilecek düşüncede olmak. Bu aşamada yeni bir evliliğe duygusal hazırlık ve yeni evlilik planları kurmaktadır. İkinci aşama da ise yeni evliliğe ve aile planlaması yapma gayreti vardır. Kendisinin ve çocuklarının yeni evliliğe dair korkularını kabul etme, yeni roller ve sınırlara duygusal konulara sabretmeyi gerektiren yeni bir süreçtir. Son aşamada ise yeni ilişki de açık sözlü ve davranışlı olmak, eski eşle ebeveynliğe dair iş birliği sağlamak, çocukları bu süreçte dinlemek ve korkularını gidermek, yeni oluşan aile üyeleri ile ilişkilerin yapılandırılması süreci takip eder (Korkut, 2012: 108).

İlk evlilik tecrübesinin olumsuz etkilerinin iyileşmesi zaman alan bir süreçtir. Birçok yönden olumsuz etkilenen boşanmış bireylerin hayatlarına birilerini almadan önce gerçekleştirmeleri gereken en önemli husus kendilerini iyileştirmeleridir. İkinci evliliğe kendisi hazır hisseden birey önceki evliliğe dair pişmanlıklar ve kaybetmişlik duygusunu gidermesi ve yeni bir evlilikte başarılı olacağına inanmasıyla olacaktır. Yeni evlilik düşüncesi kimi zaman duygusal ve psikolojik yaraların giderilmesi için kimi zaman ise eski eşe karşı evliliğin sürdürülebilir bir durum olduğunu göstermek için yapıldığı bilinmektedir. İkinci evliliklerde çoğu zaman önceki eşlerin kıyaslanmasına veya yeni evliliğe ve eşe karşı birçok yönden ödün vermeyle de gözlenebilmektedir. Yeni evlilik ile birlikte evlilik rollerinin tekrardan kazanılması bireyleri yeni bir ilişki ve iletişim sürecinin içerisinde yer almasını sağlayacaktır. Artık yeni bir aile ve bu aileye ilişkin iletişim kanallarını oluşturması gerekmektedir.

Arpacı ve Tokyürek'in (2012: 13-14) boşanmış bireylerin yeniden evlilik konusunda ki görüşleri üzerine yaptıkları araştırma sonuçlarına baktığımızda yeniden

evlilik düşüncesinde cinsiyet bakımından farklılıklar gözlenmiştir. Boşanmış erkekler, boşanmış kadınlara göre boşanmış bireylerin yeniden mutlu olabileceğini, boşanmış bireylerin evlendikten sonra boşanma kararına daha kolay alışabileceklerini ve boşanmış bireylerin daha önce hiç evlenmemiş bireylerle evlenmesi gerektiğini daha çok düşünülmektedir. Boşanmış kadınlar, boşanmış erkeklere göre yeniden evliliğin toplum tarafından hoş karşılanmadığını, çocuk sahibi olan boşanmış bireylerin yeniden evlenmemesi gerektiğini ve yeniden evlenmeyi düşünen bireylerin kendilerini güvence altına almak için evlenecekleri kişilerden mal talebinde bulunması gerektiği düşünülmektedir.

İkinci evliliğini gerçekleştiren birçok birey ilk evliliğe göre mantığı daha ön planda tutulmaktadır. Toplumsal cinsiyet yönünde baktığımızda boşanma sonrası süreç kadınları erkeklere nazaran daha çok yıprattığı yaygın bir görüştür. Bu yüzden ikinci evlilik kararında da kadınlar ilk evlilikten sonra yaşadıkları olumsuzlukları ve sorunları tekrardan yaşamamak için kendilerini güvende hissedecek bir takım istek ve arzuları ikinci eşten ve evlilikten beklemektedir.

2.3. İKİNCİ EVLİLİK NEDENLERİ

İkinci evlilikler boşanmanın doğal bir sonucu olarak görülmektedir. Elbette insanlar evliliklerinin boşanma ile bitmesini istemezler. Ancak evlilik uzun bir zaman, sabır ve emek isteyen bir süreçtir. Bu süreçte bireyler aynı özveri ve emeği karşı taraftan göremediğinde, ortak birliktelik oluşamamakta ve evlilik boşanmaya doğru sürüklenmektedir. Ancak başarısız bir evlilik tecrübesi bireylerin yeniden evlenme veya ikinci bir evlilik düşüncesinin oluşmasına engel olmamaktadır. Sonuçta hayat devam etmekte ve insanlar hayatı paylaşacak bir eşe ihtiyaç duymaktadır.

ASAGEM (2009: 101) tarafından yapılan Boşanma Nedenleri Araştırması sonuçlarına göre boşanmış bireylerin yeniden evlenme nedenlerine baktığımızda kadınların %66,4'ü, erkeklerin %71,9'u koşullara uygun biri olmasını istemektedir. Yine kadınların %18,2'si, erkeklerin 20,5'i yalnız kalma korkusu; kadınların %9,9'u, erkeklerin %0,7'si maddi gücün yetersiz olduğu için zorunluluk sebebiyle yeniden evlenmeye karar verdiği sonuçlara yansımıştır.

Bireylerde yeniden evlilik düşüncesinin oluşmasında farklı birçok neden yatmaktadır. Araştırma sonuçlarına dayanarak ortaya çıkarmış olduğumuz bu nedenleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- Boşanma sonrası oluşan özgüven kaybı, suçluluk ve umutsuzluk gibi düşüncelerin yeni bir evlilik ile azalacağına inanmak,
- Tecrübesizlik, gençlik hatası veya aile baskısı sebebi ile ilk evlilikte yapılan hataların tekrarlanmayacağı düşüncesinin oluşması,
- İlerleyen yaşla birlikte oluşan yalnız kalma korkusu, hayatı paylaşacak bir eş ve aileye sahip olmak,
- Sosyo - ekonomik sorunlar, hayatın kazanılması ve idame ettirilmesinde yaşanan sıkıntılar ve ekonomik olarak daha iyi şartlara sahip olmak,
- Boşanma sonrası tekrardan dönülen aileden ve çevreden kabul görememek,
- Mutlu bir yuvaya sahip olup; eş, aile ve çevreden sevgi ve saygı görmek,
- Boşanma sonrası artan sorumlulukları paylaşmak,
- Tek ebeveynli olarak büyütülen çocuğun sağlıklı gelişimi için anne veya babaya duyulan ihtiyaç,
- Eski eşten intikam almak, önceki evliliğinde suçun veya kabahatin ondan kaynaklandığını göstermek,
- Sosyal, kişisel ve psikolojik geleceğe dair hiçbir plan olmaksızın evli bir birey olmak için evlenmiş olmak.

2.4. İKİNCİ EVLİLİĞİ ENGELLEYEN UNSURLAR

Yukarıda sıralamış olduğumuz yeniden evlenme nedenleri sıkça rastlanılan sebeplerden bazılarıdır. Önemli olan bireylerin yeniden evlenme nedenlerini iyi düşünüp sonra karar verme aşamasına gelmeleridir.

Evlilik, yoğun ve karmaşık bir ilişkiler ağıdır. Dolayısıyla tek bir nedenle evlilik kararı almak mutsuz ya da olumlu duygu paylaşımı olmayan başka bir evliliğe neden olacaktır. Örneğin; birey ciddi sağlık sorunları yaşıyorsa, ekonomik sorunları had safhadaysa, önceki evliliğe dair sorunları çözemediyse öncelikle bu sorunlara odaklanıp bu sorunları çözmesi sağlıklı bir evlilik için doğru karar olacaktır. Nitekim yeni eş adayı ile birlikte yeni sorun ve yeni durumlar da gelmektedir.

Tablo 2.5. Cinsiyet Göre Yanlış Yeniden Evlenme Sebepleri

ERKEKLER	KADINLAR
Bu dünyaya yalnız yaşamaya mı geldim? %39	Beni biraz sev, seninim %44
Beni biraz sev, seninim. %33	Bu dünyaya yalnız yaşamaya mı geldim? %28
Ruh eşimi buldum %32	Ruh eşimi buldum %22
Zamanı geldi %23	Kurtar beni %15
Kurtar beni %15	Çocukların iyiliği için %12
Oltaya gelen balık %15	Oltaya gelen balık %12
Flört oyunundan sıkılma %12	Para: İşte istediğim budur %11
Bu dünya çiftlerin dünyası %11	Zamanı geldi %11
Para: İşte istediğim budur %8	Bu dünya çiftlerin dünyası %8
Sen görürsün %7	Sen görürsün %6
Çocukların iyiliği için %7	Flört oyunundan sıkılma %15
Hayata hızlı bir başlangıç yapma %5	Baskıyı hissetme %5
Baskıyı hissetme %4	Hayata hızlı bir başlangıç yapma %3

Boşanma sonrası doğru nedenlerle evlenme ilk evlilikte yaşanan sorunları tekrardan yaşamamak için önemlidir. Tablo 2.5.'te Yeniden evlenmenin yanlış

sebeplerini sıralamışlardır. Edward ve Smoke (2015: 206) boşanma sonrası doğru kişiyi bulmak için yapmış oldukları araştırma sonuçlarında; erkeklerin yanlış nedenlerle yaptığı yeniden evlenme hatasının yalnızlık kaynaklı olduğu kadınların ise yeniden evlilik düşüncesini romantik davranışlardan dolayı yanlış sevk ettiği görülmektedir.

ASAGEM tarafından yapılan Boşanma Nedenleri Araştırması sonuçlarına göre boşanmış bireylerin yeniden evliliği düşünmemeye neden olan faktörlere baktığımızda kadınların %52,3'ü, erkeklerin %72,7'si yeniden evlenerek benzer sorunları yaşamak istemedikleri olarak yansımıştır. Yeniden evliliği engelleyen bir diğer unsur kadınların %33,6'sı, erkeklerin %14,9'u çocukları nedeni ile ikinci bir evliliğe sıcak bakmamaktadır.

Bireyler yeni evlilikten beklentilerinin yüksek olması, iyi yaşam standartlarına sahip olmak, yalnızlıktan kurtulmak, mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmek ve ebeveynlik görevlerini yerine getirmek vb. şeklinde özetlemek mümkündür. Yeniden evliliklerde bireylerin geneli tek bir boyutla karar vermekte, olayları daha geniş çerçeveden değerlendirememekte, bu da yanlış tercihlerde bulunmalarında önemli bir etken olmaktadır. Doğru eş seçimi, bireyin istek ve beklentilerini eş adayının yüksek oranda karşılamasıyla mümkün olabilecektir. Çünkü tek boyutlu ve basit ihtiyaçları karşılayabilecek bir eş adayı ile yeni bir evlilik gerçekleştirmek çoğu zaman başarısızlıkla sonuçlanabilmektedir (Edward ve Smoke, 2015: 207).

2.4.1. Boşanma Korkusu

Boşanma korkusu; yeniden aynı sorunların, aynı hataların olacağına ve yine başarısız bir evliliğin olacağı düşüncesinin oluşmasına neden olmaktadır. Boşanma sonrası geleceğe dair olumlu ve umutlu düşüncelerin azalması yeniden evlilik kararının verilmesi düşüncesine engel olabilmektedir. Boşanan insanların birçoğu yeniden evlenme kararını vermede, evlilikte başarısız olacaklarını düşünmesi bu korkunun aşılamamasına sebep olmaktadır.

Boşanan bireyler için en çok korkulan şeylerin başında bir kez boşanmış olmaktan daha kötü bir şey vardır o da iki kez boşanmak gelmektedir. Birey boşanma sonrası evliliğin başarısız tarafı olarak kendisi görebilmektedir. Bu durum yeni bir evlilikte, yeniden başarısız olması korkusuna neden olabilmektedir (Edward ve Smoke, 2015: 248). Bu korku, bireyin daha büyük ve kendisinden beklenmeyen yanlışları yapmasında önemli bir etken olmaktadır.

2.4.2. Çok Seçici veya Mükemmeliyetçi Olmak

Yeniden evliliğe engel durumlardan bir tanesi de çok seçici olmaktadır. Her bireyin çok iyi olduğu konular olduğu gibi zayıf olduğu yönleri de vardır. Aslında evlilikte eşler birbirlerini her anlamda tamamlayan zayıflıklarını tolere eden bir ilişki yumağıdır. Boşanmış bireyler önceki eşinde görmüş olduğu veya görmediği tutum ve davranışları yeni eş adayından beklemesi veya çok seçici davranması yeni bir evlilik düşüncesinin oluşmasında engel bir durum oluşturabilmektedir. İkinci evlilikte belirlenen çıtanın veya beklentilerin azami şekilde belirlemek yeni bir evlilik kararı için doğru olacaktır.

İnsanları yeniden evlenmekten alıkoyan bir diğer unsur mükemmeli ve kusursuzu arama çabasıdır. İlk evlilik tecrübesinin boşanma ile sonuçlanması, boşanmış birçok bireyin beklentilerini yüksek tutmaya ve kusursuz insanı aramaya yönlendirmektedir. Bireyin hem kendisini hem de eş adayının özelliklerini tanıyıp, dezavantajlarını görmesi, ilişkinin uyumunu arttıracaktır (Edward ve Smoke, 2015: 249). İkinci evliliklerini yapanlar, önceki tecrübelerinin de etkisi ile bu uyumu son derece önemsemektedirler.

2.4.3. Suçluluk Duygusu

Önceki evliliğin bitme nedenlerini bireylerin tek başına üstlenmesi boşanmanın getirmiş olduğu psikolojik sorunlardandır. Çok seçici davranan ve mükemmeliyetçi evlilik beklentisinde olan bireylerin tam tersine bir durum olan suçluluk yeni bir evlilik kararının alınmasında yine başarısız olacağı kanaatinin oluşmasına ve boşanmanın suçlusu olarak kendi olacağına inanmasıdır. Bu duygunun

oluşması önceki evlilikte görülen duygusal, kişisel ve psikolojik hasarın ve şiddetin oldukça fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Ben hatalıyım duygusu; kusursuz insanı bulamadığı için yeni bir evlilik gerçekleştirememesi durumunun tam tersidir. Bu durumun en temel nedeni boşanma sonrası bireyin birçok yönden yıpranmasıdır. Evliliğin bitme nedeni olarak bireyin kendisini yetersiz veya başarısız görmesi, yeni bir evlilik için karşı bir direnç oluşturabilmektedir (Edward ve Smoke, 2015: 250).

2.4.4. Terk Edilme Korkusu

Terk etme veya edilme sebebiyle boşanan bireyler yine bu durumla karşılaşmamak için yeniden evlilik kararını ertelemekte veya düşünmemektedir. Evliliklerinin mutlu ve sağlıklı olduğunu düşünen fakat açıklamaz bir şekilde terk edilen bireylerin ikinci bir evliliğe karar vermeleri, cesaret etmeleri oldukça zor olmaktadır.

2.4.5. Üvey Anne, Üvey Baba Korkusu

Birçok boşanmış çocuklu birey eşleri tarafından; “ben çocuğuma üvey anne veya baba istemem” yaptırımını ile karşılaşmaktadır. Özellikle kadınların maruz kalmış olduğu bu duruma önceki eşten gelen bu tavır bazen de çocuklar tarafından da gelmektedir. Boşanma birçok yönden zor bir süreçtir. Bu zorlu sürece birde çocuğun sorumluluklarını tek ebeveyne yüklenmesi ikinci bir evliliği düşünme durumunu güçleştirmektedir.

İkinci evlilikler, ilk evlilikten olan çocuklar için çeşitli problemlere sebep olabilmektedir. Çocuk yeni duruma uyumu için sabırlı davranılmalı, tepkisel gelecek cevaplardan uzak durulmalıdır. Eğer ikinci evlilikte bir nişan süreci varsa, bu dönem içerisinde üvey anne veya üvey baba çocuk ile sağlıklı ve olumlu bir iletişim sağlamalıdır (Çiller, 2016: 177). 2009 yılında yapılan Türkiye’de Boşanma Nedenleri Araştırma sonuçlarında cinsiyete göre yeniden evliliği düşünmemesi nedenlerine baktığımızda kadınların %33,6’sı, erkeklerin %14,9’u çocukları nedeniyle yeni bir evlilik düşüncesini ertelemekte veya düşünmemektedir (ASAGEM, 2009: 102).

2.5. İKİNCİ EVLİLİKTE EŞ SEÇİMİ

Evlilik bir ilişki kurumudur ve evlenen kişilerin evlilik olgunluğuna gelmeleri evliliğin sağlıklı işleminde önemlidir. Evlenme olgunluğuna gelmiş bir bireyden öncelikle olgun bir insan olması beklenir. Olgun bir insandan beklenen; kendini tanıması, diğerini tanıması ve içinde bulunduğu sistemi tanımasıdır (Cüceloğlu, 2017: 60). İkinci evlilik kararı, ilk evlilik kararına göre daha zor ve kaygı verici bir karar olabilmektedir. Boşanma sonrası yaşanan olumsuz durumlar ve bu durumların çözümü bireyin iyileşme ve toparlama sürecine etki etmekte, yeni bir evlilik kararının alınmasında da etkili olmaktadır.

Evlenilecek kişiye karar vermeden önce birey hem kendini hem de eş adayının nasıl bir sosyal ortamda yetiştiğini bilmelidir. İnsan evlendiği kişiyle güven duygusunu tatmak ve güvende olduğunu bilmek istemektedir (Cüceloğlu, 2017: 115).

İkinci evliliği zor kılan hususların en başında eş adayını belirleme süreci gelmektedir. Sağlıklı ve mutlu bir evlilik kararını vermek için hem duyguları hem de aklı ön planda tutmak önemlidir. Yeni eş adayında beklentileri yüksek tutma, yeni eş adayının çocuk sahibi olma isteği, mükemmeli arama, yeni bir ilişkiden korkma gibi birçok durum ikinci evlilik kararını almada engelleyici unsurlar olabilmektedir. Eşler arasında fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak benzer konumda ve özellikte olmaları evlilikte ki uyumu olumlu yönden etkilemektedir. Her ne kadar evlilik iki bireyin birlikteliği olarak gözüksün de eşlerin aileleri ve çevreleri de bu evliliğin ortaklarından.

2.6. İKİNCİ EVLİLİK VE ÇOCUKLAR

İkinci evlilikte; çocuklarla sağlıklı iletişim ve ilişkinin kurulması, çocukları anlamaya çalışmak ve mevcut durumu onlara anlatmak zor olabilmektedir. Birçok ikinci evliliği yapan birey ilk evliliklerini başarısızlık olarak görüp ikinci evliliğinde daha esnek davranıp karşılaşılabileceği sorunlara karşı daha yapıcı davranmaktadır. Bu durum ise çocukların davranışlarında ve olaylara göstermiş oldukları tepkilerde farklılıklara neden olmaktadır.

Boşanmış, çocuklu bir bireyin ikinci evliliğinin merkezinde çocuklar olmaktadır. Yeni kurulan aile düzeninde ebeveynler kadar çocuklar da bu yeni duruma karşı kaygılı ve korkulu tepkiler gösterebilmektedir. Bu durumu en sağlıklı şekilde atlamak çocukları da bir yetişkin gibi düşünüp yeni aile hayatı ve bu hayatın getirmiş olduğu kuralları onlarla paylaşmak doğru olacaktır. Kuralları içselleştirmek ve uygulanabilir hale getirmek öncelikle eşler arasında ki iletişimin etkinliğine ve uyumuna sonra ise eşlerin çocuklar ile olan iletişime bağlıdır. Boşanma sonrası yeni bir evliliğe çocukların ayak uydurması sağlıklı iletişim ortamından geçmektedir.

Evlilik kararı bireylerin kendi hayatları ile ilgili vermiş oldukları bir karardır. Çocuktan izin istemek hem çocuğu yetişkin yaşamına yönetmeye hem de yaşına uygun olmayan sorumluluklarına altına girmesine neden olabilir. Ebeveynleri bağımsızca aldıkları kararı çocukla baş başayken söylemeleri çocuğun rahat bir şekilde tepki vermesine yardımcı olacaktır (Koç ve Yılmaz, 2016: 203). Ebeveynlerin yeniden evlenmesi, çocukların hayatında yeni karmaşık bir süreci başlatmaktadır. Evlilik sonrası aile bireylerin birbirlerine alışmaları zaman alabilmektedir. Evlilik öncesi çok iyi anlaşılan ebeveyn ve çocuklar bile yeni bir uyum sürecine girmektedir. Bu süreç, iletişimin durumu ve etkinliğine göre uzayıp, kısalmaktadır. Yeni aile düzenini oluşturmak, sağlam tutmak, ortak kuralları belirlemek, ailenin sorumluluklarını paylaşmak ve desteklemek oldukça önemlidir. Sorunlar ve problemlerin çözümleri ertelenmemeli çocuğun hem biyolojik ebeveyni ile hem de üvey ebeveyni ile olan iletişimine engel olunmamalıdır.

Yeniden evlenme sürecinin ilk zamanlarında, çocuklar hem biyolojik hem de üvey ebeveynleri ile ilişkileri sıklıkla bozulabilmekte, çatışmalar yaşanabilmektedir. Ebeveyn ve çocuk ilişkileri zamanla iyileşse de ortalamaya bakıldığında üvey ebeveynler biyolojik ebeveynlerine göre çocuklarla sağlıklı bir iletişim kuramamakta ve daha otoriter bir tavır sergilemektedir. Daha küçük yaşlarda ki çocuklarda iletişim kurmak daha çabuk sağlanırken, ergen ve özellikle kız çocuklarında bu durum daha zor olabilmektedir. Çocuklarla yaşayan üvey anneler, üvey babalara göre daha iyi ilişkiler sergilemektedir (Emery, 2013: 111).

Çocuklar yeni bir evliliğe üvey de olsa bir ebeveyn kazandıkları gözüyle değil bir ebeveyni ikinci defa kaybettiklerini düşünebilmektedir. Tek bir ebeveynin idare

ettiği bir evde kazandıkları veya kazanmak zorunda kaldıkları özgür ortamı ikinci ebeveyni ile kaybedeceklerdir. Bu nedenle ebeveynler ikinci evlilikte, çocuklara ne kadar özerklik tanıyacakları, dışarı çıkma ve yatma saatleri vs. uzlaşılmalıdır (Koç ve Yılmaz, 2016: 207). Üvey annelik ve üvey babalık için eşlerin bir yol haritası oluşturmaları gerekmektedir. Eşler, çocukların sorumluluklarını kendi aralarında paylaşmalıdır. Ailenin her bir bireyi aile yaşamının sorumluluklarını yerine getirmeleri etkin ve paylaşılan bir ortak yaşam alanı oluşturmalarını sağlayacaktır.

Yeniden evlenmek aynı zamanda biyolojik anne veya babasıyla olan ilişkide dâhil olmak üzere üvey ailenin dışında ki ilişkileri de etkilemektedir. Yeniden evlenme süreci ile birlikte, çocukla birlikte yaşamayan ebeveynin çocuğu görme sıklığında düşüş yaşanabilmektedir. Önceki eş, üvey ebeveynin çocuklarla –bazen de eski eşiyle- olan ilişkisine bir tehdit olarak algılayabilmektedir. Bu durum da velayet sorunlarına sebep olabilmektedir (Koç ve Yılmaz, 2016: 208).

Yeniden evlenmenin olumlu ve olumsuz yanları bir araya geldiğinde birbirlerini çocukların ruh sağlığı açısından sınırlamaktadır. Yeniden evlenmiş ailelerle yaşayan çocuklarda ki psikolojik sorunlar, yalnız ve boşanmış ebeveynlerle yaşayan çocuklarla yaklaşık olarak aynı düzeydedir. Çocukların yeniden evlenmeye uyum göstermeleri, boşanmada da olduğu gibi bireysel farklılık göstermektedir (Emery, 2013: 112).

2.7. TÜRKİYE’DE İKİNCİ EVLİLİKLER

Türkiye’de aile her daim toplumun en önemli kurumlarından olmuştur. Gelişen teknoloji, ulaşım kaynakları ve modernleşen toplumlar bireylerin artık kendi dünyası dışına çıkmasına olanak sağlamıştır. Bu durum ailenin yapısında ve işlevlerinde değişikliklere sebep olmuştur. Artık insanlar çevresinden uzaklaşıp farklı coğrafyalarda büyüyen bireylerle tanışıp evlenebilmektedir. Aile yapısında ki bu değişim insanların daha ileri yaşlarda evlenmesine, boşanmaların artmasına ve doğal olarak ikinci, üçüncü evliliklerin artmasına sebep olmaktadır.

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü “Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler” (2014: 120) araştırma sonuçlarına göre boşanmalar

ve boşanma hızına baktığımızda yeniden evlilik olgusunun ne denli önemli olduğu görülmektedir. 2000 ve 2011 yılları arasında evlenme ve boşanma oranlarına baktığımızda artış ve azalış yönünden çok büyük oynamalar olmamasına rağmen yeniden evlenme ve boşanılan kişi ile yeniden evlenme oranlarında artış gözlenmektedir. 2000 yılında yeniden evlenme 70.805 iken bu sayı 2011 yılında 93.178' çıkmıştır. 2000 yılında boşanılan kişi ile yeniden evlenme oranı 2011 yılına geldiğimizde nerdeyse iki kat arttığı görülmektedir.

Tablo 2.6. Evlenme, Boşanma, Yeniden Evlenme Sayıları (TAYA, 2000 - 2011)

Yıllar	Nüfus (TÜİK)	Evlenme (TÜİK)	Boşanma (NVI)	Yeniden evlenme (NVI)	Boşanılan kişi ile yeniden evlenme (NVI)
2000	64.252.000	675.602	122.459	70.805	7.562
2001	65.133.000	544.322	145.700	74.290	7.830
2002	66.008.000	510.155	128.818	72.451	8.442
2003	66.873.000	565.468	96.242	70.810	10.407
2004	67.723.000	615.357	95.807	73.759	11.633
2005	68.566.000	641.241	102.598	76.722	12.146
2006	69.395.000	636.121	100.322	81.348	15.584
2007	70.215.000	638.311	100.673	82.437	14.399
2008	71.095.000	641.973	104.035	82.747	13.120
2009	72.050.000	591.742	117.410	85.345	14.879
2010	73.003.000	582.715	122.939	88.214	14.128
2011	73.950.000	603.751	124.019	93.178	15.528

Artan boşanma oranları; tek ebeveynli büyüyen çocuklar, eşlerin hayatlarını idame ettirmekte zorlanması, yalnızlık korkusu, boşanma sonrası fiziksel ve ruhsal bozukluklar gibi birçok olumsuz duruma neden olmaktadır. Bu yüzden evlenme, boşanma ve yeniden evlilik kavramlarının tanımlanması ve irdelenmesi önemli bir konu haline gelmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALT SOSYO-EKONOMİK DÜZEYDEKİ BOŞANMIŞ BİREYLERİN İKİNCİ EVLİLİKLERİNE İLİŞKİN SOSYOLOJİK BİR ÇALIŞMA

3.1. TANIMLAYICI ÇERÇEVE

3.1.1. Araştırmanın Konusu

Bu tezde, alt sosyo-ekonomik düzeyde boşanmış bireylerin; ilk evlilikleri, ilk evliliklerini yapma biçimleri ile boşanma ve boşanma sonrası süreç, boşanmanın eşler ve çocuklar üzerine etkileri, ikinci evliliği yapma nedenleri, ikinci evlilikte ki “keşkeler” ve ikinci evliliğe dair olumlu-olumsuz, tutum ve düşünceleri tespit edilip, incelenmeye çalışılmıştır.

3.1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı alt sosyo-ekonomik düzeydeki boşanmış bireylerin ikinci evlilikleri sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik nedenleri açısından incelemektir. Bu genel amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- 1) İlk evliliği boşanma sürecine götüren etkenler nelerdir?
- 2) İlk ve ikinci evliliği gerçekleştirme nedenleri arasında bir farklılık var mıdır?
- 3) İkinci evliliğini yapan bireylerin ilk evliliklerinde ki “keşkeler” nelerdir?
- 4) Bireylerin ikinci evlilik ile oluşan yeni aile düzeni hakkında ki düşünceleri nelerdir?
- 5) İkinci evliliğini gerçekleştiren bireylerin ikinci evliliğe dair değerlendirmeleri nelerdir?

3.1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde de artan boşanma oranlarına rağmen aile hala bireyler ve toplumun gözünde en önemli kurum olma özelliğini korumaktadır. Bireyler, evlilik ile ömür boyu mutlu bir aileye sahip olma hayalleri olsa da gün geçtikçe artan boşanma oranları, boşanma riskini evliliklerin gündeminde tutmaktadır.

Boşanma oranlarının artması, boşanmanın toplumda normalleşmesine -kabul görmesine- neden olmuştur. Toplumda önceleri boşanma bir başarısızlık olarak algılanırken artık günümüzde boşanma evlilikte yaşanan çözülemeyen sorunların çözüm kaynağı haline gelmiştir. Boşanma tabii ki insanların yeniden evlenmeyeceği anlamına gelmemektedir. İnsanlar nasıl ki ilk evlilikleri öncesi ilişkilerinde ayrılıklar yaşıyor ve evliliğe giden başka bir ilişki sürecine başlıyorsa, boşanma sonrası yeni bir evlilik düşüncesinin oluşması başka bir sürecin başlangıcı olarak kabul edilmelidir. Ayrıca boşanmaların artması; boşanmış bireylerin sayısının artmasına ve yeniden evlenme potansiyeli olan bireylerin de seçme ve seçilme olasılığının da artmasına neden olmaktadır. Bu sebeple, bu çalışmada bireyleri ikinci evliliğe götüren etmenler ile ikinci evliliğe dair düşünce ve değerlendirmeler yorumlanmaya çalışılmaktadır.

Araştırma literatür taraması, niteliksel araştırma yöntemi ve istatistik analiz olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Literatür çalışması sonucunda evlilik, evlenme ve boşanma üzerine yapılan birçok araştırma, kitap, rapor ve makalelere yer yer verilmiştir. Ülkemizle diğer ülkeler arasında karşılaştırmalı çalışmalara yer verilmeye çalışılmıştır. Ancak ikinci evlilikler veya yeniden evlenme üzerine ülkemizde ki çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmüştür. Boşanmaların günümüzde giderek artması yeniden evlilik kavramını popüler bir hale getirmekte olup bu yüzden bu konu üzerine bilimsel çalışmaların artırılması faydalı olacaktır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular neticesinde çıkan sonuçlar ile yapılacak önerilerin ülkemizde sosyolojik çalışmalar ve sosyal politikaların geliştirilmesinde önemli katkılar sağlayacağı ve benzer konularda çalışma yapacak araştırmacılara yol gösterici bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

3.1.4. Tanım ve Kavramlar

Evlilik: yetişkin karşı iki cinsten birey arasındaki yasal geçerliliği olan, belirli hak ve yükümlülükler getiren bir ilişkidir (Marshall, 1999: 223).

Boşanma: Hukuksal olarak kurulmuş bir evliliğin yine resmi kanunların ön gördüğü şekilde ortadan kalkmasıdır (Marshall, 1999: 79).

İkinci (Yeniden) Evlilik: İlk evlilik ile kazanılan hak ve sorumlulukların, boşanma ile son bulmasıyla, bireylerin kanunların ön gördüğü şekilde tekrardan evlenmesidir.

3.1.5. Araştırma Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile oluşturulmuştur. Nitel araştırma yöntemi; gözlem, görüşme ve literatür araştırması gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında bütüncül ve gerçekçi bir şekilde neticelendirilmesine yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma şekli olarak tanımlanır. Kuram oluşturmayı temel alan, sosyal olguları bağlı buldukları ortam içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön planda tutan bir yaklaşımdır (Şimşek ve Yıldırım, 2003: 19). Araştırma hazırlanırken bireylerin ilk evlilikleri, boşanmaları, ikinci evlilikleri, ikinci evliliğe götüren etkenler ve ikinci evliliğe dair değerlendirmelere ilişkin duygu, düşünce ve tutumları yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu nedenle yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak görüşme formunun hazırlanmasında ve sonuçların yorumlanmasında nitel yaklaşım esas alınmıştır. Katılımcıların ilk evlilikleri, boşanma süreci ve boşanması sonrası süreç, ikinci evliliğe hangi biçimde yaptıkları ve yapma nedenleri sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.1.5.1. Araştırma Evren ve Örneklemi

Araştırmamızın evreni, Elazığ'da 2017 yılı ve öncesi boşanmış bireylerin, boşanma sonrası ikinci kez evlenen ve medeni durumu evli ya da dul olan

bireylerdir. Araştırma evreninin tamamına ulaşılması zaman ve ekonomik açıdan mümkün olmadığından örneklem alma yoluna gidilmiştir.

3.1.5.2. Veri Toplama Tekniği ve Süreci

Araştırma yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak, yüz yüze görüşmeler ile bulgular elde edilmiştir. Görüşmeler Elazığ il sınırları içerisinde Eylül-Aralık 2017 tarihleri arasında, ikinci evlilik ile ilgili görüşme yapma talebimize olumlu cevap veren 46 katılımcı (23 kadın ve 23 erkek) ile yapmış olduğumuz görüşmeler ile veriler sosyolojik bir bakış açısı ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Görüşme grubu seçiminde Elazığ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın (SYDV) katılımcı temini ile randevu alınıp günlük sosyal inceleme görevlileri nezaretinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme grubunun büyük çoğunluğu ikamet adreslerinde, bir kısmı da kendilerinin uygun gördüğü bir ortamda görüşmeyi yapmayı kabul etmiştir.

Görüşme öncesi katılımcılar ile kısa bir tanışmanın ardından çalışmamızın içeriği, amacı açıklanmış, elde edeceğimiz verilerin nerede, nasıl kullanılacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Gizlilik sebebiyle katılımcılara kişisel bilgilerinin araştırma bulgularında ve üçüncü bir şahıs ile paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Görüşme sırasında paylaşmak veya yanıtlamak istemediği soruları yanıtız bırakabileceği, yanıtlamak isteyeceği sorular üzerinde yoğunlaşabileceği ifade edilmiştir.

Görüşme sırasında, katılımcılara soru sormak ve konuşmaktan çok dinlemek tercih edilmiş, görüşme sırasında notlar alınmıştır. Alınan notlar ve kayıtlar bilgisayar ortamına eksiksiz bir şekilde aktarımı sağlanmıştır. Verileri çeşitli gruplandırmalara ayırarak, en güvenilir sonuçlar alınmaya çalışılmıştır.

3.2. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

3.2.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların Yaş Grupları

Tablo 3.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların Yaş Grupları

Cinsiyete Göre Katılımcıların Yaş Grupları									
Yaş	18-23	24-29	30-35	36-41	42-47	48-53	54-59	60-65	Toplam
Erkek	0	3	7	5	4	2	1	1	23
Kadın	1	9	8	2	3	0	0	0	23
Toplam	1	12	15	7	7	2	1	1	46

Görüşme grubunda ki yaş dağılımı en çok 27 katılımcı ile 24-35 yaş grubu arasında olduğu görülmektedir.

İlk yetişkinlik dönemi olarak adlandırılan bu dönemde bireyler kimlik kazanımını artarken, ergenlik döneminden yetişkinlik dönemine geçiş başlamaktadır. Hayattan beklentilerin, ilgilerin ve yeteneklerin farkına varıldığı bu dönem de sosyal çevreyle ilişki diğer dönemlere göre daha da artmaktadır. Cinsellik ve karşı cinse duyulan ilgi bu dönemde artmakta, eş seçme, ekonomik özgürlüğün kazanımı ve ilk evlilik kararı genellikle bu yaş aralığında gerçekleşmektedir (Aktu, 2016: 167).

3.2.2. Cinsiyete Göre Katılımcıların Eğitim Durumları

Tablo 3.2. Cinsiyete Göre Katılımcıların Eğitim Durumları

Cinsiyete Göre Katılımcıların Eğitim Durumları								
Eğitim Durumları	Okuryazar Değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Önlisans	Lisans	Yüksek Lisans	Toplam
Erkek	0	3	3	9	1	6	1	23
Kadın	1	9	7	4	1	1	0	23
Toplam	1	12	10	13	2	7	1	46

Görüşme grubunda ki katılımcıların eğitim durumlarına incelendiğinde farklı eğitim durumlarına sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların 13'ü Lise, 12'si

İlkokul, 10'u Ortaokul ve 7'si Lisans olarak eğitim durumları yansımıştır. Ayrıca okuryazar olmayan 1 kadın katılımcı vardır.

3.2.3. Cinsiyete Göre Katılımcıların Çocuk Sayısı

Tablo 3.3. Cinsiyete Göre Katılımcıların Çocuk Sayısı

Cinsiyete Göre Katılımcıların Çocuk Sayısı			
Çocuk Sayısı	Erkek	Kadın	Toplam
Çocuk yok	9	7	16
1 çocuk	8	8	16
2 çocuk	2	7	9
3 çocuk	2	1	3
4 çocuk	2	0	2
Toplam	23	23	46

Görüşme grubunda ki katılımcıların çocuk sahibi olup olmadığını bakıldığında 46 katılımcı içerisinde çocuk sahibi olmayan ve 1 çocuk sahibi olanların sayısı 16'dır.

3.3. İLK EVLİLİKLERE DAİR DEĞERLENDİRMELER

Aile kurumu geçmişten günümüze kadar bütün medeniyetlerin sahip olduğu bilgi, birikim ve tecrübelerin merkezi kurumu olmuştur. Aile temelinde sorunları taşıırken çözümlerini de yine kendi coğrafi, ekonomik, sosyal kodlarında taşımaktadır. Aile fonksiyonlarını sağlıklı bir şekilde yerine getirememesi toplumda birçok sorununda habercisi olmakta, bu nedenle gerçekleşen evliliklerin sağlıklı aileler ve toplumun oluşmasında en önemli kurum olarak görülmektedir.

Ülkemizde yapılan ilk evliliklere baktığımızda 2016 Aile Yapısı Araştırma sonuçlarına göre; %37,5 20-24 yaş, %21,2 25-29 yaş ve %17,9 18 yaşından önce ilk evliliklerini yaptıkları görülmüştür. Cinsiyete göre baktığımız da kadınlar ilk evliliklerini %34,3 ile en fazla 20-24 yaş aralığında yaparken, erkekler de ise bu oran % 41,3 olarak gözlenmiştir. İlk evliliğini 18 yaşından önce yapan; kadınlar %28,2, erkekler %5,6 olarak yansımıştır.

Yine aynı araştırma sonuçlarına baktığımızda bireylerin ilk evliliklerinde eş seçim biçimleri; %47,8 görücü usulü ve kendi rızası ile %12,1'i ise görücü usulü ve kendi görüşü alınmadan aile kararıyla gerçekleştiği görülmüştür. Eşini kendi idaresi ve ailesinin onayı ile seçen %30,2 iken kendi iradesi ve ailesinin onayı dışında evlenenlerin oranı %2,5 olarak yansımıştır. Ayrıca %2,5 oran ile kaçma veya kaçırılarak evlenme görülmüştür. Cinsiyete göre baktığımızda görücü usulü ve kendi rızası ile evlenen kadın ve erkeklerin oranı %47,8 iken görücü usulü ve kendi rızası olmadan ailesi tarafından evlendirilen kadınlar %14,8 iken erkeklerin oranı ise %9 olmuştur.

Görüşme yapılan katılımcılara; ilk evliliklerini kaç yaşında yaptıklarını, evlenme nedenleri, evlenme şekillerini, ilk evliliklerinin kaç yıl sürdüğünü ve ilk evliliklerine dair değerlendirmeleri sorulmuştur. Ayrıca evlilik öncesi ve evlilik sonrası evlilikten beklenti düzeylerine ve evlilik kararını nasıl verdikleri yönelik de sorular sorulmuştur.

3.3.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlenme Yaşları

Tablo 3.4. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlenme Yaşları

Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlenme Yaşları						
Yaş	13-18	19-24	25-30	31-36	37-42	Toplam
Erkek	1	10	8	3	1	23
Kadın	8	14	1	0	0	23
Toplam	9	24	9	3	1	46

Görüşme grubunda ki katılımcıların büyük çoğunluğu 19-24 yaş aralığında ilk kez evlendikleri görülmüştür. Bu yaş döneminde bireyler birçok konuya dair bilgi, beceri ve tecrübeye sahip olmakla beraber; çevreye ve karşı cinse karşı duyguları daha gerçekçi olmaya başlamaktadır. Katılımcılardan 8 kadın, 1 erkek 18 yaşından küçükken ilk evliliklerini yaptıkları gözlenmiştir.

Tablo 3.5. Cinsiyete Göre Ortalama İlk Evlenme Yaşları (TÜİK, 2008 - 2017)

Yıllar	Erkek	Kadın	Yaş Farkı
2008	26,7	23,4	3,3
2009	26,8	23,5	3,3
2010	27	23,7	3,3
2011	27,1	23,8	3,3
2012	27,2	23,9	3,3
2013	27,3	24,1	3,2
2014	27,3	24,2	3,1
2015	27,5	24,4	3,1
2016	27,6	24,5	3,1
2017	27,7	24,6	3,1

Türkiye geneli cinsiyete göre ilk evlenme yaş ortalamalarına bakıldığında her iki cinsiyette de günümüze geldikçe ilk evlenme yaşlarının yükseldiği görülmektedir. Ancak yıllara göre ortalama ilk evlenme yaş farkında önemli bir değişiklik görülmemektedir.

Görüşme grubunda ki 18 yaş altında evlenen kadın katılımcılar bu yaşlarda evliliğe dair olumlu veya olumsuz bir düşüncesi oluşmadığı gözlemlenmiş, görüşmelerde genel yorum bu yaşlarda kadın evliliğin ihtiyaçlarını gidermek ve sorumluluğunu üstlenmek bir yana kendi kişisel ihtiyaçlarını bile gidermede zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

“13 yaşında evlendirdiler. Şimdiler de 13 yaşında çocuklara oyundan başka bir şey demiyor aileleri. Benim ailemse beni zorla evlendirmişti. O yaşta çocuk ancak oyunu bilir zaten. Şimdinin çocukları aşk, sevgi, saygı, evlilikle ilgili her şeyi biliyorlar, bizim zamanımızda bunlar ayıptı ama evlilik gerçektir.” (Kadın, 28 yaşında, Ev Hanımı)

“Evlenmeden önce evlilik evcilikten ibaretti. 16 yaş evlilik için çok erken bir yaştı. Zaten buralarda yaş büyüdükçe kadın ele avuca sığmaz derler. Bakacak kimsem de olmayınca evlendirdiler.” (Kadın, 28 yaşında, Ev Hanımı)

“Ailemin baskısıyla 16 yaşında evlendim. İlk eşimin yaşı da küçüktü. İki çocuklu büyükleri olmayan bir aileydik. Şimdi siz sorunca fark ettim de film gibi bir

hayat, üstüne 2 tane çocuk. Hele ki çocuklarımın olduğu zaman (hamilelik dönemi) neler çektim.” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

İlk evliliklerini 18 yaş altında yapan kadın katılımcıların evlilik kararlarını almada ailenin etkisi –baskısı- yoğun bir şekilde hissedilmektedir. İlk evlilik insan yaşamında önemli bir etkisi olmakla beraber alt sosyo-ekonomik düzeydeki aile bireylerinin evlilik kararı alırken bireysel tercihten çok ailelerinin istek ve önerileri doğrultusunda gerçekleştirdikleri görülmektedir.

3.3.2. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlilik Nedenleri

Görüşme grubunda ki katılımcıların evlenme nedenlerine dair vermiş oldukları cevapları gruplandırmaya çalıştık. Katılımcıların en yaygın ilk evliliklerini yapma nedenlerine baktığımızda “ailemin isteği üzerine”, “mutlu ve huzurlu bir yuva sahibi olmak” ve “eşimi sevdiğim ve anlaştığımız için” sonuçları yansımıştır.

Tablo 3.6. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlilik Nedenleri

İlk Evlilik Nedenleri	CİNSİYET		Toplam
	Erkek	Kadın	
Aile baskısı nedeniyle evlendim.	0	4	4
Aile kurmak ve çocuk sahibi olmak için evlendim.	2	1	3
Ailemden şiddet gördüğüm için evlendim.	0	1	1
Ailemin isteği üzerine evlendim.	5	7	12
Akraba evliliği idi. Ailemin zoruyla evlendim.	1	0	1
Akrabaydık, birbirimizi sevdik.	0	1	1
Bakacak kimsem olmadığı için.	0	2	2
Eşimi sevdiğim ve anlaştığımız için.	2	5	7
Evlenmem gerektiği için evlendim.	1	0	1
Evlilik yaşım geldi, annem hastaydı.	1	0	1
Mutlu, huzurlu bir yuva sahibi olmak.	9	1	10
Okul olmayınca evlilik oldu.	0	1	1
Yaşım geçmiş ailem olsun diye evlenmişim.	2	0	2
Toplam	23	23	46

Katılımcıların ilk evlilik nedenlerine baktığımızda ataerkil aile yapısının etkileri evliliğe karar vermede her iki cinsiyette de etkili olduğu ve diğer evlenme

nedenlerinde de evlilik konusunda kendi iradelerinin dışında daha çok ailenin ve sosyal çevrenin baskın olduğu gözlemlenmiştir.

Günümüzde eş seçim sürecinde bireyler ilişkiden almış oldukları haz ve mutluluk evlenmek için yeterli olarak gözüktüğü de nişan ve evlilik akdinin gerçekleşmesinde aile ve mahalle baskısı etkinliğini günümüzde de korumaktadır. Eşler ailelerin tanışmasıyla evliliğin iki bireyle sınırla kalmadığını, iki ailenin birlikteliği olduğunu görmektedir.

3.3.3. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlilik Süreleri

Görüşme grubunda ki katılımcıların ilk evliliklerinin sürelerine baktığımızda 30 katılımcının boşanmaları 1-5 yıl arasında, 9 katılımcının 6-10 yıl arasında gerçekleştiği ve 3 katılımcının evliliklerinin 1 yıldan daha az sürdüğü görülmektedir.

Tablo 3.7. Cinsiyete Göre Katılımcıların İlk Evlilik Süreleri

Katılımcıların İlk Evlilik Süreleri					
Yıl	1 yıldan az	1-5 yıl	6-10 yıl	10 yıldan fazla	Toplam
Erkek	2	14	4	3	23
Kadın	1	16	5	1	23
Toplam	3	30	9	4	46

TÜİK 2016 Evlenme ve Boşanma İstatistiklerine bakıldığında da bulgularımızla benzer sonuçlar olduğunu görülmektedir. 2016 yılında gerçekleşen boşanmaların %39,1'i evliliğin ilk 5 yılı, %21'i ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleştiği görülmektedir.

2015 ve 2016 yılları arasında evlilik süresi ve boşanma oranların da çok büyük değişiklikler olmamıştır. Ancak sayı ve oranlara baktığımızda evliliklerini ilk beş yıl içerisinde boşanma ile sonuçlandıran insanların sayısı oldukça fazladır.

Tablo 3.8. Evlilik Süresine Göre Boşanmalar ve Oranları (TÜİK, 2015-2016)

Evlilik Süresine Göre Boşanmalar ve Oranları (TÜİK, 2015-2016)				
Evlilik Süresi (yıl)	2015		2016	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Toplam	131830	100,0	126164	100,0
1 yıldan az	4814	3,6	4550	3,6
1-5	47075	35,7	44816	35,5
6-10	28384	21,5	26531	21,0
11-15	18276	13,9	17833	14,2
16-20	14252	10,8	13994	11,1
21-25	8850	6,7	8779	7,0
26+	9957	7,6	9495	7,5
Bilinmeyen	222	0,2	166	0,1

3.3.4. Katılımcıların Evlenme Şekilleri

Bireylerin evlenme kararlarını almada kendi rızası veya rızası dışında, ailenin onayı veya baskısı gibi nedenleri belirlemenin araştırmanın sağlıklı sonuçlar vermesinde ve evlenme biçimlerinin temeline inmede faydalı olacaktır.

Türkiye’de görücü usulü ile kendi görüşü alınmadan, ailesinin kararıyla ilk evliliğini gerçekleştiren kadınlar oranı %11,7, erkeklerin oranı %5,6 olarak yansımıştır. Ayrıca kendimi seçimi ve ailesinin rızası ile ilk evliliğini gerçekleştiren kadınların oranı %37,3, erkeklerin oranı ise %45,2 olarak yansımıştır. Hem erkek hem de kadınların ilk evlilik tercihlerinde ailenin etkisi yoğun bir şekilde görülmektedir (TAYA 2011, 2014: 70).

Görüşme grubunda ki katılımcılardan 33’ü görücü usulü ile evlenirken, 13’ü kendi bireysel tercihi ile evlendiğini ifade etmiştir. Cinsiyet, eğitim, ekonomik durum ve yaş gibi birçok yönden farklı olan katılımcıların evlenme şekilleri ve nedenlerine baktığımızda geleneksel ataerkil aile yapısının etkisi görülmekte, bireyler ailelerinin tercihleri doğrultusunda evliliklerini gerçekleştirmektedir.

Tablo 3.9. Katılımcıların Evlenme Şekilleri ve Nedenlerin Karşılaştırılması

Neden evlenmek istediniz?	Nasıl evlendiniz?		Toplam
	Görücü	Bireysel Tercih	
Aile baskısı nedeniyle evlendim.	4	0	4
Aile kurmak ve çocuk sahibi olmak.	3	0	3
Ailemden şiddet görüyordum.	1	0	1
Ailemin isteği üzerine evlendim.	12	0	12
Akraba evliliği idi. Ailemin zoruyla evlendim.	1	0	1
Akrabaydık, birbirimizi sevdik.	0	1	1
Bakacak kimsem olmadığı için.	0	2	2
Eşimi sevdiğim ve anlaştığımız için.	0	7	7
Evlenmem gerektiği için evlendim.	1	0	1
Evlilik yaşım geldi, annem hastaydı.	1	0	1
Mutlu, huzurlu bir yuva sahibi olmak.	7	3	10
Okul olmayınca evlilik oldu.	1	0	1
Yaşım geçmiş ailem olsun diye evlenmişim.	2	0	2
Toplam	33	13	46

3.3.5. Kadınların İlk Evlilikleri

Görüşme grubunda ki kadın katılımcılara ilk evliliklerine yönelik çeşitli sorular sorulmuştur. Kadın katılımcıların ilk evlilik deneyimlerine baktığımızda birçok yönden (eğitim durumu, yaş) farklı özelliklere sahip olsalar da ilk evlilik kararını almalarından aile ve çevrenin onayı, etkisi önemli derecede etki etmektedir.

Görücü usulü ve ailesinin isteği üzerine ilk evliliklerini gerçekleştiren kadın katılımcılar sadece evlilik kararını vermekle kalmamaktadır. Evlilikle beraber gelecek yaşam planlarının da ailelerinin istekleri doğrultusunda yön vermektedir. Kadın katılımcıların ilk evliliklerine dair almış olduğumuz cevaplar aşağıdaki gibidir:

“Evlendiğimde 18 yaşındaydım. Akrabaydık, birbirimizi severek evlendik. Ailem okutmak yerine evlenmemi istemişti.” (Kadın, 47 yaşında, Ev Hanımı)

“Okumayınca evlilik oldu. 18 yaşında görücü usulü evlendik, birbirimizi tanımyorduk bile.” (Kadın, 39 yaşında, Ev Hanımı)

“Ailemden şiddet görüyordum. Evlilik benim için bir kurtuluştı, ailemde isteyince görücü usulü ile 18 yaşında evlendim.” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

“Ailemin baskısı sebebiyle evlendim, devamlı evlenmem için üzerime geliyorlardı. Evlendiğimde daha 16 yaşındaydım. ” (Kadın, 42 yaşında, Ev Hanımı)

“Annem ve babam ben küçükken ölmüşler. Akrabalarda bir yaşa kadar baktılar sonra bakacak kimsem olmayınca evlenmeyi seçtim. 19 yaşında evlendiğim kişinin ikinci eşiydim. Severek, anlaşarak evlendik.” (Kadın, 34 yaşında, Ev Hanımı)

“Aynı kurumda çalışıyorduk. Birbirimizi severek ve anlaşarak evlendik. Mutlu, huzurlu bir yuva kurmayı amacım. Ailemin de onayı olmuştu. 26 yaşındaydım evlilik çağını geçmeden evlenmemin doğru olacağını söylemişlerdi.” (Kadın, 31 yaşında, Memur)

“İlk evliliğim... 13 yaşında bir çocuktum evlendiğimde. 2 yıl evli kaldım sonra kuma getirince boşandım.” (Kadın, 27 yaşında, Ev Hanımı)

“İkimizin de ailesi mevsimlik işçiydi. Çocuklarımızın kurulu düzeni olsunlar zaten ailelerde birbirlerini tanıyor diyerek evlendirdiler. 24 yaşında evlenmiştim.” (Kadın, 43 yaşında, Ev Hanımı)

Yukarıdaki örnek ifadelerden de anlaşılacağı üzere araştırma grubundaki kadın katılımcıların ilk evlilik deneyimleri; genellikle kendi rızaları dışında ve ailelerinin rızası ile ilk evliliklerini yaptıkları dikkati çekmektedir. Geleneksel ve modern evliliklere bakıldığında modern evliliklerde; kadınlar ilk evliliklerini gerçekleştirirken evliliğin ilişki ve iletişim yönündeki kuvvete, evlilikten almış olduğu haz ve mutluluğa önem verirken geleneksel evliliklerde kadınlar, evliliği bir kurtuluş olarak görmektedir. Fakat gerek modern gerekse geleneksel evliliklerin ortak noktası bireylerin evlilik kararlarında aile ve çevre etkin bir rol oynamaktadır.

Bireylerin ilk evliliklerini gerçekleştirmede ailelerinin deneyim ve tecrübelerini önemserken, toplumun da onayını almış olmaktadır. 2016 Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına da baktığımızda ülkemizde ilk evliliklerin %47,8 görücü usulü ve kendi rızası ile %12,1 görücü usulü ve kendi rızası olmadan ailesinin rızasıyla evlendiği şekilde yansımıştır.

3.3.6. Kadınların İlk Evlilikten Beklentileri

Görüşme grubunda ki kadın katılımcılara ilk evlilikten beklentilerine yönelik çeşitli sorular sorulmuştur. İlk evliliği dair benzer istek ve beklentiler gözlenmiştir. Görüşme grubundaki kadınların birçoğu yuva kurmak, sevgi, saygı, anlayış, huzur ve güvende hissedecekleri bir aile ortamı ve çocuk sahibi olmak olarak ifade etmişlerdir. Kadın katılımcıların ilk evlilikten beklentilerine yönelik verilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

“Karşılıklı sevgi ve saygının olacağı bir aile ve yuva oluşturmayı hayal ederek evlendim.” (Kadın, 25 yaşında, Ev Hanımı)

“Kendimi güvende hissedeceğim mutlu, huzurlu bir yuva sahibi olmak için evlendim.” (Kadın, 31 yaşında, Ev Hanımı)

“Ailemin baskısından bunalmıştım ve baskıdan kurtulmak istiyordum. Özgür olabileceğim yeni bir aile ve hayat kurmak için evlendim.” (Kadın, 27 yaşında, Ev Hanımı)

“Hiçbir planım yoktu. Ailemin maddi durumu kötüydü evlenmem gerektiği için evlendim.” (Kadın, 47 yaşında, Ev Hanımı)

“İlk eşim tanıdığım bildiğim bir insandı, sevmiştim. Mutlu, kendimi güvende hissettiğim için evlenmiştim.” (Kadın, 23 yaşında, Ev Hanımı)

“Ailemin baskısıyla evlendim Hem onların isteklerini yerine getirmek hem de bu baskılardan kurtulup, mutlu ve huzurlu bir aileye kavuşmak için evlendim.” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

“İlk evliliğimde 19 yaşındaydım. Çok severek evlenmişim. O dönemleri düşündüğümde sanırım sevgi, saygı ve ekonomik rahatlık için evlendim.” (Kadın, 30 yaşında, Ev Hanımı)

“İlk eşimle çalıştığım yerde tanıştık. Ben o zaman sekreterlik yapıyordum. Tabi maddi sıkıntılarım oluyordu. Ama evlenme sebepim onun ilgi ve alakasıydı. Onun sürprizleri beni mutlu ediyordu. Saygılı ve mutlu bir ailemiz olsun istemiştim.” (Kadın, 32 yaşında, Sekreter)

3.3.7. Erkeklerin İlk Evlilikleri

Görüşme grubundaki erkek katılımcılara ilk evliliklerine yönelik çeşitli sorular sorulmuştur. Erkek katılımcıların ilk evlilik deneyimlerine ilişkin vermiş oldukları cevaplar evliliği tamamlanması gereken bir aşama olarak görmekte ve toplumsal rol kazanmada bir aşama olarak nitelendirmektedir. Erkekler, kadınlardan farklı olarak evliliği; aile baskısından kurtulma, özgürlük alanı kazanma gibi hayati öneme sahip bir davranış olarak nitelememekte, toplumsal bir görev olarak görmektedir.

TÜİK 2016 Aile Yapısı Araştırma sonuçlarına göre ülkemizde ilk evliliklerin % 59,9’u görücü usulü ile yapılmakta olup; görücü usulü ve kendi kararı sorulmadan evlenen kadınların oranı % 14,8 iken erkeklerin oranı % 9; eşini kendi kararı ve ailesinin rızası ile seçen kadınların oranı %27,1 iken erkeklerin %33,8 olarak yansımıştır. Erkekler, kadınlara göre daha yüksek oranda ilk evliliklerinde aile onayına önem vermektedir.

Erkeklerin ilk evliliklerine ilişkin vermiş oldukları cevaplardan birkaç tanesi aşağıdaki şekildedir:

“Ailemin isteği üzerine evlendim. 32 yaşına gelmişim, ailem artık evlenip yuva sahibi olmalı istemişti. Çalıştığım kurumda da artık herkes evlenmem için sürekli imalarda bulunuyorlardı. Görücü usulü şeklinde evlendik, eşimle evlenmeden önce iki defa görüştük.” (Erkek, 44 yaşında, Memur)

“Yaşım geçmişti ailem olsun diye evlendim. İlk eşimi annemler bulmuştu. Esnaflık yapan tanınmış biriydim ailesi de beni tanıyormuş. Olur dediler gittik istedik evlendik. 38 yaşında evlendim.” (Erkek, 47 yaşında, Esnaf)

“Ailemin zoruyla evlendim. 24 yaşındaydım evliliği düşünmüyordum. İlk eşim akrabamdı.” (Erkek, 35 yaşında, Serbest Meslek)

“Yaşım geçtiği için evlendim. 24 yaşında evlendim.” (Erkek, 38 yaşında, Çiftçi)

“26 yaşında evlendim. Ailemin isteği ilk evliliğimde en önemli sebebi. Gelenekler bizim buralarda önemlidir, evlenmem gerekiyordu, evlendim.” (Erkek, 33 yaşında, Hayvancılık)

“Sevdiğim için evlendim. İlk eşimi ailem istememişti ama birbirimizi çok seviyorduk. Sonraları onun ailesi de beni istemedi.” (Erkek, 34 yaşında, İşçi)

“Mutlu, huzurlu bir yuvam olsun diye evlenmiştim. Annem beğenmiş babam da uygun görmüştü bu şekilde evlendim. İyi anlaşırız, bir dediğimi iki etmezdi. Rahmetli olmeseydi bir daha evlenmezdim.” (Erkek, 62 yaşında, Emekli)

“İlk evliliğimi 34 yaşında yaptım. Aile kurmak ve çocuk sahibi olmak için evlendim. Görücü usulü ile ailemin isteği ile evlendim. Ailem zorlamadı kendim beğenmiştim.” (Erkek, 51 yaşında, Muhasebeci)

Görüşme sırasında erkeklerin ilk evliliklerine dair cevap verirken kadın katılımcılara göre daha rahat oldukları gözlenmiştir. Geleneksel ataerkil aile yapısı evlilik ve aile bakış açısı ilk evlilik tercihlerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir.

3.3.8. Erkeklerin İlk Evlilikten Beklentileri

Görüşme grubunda ki erkek katılımcılara ilk evliliklerinden beklentilerine dair sorular sorulmuştur. Erkekler ilk evliliklerinde beklentileri mutlu bir aile, düzenli bir hayat ve çocuk sahibi olmak gibi faktörler ön plana çıkmaktadır.

Erkeklerin ilk evlilikten beklentilerine yönelik verilen cevaplardan birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Mutlu, huzurlu bir ailem olsun istedim. Askerden gelmiştim ailem artık evlenme vaktim geldiğini söylediler. 23 yaşında evlendim.” (Erkek, 40 yaşında, Serbest Meslek)

“Annem hastaydı. Hem anneme bakacak hem de bana eş olsun diye evlendim. 25 yaşındaydım evlendiğimde, komşular ve akrabalar vesile oldu o şekilde evlendim.” (Erkek, 40 yaşında, Esnaf)

“21 yaşındaydım. Ailemin isteği olsun diye evlendim. Tabi ki kendi ailem olsun çocuklarım olsun diye de evlendim.” (Erkek, 51 yaşında, Muhasebeci)

“Güvendiğim, anlaşabildiğim biri olduğu için evlendim. Ailem burada olmadığı için onlar eş seçimini bana bırakmıştı, keşke onların düşüncelerini alsaydım .” (Erkek, 29 yaşında, Memur)

“Ailem ve çocuğum olsun diye evlendim. Namuslu, anlayışlı, aileme ve ailesine bağlı bir eşim olsun diye evlenmiştim.” (Erkek, 52 yaşında, İşçi)

3.3.9. Katılımcıların İlk Evliliklerine Dair Değerlendirmeleri

Görüşme grubunda ki katılımcıların ilk evliliklerine dair değerlendirmeleri için sorular sorulmuştur, her iki cinsiyette ki katılımcılarımız ilk evliliklerine dair değerlendirmelerde bulunmuştur. İlk evliliklerine dair olumsuz düşünce, değerlendirmeler ve pişmanlıkları yaygın olan katılımcıların “keşke bitmeseydi”, “keşke devam ettirebilseydik”, “keşke boşanmasaydık” gibi yorumları da olmuştur.

Kadınların ilk evliliklerine dair değerlendirmelerine yönelik verilen cevaplardan birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Sürekli huzursuzluk çıkarıyordu. Şiddeti vardı, aldatması vardı.” (Kadın, 47 yaşında, Ev Hanımı)

“Bilinçsizce yapılmış bir evlilikti, hata olarak görüyorum. Evliliği çekilmez hale getirmişti.” (Kadın, 25 yaşında, Ev Hanımı)

“Pişmanlık ve keşkeler ile dolu koskoca 10 yıl. 10 yıl boyunca çabaladım en sonuçsuz kaldı.” (Kadın, 32 yaşında, Sekreter)

“Beni beğenmiyordu, devamlı şiddet uyguluyordu. Sevgisi yoktu.” (Kadın, 26 yaşında, Ev Hanımı)

“Görücü usulü olduğu için anlaşılamadık, keşke severek evlenseydim.” (Kadın, 39 yaşında, Ev Hanımı)

“Akraba evliliği idi. Bir türlü anlaşamadık, devamlı bir uyumsuzluk vardı. Sevdiğimi sevmez, yediğimi yemezdi. Evine gelmez, benimle ilgilenmezdi, devamlı arkadaşlarıyla dışarıda vakit geçirirdi.” (Kadın, 23 yaşında, Ev Hanımı)

“Eşimizin bizlere bakmaması, ilgilenmemesinden başka bir şey hatırlatmıyor. Geçimsiz ve mutsuz bir evlilikti.” (Kadın, 43 yaşında, Ev Hanımı)

“Eşim çocuklarımı ve beni terk edip, yurtdışına kaçtı. Ekonomik sorunlar dışında çok problemimiz yoktu.” (Kadın, 32 yaşında, Ev Hanımı)

Erkeklerin ilk evliliklerine dair değerlendirmelerine yönelik verilen cevaplardan birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Gayet iyiydi. Sevgi saygı hep olmuştu. Ölmeseydi keşke...” (Erkek, 62 yaşında, Emekli)

“Sıkıntılı bir evlilikti. Kıskançlık, ekonomik sorunlar. Kâbus gibi bir evlilikti” (Erkek, 40 yaşında, Serbest Meslek)

“Eve gittiğim her gün bir zulümdü bana. Artık eve gidesim yoktu hep dışarıda vakit geçirmeye, yemeğimi dışarda yemeye başlamıştım.” (Erkek, 44 yaşında, Memur)

“Aslında ilk evliliğim çok kötü değildi. Sadece anlaşıyorduk. Boşandıktan sonra çok pişman oldum.” (Erkek, 34 yaşında, İşçi)

“Her şey daha iyi olabilirdi ama anlaşıyorduk. Başlarda oldukça mutluyduk, ekonomik problemleri çocukların büyümesi evde her gün kavgalara sebep oluyordu.” (Erkek, 38 yaşında, Çiftçi)

“Birbirimizi tanımadan evlendik. Evlenmeden önce söylediklerinin hepsi yalan çıktı. Hayal ettiğim gibi olmayınca boşanmak istedim. Ailesi de pek hoş insanlar değildi onların birkaç yalanlarını yakalayınca boşanmak zorunlu oldu. 3 ay çok uzun geçti.” (Erkek, 47 yaşında, Esnaf)

“İlk başlarda gayet iyiydi sonraları kötüye gitmeye başladı.” (Erkek, 57 yaşında, Serbest Meslek)

“Mutlu başlayıp, umutsuz biten bir evlilikti. Belki çocuğumuz olsa boşanmazdık.” (Erkek, 42 yaşında, Memur)

“Eşim ailesinin sözünden çıkmıyordu. Ailelerimiz tanışmıyordu. Ailesinin sözünü dinledikçe benim söylediklerimin tersini yapmakta ısrarcıydı.” (Erkek, 40 yaşında, Esnaf)

“1 yıllık evliliğimde çocuğumuzun olması dışında güzel hiçbir anı yok. İyi ki bitirmişim.” (Erkek, 42 yaşında, Memur)

“Evliliğin ilk zamanlarında her şey yolunda gidiyordu. Ekonomik sıkıntılar başlayınca uyumsuzluklar çıkmaya başladı. Ama boşanmayıp çaba gösterseydik keşke.” (Erkek, 38 yaşında, Serbest Meslek)

Yukarıda ki ifadelerde de görüldüğü gibi geleneksel ataerkil aile yapısının etkileri görülmektedir. Her iki cinsiyetteki katılımcıların evlilik kararını almada ailelerinin etkisi olduğu görülmektedir. Kadın katılımcılar karşı cins ile evlilik öncesi duygusal bir ilişki süreci yaşayamaması, ailelerin kararı ile evlilik akdinin gerçekleşmesi bireylerin ilk evlilik tecrübesinde olumsuz durumlarla karşılaşmasına ve evliliğin boşanma ile sonuçlanmasına neden olmaktadır.

3.4. BOŞANMA SÜRECİ VE SONRASI

Günümüzde boşanmaların artmasının ana sebeplerinden bir tanesi hızla değişen toplum ile beraber ailenin yapısında olan değişimlerdir. Modernleşen toplum ile beraber kadınların çalışma hayatında yer alması onların annelik rollerinde ve evlilikte atfedilen bir takım özellikler de zayıflık göstermesine sebep olmuştur. Giderek benmerkezci ve bencil olmaya itilen toplum ve aile, evlilik kavramında da değişmelere sebep olmuştur.

Evlilik; çaba, emek, sabır ve zaman gerektiren uzun bir süreçtir. Bu süreçte bireylerin çabaları, emekleri ve sabırları defalarca eşi, ailesi ve çevresi tarafından sınanmaktadır. Her sınav yeni bir tecrübe kazandırırken, evliliğin sorumluluğunu üstlenen her eş her sınanmanın sonunda evliliğin zeminini daha da sağlamlaştırmaktadır. Fakat bunu başaramayan çiftler evliliğin sorumluluğunu kabullenmeyip, sinanan davranışın veya sorunun çözümü hep karşı taraftan beklemesi, biriken ve çözülmeyen her sorun boşanmanın ana sebeplerini oluşturmaktadır.

Görüşme grubunda ki katılımcılara; boşanma nedenleri, boşanmaya nasıl karar verdikleri, boşanmayı ailelerinin ve çevrelerinin nasıl değerlendirdikleri, boşanma sonrası ne hissettikleri, çocukların boşanmaya karşı tutumları ve boşanma hakkında ki değerlendirmeleri üzerine çeşitli sorular soruldu.

3.4.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların Boşanma Nedenleri

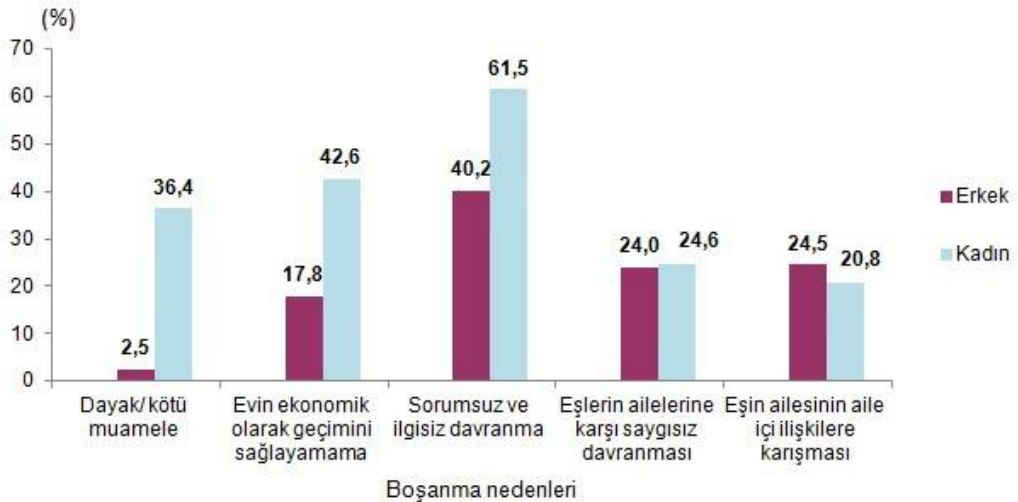
Görüşme grubunda ki katılımcıların boşanma nedenlerin gruplandırarak baktığımız da genel olarak eşlerin birbirlerine karşı ilgisiz, sorumsuz ve uyumsuz tutumlar sergilemesi görülmektedir. Evlilikten beklentilerin farklılaşması geçmiş yıllara göre evlilik algısı ve boşanmaya götüren sebeplerde de değişmelere sebep olmaktadır. Katılımcıların boşanma nedenlerine baktığımızda boşanmaya sebep olan en önemli faktör ilgisiz, sorumsuz ve uyumsuz davranışlar olmuştur. Bunu aldatma, terk etme ve ekonomik sorunlar izlemektedir.

Tablo 3.10. Cinsiyete Göre Katılımcıların Boşanma Nedenleri

Boşanma Nedenleri	CİNSİYET		Toplam
	Erkek	Kadın	
Aileler uyum sağlayamadı	1	0	1
Aldatma / Terk Etme	4	11	15
Çocuğumuz olmadığı için	1	0	1
Ekonomik sorunlar	1	4	5
İlgisiz, Sorumsuz ve Uyumsuzluk	15	6	21
Kuma	0	1	1
Ölüm	1	0	1
Şiddet	0	1	1
Toplam	23	23	46

TÜİK 2016 Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına da baktığımız da çalışmamıza benzer sonuçlar olduğu görülmektedir. Boşanmış bireylerin boşanma nedenlerine bakıldığında en fazla boşanma nedeni sorumsuz ve ilgisiz davranma olmuştur. Bunu evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama ve eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması sorunu izlemektedir. Cinsiyet yönünden boşanma sebeplerine baktığımızda her iki cinsiyette boşanma sebebi sorumsuz ve ilgisiz davranma olmuştur. Sorumsuz ve ilgisiz davranma sebebiyle boşanma oranlarına baktığımız da bu oran kadınlarda %61,5, erkekler de ise %40,2 olarak yansımıştır.

Grafik 1. Cinsiyete Göre En Önemli Boşanma Nedenleri (TÜİK, 2016)

Kadınlar da diğer en önemli boşanma sebepleri %42,6 ile evin ekonomik geçimini sağlayamama ve %36,4 ile dayak ve kötü muamele izlemiştir. Erkeklerde ise boşanmaya neden olan diğer en önemli boşanma sebepleri ise %24,5 eşin ailesinin aile içi ilişkilere müdahil olması ve %24 ile eşlerin ailelerine karşı saygısız tavırlar göstermesi olarak gözlemlenmiştir.

3.4.1.1. İlgisizlik, Sorumsuzluk ve Uyumsuzluk

Görüşme grubunda ki katılımcılara boşanmaya götüren sebeplerin başında “ilgisizlik, sorumsuzluk ve uyumsuzluk” gelmektedir. Eşlerin birbirine, ev işlerine ve çocuklarına ilgisiz davranması evliliğin temellerini sarsmakta ve boşanmaya götürmektedir. Evliliğin sorumluluğunu almamak, diğer bireye kendi rolü dışında roller yüklemek veya rollerin çatışması yine boşanmanın en temel problemlerindendir.

Kadın katılımcıların ilgisizlik, sorumsuzluk ve uyumsuzluk nedeniyle boşanma kararı almalarına yönelik verilen cevaplardan birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Evlendiğimiz günden beri ekonomik sorunlarımız vardı. Çocuğumuzun olmamasını bahane ediyor hep hır güür çıkarıyordu. Kendisi ne benim ihtiyaçlarımız ne de evin ihtiyaçlarını bilirdi. Uyumlu biri değildi.” (Kadın, 25 yaşında, Ev Hanımı)

“Akşam işten gelirdi, tatlı söz bir tarafa girmesiyle kavga çıkarması bir olurdu. Hiç orta yol bulmazdı. Çocuklara karşıda aynıydı. Bir başını okşamaz, hallerini, hatırlarını sormazdı.” (Kadın, 43 yaşında, Ev Hanımı)

“Bizim evliliğimiz ilk günden beri zaten hep sorunluydu. İlgilenmez, üzerine yük almazdı. Çocuğumuz olmuyor diye kavgalar çıkarırdı, çocuğumuz da olmuştu ne kavgası, ne eziyetinde bir değişiklik olmamıştı. Uyumsuzduk, ilgisizdi boşandım.” (Kadın, 28 yaşında, Ev Hanımı)

“Evin ihtiyacını bilmezdi. Sabah giderken para bırakmasını isterdim başlardı kavgaya akşam gelirdi hala devam ederdi. Hâlbuki evin ihtiyaçlarına harcardım.

Sorumsuzca davranışları vardı, yaptığı şeyin sonunu hiç düşünmezdi. 3 yıl dayanabildim sonra boşandım.” (Kadın, 26 yaşında, Ev Hanımı)

“Biz birbirimizi anlayamadık. Ne o beni ne de ben onu anlayabildim. 5 yıllık evliliğimde devamlı bir huzursuzluk vardı. İlgi bekliyordum, sevgi bekliyordum fakat eşim çok soğuktu.” (Kadın, 39 yaşında, Ev Hanımı)

Erkek katılımcıların ilgisizlik, sorumsuzluk ve uyumsuzluk nedeniyle boşanma kararı almalarına yönelik verilen cevaplardan birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Akşam işten yorgun argın geliyorum. Benim öyle kahvehane alışkanlığım vs. hiç olmadı evden işe işten eve giderdim. 8 yıllık evliliğimde evime evliliğin ilk zamanını koşa koşa gittim. Onda da cicim aylarıymış. Sonraları çok ilgisiz davrandı. Bende boşandım, insan boşanıyorsa sevdiği kişiyle evlenmelidir.” (Erkek, 57 yaşında, Serbest Meslek)

“Sorumsuz biriydi. Giyime, kuşama önem veriyordu. Yetiştiremiyordum, çok sıkıntı çektim. Üstüne bir de kıskançlığı bindi, çok bunalmıştım.” (Erkek, 38 yaşında, Serbest Meslek)

“2 yılın sonunda boşanma kararı aldığımda hem onun ailesi hem de benim ailem “geç bile kalınmıştınız” dediler. Hiçbir şeyi ortak yapamıyorduk. Ailelerde defalarca bizi barıştırmaya çalıştılar her defasında kendimi kavga ederken buluyorum. Hiç alttan almaz hep dikini giderdi, çok sabrettim ama o hiç etmezdi.” (Erkek, 34 yaşında, İşçi)

“Boşanma eşimin isteği ile oldu. Aslında ben mutluydum. Çok güzel bir evliliğimiz yoktu fakat boşanmaya gidecek kadar büyük bir sorununuzda yoktu. Boşanmamak için çok gayret ettim, o her defasında sevgisinin bittiğini söyledi. Artık önüne durmadım ve boşandık.” (Erkek, 33 yaşında, Serbest Meslek)

“Boşanma kararını birlikte verdik. Evliliğimizin ilk yılından beri kavgalarımız vardı. Öyle büyük kavgalar değil ufak tefek kavgalardı Çözüm bulamıyorduk, ilk zamanlar çözmeye çalıştık sonra çabalamayı o da bende bıraktım.” (Erkek, 36 yaşında, Serbest Meslek)

Eşlerin yaşamış oldukları ilgisizlik, sorumsuzluk ve uyumsuzluk boşanmayı beraberinde getiren en önemli sebeplerdendir. 2016 Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına göre ülkemizde boşanmış bireylerin boşanma nedenlerine baktığımızda en fazla boşanma nedeni %50,9 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma olarak yansımıştır.

Çiftlerin, evliliklerinin sorumluluklarını yerine getirmediklerin de, her iki tarafta da mutsuzluk, endişe ve yaşam enerjisinde azalma gibi belirtiler görülmektedir. Evlilik tabii ki bu saydıklarımız ile sınırlı değildir daha karmaşık bir ilişkiler ağıdır. Eşlerin birbirlerine karşı ilgisiz ve sorumsuz davranması, uyumsuz bir evlilik meydana getirmektedir.

3.4.1.2. Ekonomik Sorunlar

Görüşme grubunda ki katılımcıları boşanmaya götüren diğer bir sebepte ekonomik sorunlardır. Evliliğin devamlılığında önemli faktör olan aile ve ev ekonomisi, evliliğin ve ailenin devamında önemli etkidir. Katılımcıların ekonomik sebeplerle boşanmayla sonuçlar evliliklerine dair vermiş oldukları cevapların birkaçı şu şekildedir:

“Evlenmeden öncede çalışıyordum, kendi ayaklarım üzerinde durup kendime yetiyordum. Evlendim ilk yıllar borçlarla boğuştuk. Borçlar, krediler, kartlar hiç bitmiyordu. Eşim çok savurgandı, defalarca kez uyardım fakat o devamlı aynı hataları yapıyordu. Borçlarını kovalamaktan yorulmuştum. Evin erkeği o muydu yoksa ben miydin şaşırmıştım. Boşanmak bu yüzden benim isteğim ile olmuştu.”

(Kadın, 32 yaşında, Sekreter)

“Boşanmaya karşılıklı karar verdik. Benim ailemin durumu iyiydi. Evlendikten sonra da desteklerini hiç esirgemediler. İlk eşim serbest meslekti, gün bulup gün yerdik. İyi insandı fakat çalışmayı pek sevmezdi. 2 çocuğumuz vardı, istediklerini alamazdık. Çocuktur hastalanır hastaneye götüremezdik. Madem ailem bakacak neden evlenip birde onun kahrını çekeyim dedim. Bu yüzden ekonomik sorunlardan dolayı boşandık.” **(Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)**

“Benim sabit gelirli bir işim vardı. Fakat eşim esnaftı geliri sabit değildi. Sonraları işleri kötüye gitti kredi çekmemi istedi, ilk zamanlar ertelemeye çalıştıysam da fayda etmedi. Kredi taksitlerini ödeyemeyince evde huzurumuz kaçtı maaşıma haciz, takip gelince iyice bunalıma girdim. Çocuklar üzülmesin diye çok sabrettim. Evin reisi erkektir, erkek eve para getirmez bakamazsa o evlilik, evlilik değildir. Bu yüzden boşandım.” (Kadın, 31 yaşında, Memur)

“Ortaokul mezunuyum. Babam okutamadı, ne iş bulursam orda çalışırım. Evimi aç susuz koymadım. Ama yetemedim. Psikolojim bozuldu, maddi olarak yoktu iyice çöktüm. Çocukta olunca artık dayanamadı, eşim boşanmayı istedi. Ailesinin evine gitti.” (Erkek, 26 yaşında, Serbest Meslek)

“Akraba evliliğiymi, ailemin zoruyla evlenmişim. İlk eşim ev hanımıydı. Evimiz kiraydı. Bir ara işlerim çok kötüye gitti, sadece benim değil birçok arkadaşın da işleri kötüydü. Eve para girmeyince hanımla her gün kavga eder olduk. 6 yıl evlilik ve 3 çocuktan sonra beni terk edip gitti. Çok konuşmak istedim fakat olmadı boşandık.” (Erkek, 36 yaşında, Serbest Meslek)

Görüşme grubunda ki katılımcıları ekonomik durum ve çalışma yaşamı üzerine almış olduğumuz yanıtlarda kadın ve erkek katılımcıların farklı açılardan yorumladığı gözlemlenmiştir. Kadın katılımcılar daha çok erkeklerin çalışmak istememesi, savurgan davranması, devamlı işinin olmaması ve erkeğin esas görevinin evi geçindirmek olduğu şeklinde açıklamışlardır. Erkekler katılımcılarsa eşlerinin çok savurgan olduğunu, isteklerini yerine getirmekte zorlandıklarını ve ev ekonomisinde dengeyi sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Ev ekonomisinde düzenin yakalanmaması aile huzurunun bozulmasına sebep olduğu gözlemlenmiştir.

3.4.1.3. Aldatma

Görüşme grubunda ki katılımcıları boşanmaya götüren nedenlerden bir diğeri ise, eşlerin birbirlerini aldatmasıdır. Katılımcıların aldatma sonucu boşanmayla sonuçlanması sonucu vermiş oldukları cevaplardan birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Beni aldattı. Her şeye rağmen ben evli kalmak istiyordum. Çocuklarıma kuma getirmesini bile göze almıştım. Boşandığımda arkamda duracak bir ailem yoktu, ilkokul mezunuyum işte bulamazdım. Ama ilk eşim boşadı beni, mahkeme de çocukları ona verdi.” **(Kadın, 47 yaşında, Ev Hanımı)**

“Ben aldatılmayı hak edecek bir şey yapmadım. O kadar emeğime acıdım. Kocaman bir boşluk, çaresizlik ve geçen zamana üzüldüm. Çocuklarımı düşündüm fakat aldatan biri yine aldatacağı için boşanmak en doğru karardı.” **(Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)**

“Severek evlenmiştim. Önce aldattı, sonra da terk etti beni. Ve bunlar sadece 1 yılda oldu. Maddi ve manevi uzun süre kendimi toplayamadım.” **(Kadın, 28 yaşında, Ev Hanımı)**

“Eşim sadakatsiz çıktı, başka bir adama kaçtı. Benimle evlenmeden önce birliktelermiş. 6 yıllık evliliğimiz boyunca kaç defa aldattılar kim bilir. Kendimi bu sorularla boğdum en sonunda boşandım, kurtuldum..” **(Erkek, 33 yaşında, Serbest Meslek)**

“Aldatıldığımda tek hissettiğim şaşkınlıktı. Bakacak bir ailem yoktu, boşanmamak için bir çabamda olmadı aldatan bir eşle devam etmek akıl işi değildi. Zaten 1 yıllık bir evliliği uzatmadım ve boşandım...” **(Kadın, 28 yaşında, Ev Hanımı)**

“15 yıllık evliliğim eşimi aldattığım için bitti. 4 çocuğumuz vardı çok pişmandım boşanmaması için çok uğraştım ikna edemedim.” **(Erkek, 42 yaşında, Serbest Meslek)**

Görüşme grubunda ki katılımcıların aldatma ve aldatılma sonrası boşanmayla biten evliliklerine baktığımızda aldatılmaya en çok maruz kalan kadınlar olsa da erkekler de de rastlanılmaktadır. Kadın katılımcıların cevaplarına baktığımızda aldatılma ve terk edilmelerine rağmen evliliği devam ettirme çabası içerisinde oldukları gözlemlenmiştir. Bazı kadın katılımcılar ise aldatılmayı benlik zedeleyici bir davranış, emek ve zaman kaybı olarak düşünmekte ve boşanmayı olumlu bir

sonuç olarak görmektedir. Bir diğere husus ise aldatma sonrası boşanan katılımcıları boşanmaya götüren aldatma unsurunun yanında birçok olaydan bahsettiği gözlemlenmiştir. Yani aldatma tek başına bir boşanma sebebi olarak görülmemekte fakat boşanmada en etkili olan unsurlardan olduğu gözlemlenmiştir.

TBNA 2014 sonuçlarına baktığımızda boşanma nedenleri arasında aldatma % 34,9 oranı ile yansımış olup, evlilik süresi arttıkça duygusal ilişkiye dair sorunların artması ve aldatmanın daha fazla olduğunu göstermiştir.

3.4.2. Boşanmamak İçin Verilen Çaba

Görüşme grubunda ki katılımcıların boşanma nedenlerine baktığımızda sadece bir tek nedenin olmadığı görülmektedir. Evliliğin gerektirmiş olduğu zaman, emek ve sabrın yeterince sağlanamaması ve sorumlulukların yerine getirilmemesi boşanma sürecinin başlamasında etkili olmaktadır. Boşanmaya karar verme ile birlikte eşler sorunu önce kendileri çözmeye çalışmakta sonra aileler müdahale etmekte, ailelerin evliliğe müdahil olması boşanma kararını alan eşlerin bu zor süreci daha da zorlaştırmasına sebep olmaktadır.

“Evliliğim bitmesin diye çok çaba gösterdim. Sevdiğim için birlikte psikoloğa dahi gittik. Fakat o hiç sorumluluk almıyordu, hep benden bekliyordu. Keşke boşanma olmasa fakat doğuda erkeklerin yetiştirilme tarzı evliliğe ayak uydurmalarını zorlaştırıyor. Bazen boşanmak tek çözüm...” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

“Çocuğumuzun olması ve evliliğimizin devam etmesi için çok çabaladım. Aile de bir benim çocuğum yoktu. Çocuğumuzun olması için her yola başvurduk, gitmedik doktor, hastane kalmamıştı. Çevrenin, konunun komşunun dedikodusu bitmiyordu. Ben çocuğum olmasını çok istiyordum, ailemde her ortamda torun sohbetini açtıklarında eşimle her günümüz yastı. İstemesem de boşandık.” (Erkek, 51 yaşında, Muhasebeci)

“Karşılıklı çok kez konuşup sorunlarımızı çözmeyi başarmıştık. Fakat eşim hep uyumsuzdu. Çok çaba gösterdim ama olmamıştı.” (Kadın, 39 yaşında, Ev Hanımı)

“Çocuklar vardı boşanmayı hiç istemiyordum. Boşanmamak için en büyük çabalama nedenim çocuklardı. Eşim uyumsuz bir insandı. Çocuklarım üvey anne, üvey baba eline düşmesin diye çok sabrettim.” (Erkek, 38 yaşında, Çiftçi)

3.4.3. Boşanmaya Aile ve Çevrenin Bakışı

Boşanma kararı alan bireyler, bu kararlarını aile ve çevresiyle paylaşmaları oldukça doğaldır. Aile ve yakın çevreden sağlayacakları duygusal destek boşanmanın olumsuz etkilerini azaltacağı gibi bu desteğin olmaması boşanmanın olumsuz etkilerini bireyin yoğun bir şekilde yaşamasına neden olacaktır. Katılımcılarımızın büyük bir çoğunluğu boşanma kararını öncelikle ailelerine, sonra yakın çevreyle paylaştıklarını belirtmiştir.

“Boşanma kararını almam ailem tarafından çok yadırgandı, boşanmamı istemediler. Çevremde, komşular da çok baskı yaptılar.” (Kadın, 25 yaşında, Ev Hanımı)

“Her boşanacağım dediğim de ailem çocuklarım için katlanmam gerektiğini söylediler. Başta kabullenmemişlerdi fakat sonrada çok destek oldular.” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

“İlk başta çok sıkıntılı oldu. Ailem çok karşı çıktı fakat ailemden çok çevrem boşanmamızı istemediler. Dul başına ne yaparsın dediler.” (Kadın, 39 yaşında, Ev Hanımı)

“Karşı taraf için kötü olsa da çevrem ve ailem tarafından boşanma kararım iyi karşılandı.” (Erkek, 44 yaşında, Memur)

“Ailem ve çevrem boşanma kararına çok tepkiliydi. Boşanma sürecinde boşanmamam için çok söylediler, boşandıktan sonra bana hak verdiler.” (Erkek, 33 yaşında, Serbest Meslek)

“Önce şaşırıldılar, sonra hak verdiler. Bana destek oldular.” (Erkek, 47 yaşında, Esnaf)

“Ailem boşanma kararına çok üzüldü, ailem hastanelik oldu. Perişan oldular inanmak istemediler.” (Erkek, 40 yaşında, Esnaf)

“Eşim sahip çıkmadığı fakat ailem arkamda oldular bana sahip çıktılar.” (Kadın, 36 yaşında, Ev Hanımı)

Boşanma süreci ve sonrasında bireyin hızla toparlanmasında aile ve çevrenin desteği oldukça önemlidir. Aile ve çevrenin desteği boşanma sürecinde kolaylaştırıcı bir etkisi olduğu görülmektedir. Özellikle kadın katılımcıların boşanma sürecinde boşanma sonrası durumlarını düşünmeleri aile veya çevrenin desteğini almaları ile boşanma daha kabullenir bir durum kazanmaktadır.

3.4.4. Boşanma ve Çocuklar

Boşanma ile birlikte bireyler arasında ki birliktelik kopsa dahi ebeveynlik devam eden bir süreçtir. Şüphesiz boşanma eşler kadar çocukları da etkilemektedir. Çocuklar iki farklı ailenin, bireyin ve geleneğin ortak ürünü olarak adlandırabiliriz. Ortak üründür çünkü bu ürünün yetişmesi için anne ve babanın; beslemesine, bakmasına, korunmasına ve sevilmesine ihtiyacı vardır. Boşanma ile kopan aile bağları çocukların bu gereksinimlerini sağlamada eksik kalmasına neden olmaktadır. Bu durum çocuğun yaşı ve cinsiyetine göre farklılıklar göstermektedir. Boşanma sürecinde ve sonrasında ebeveynler karşılaşmış oldukları yeni sorunlar sebebiyle çocuklarını ihmal edebilir, çocuklar boşanma sebebi olarak kendilerini görebilmektedir.

“Psikolojik olarak çok etkilendiler, üzüldüler. 3 çocuk biri baba demese diğeri soruyordu. Onları gördükçe ben daha kötü oluyordum.” (Kadın, 47 yaşında, Ev Hanımı)

“Sürekli babalarını sorup beni zora soktular.” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

“Yaşı küçük olduğu için farkında değildi. Çok zor günler geçirdik.” (Kadın, 34 yaşında, Ev Hanımı)

“Üzgündüler, onları gördükçe benim üzüntüm daha çok artıyordu.” (Erkek, 38 yaşında, Serbest Meslek)

“Çok sert tepki gösterdi. 1 ay benimle konuşmadı annesi beni kötülemiş. Artık o senin baban değil gibi şeylerle aklını bulandırmış. Sonraları hallettik. Ama yıkıcı oldu benim ve çocuğum için.” (Erkek, 29 yaşında, Memur)

“Bir yanı hep eksikti çocuğumun. Benim babam niye gelmiyor, niye yapmıyor diye sorular sordukça verecek cevap bulamıyordum. Babası da hiç yardımcı olmadı bana bu konuda.” (Kadın, 36 yaşında, Ev Hanımı)

Görüşme grubundaki katılımcıların cevaplarına bakıldığında tek ebeveynli çocuk büyütmenin oldukça zor olduğu, çoğu zaman çocuğa nasıl ve ne şekilde davranılması gerektiğini bilmekte zorlandıklarını belirttikleri görülmektedir. Boşanma sonrası sürece çocuğun hazırlanması, bu sürecin kontrolünün ve yönetiminin sağlanması, ebeveynlerinin birbirleri ile olan iletişimine bağlı olduğu kadar ebeveynlerinin çocuk ile olan görüşme sıklığı, paylaştığı zaman ve etkinlik derecesine de bağlı olduğu fark edilmiştir.

3.4.5. Boşanmaya Dair Değerlendirme

Boşanma sonrası kişilerin günlük hayata dönmeleri, uyum sağlamaları zor olabilmektedir. Bireylerin boşanma sonrası yeni hayatlarını kurma ve yaşama da karşılaşacakları engeller, bireyde stres ve kaygıyı arttırmakta duygusal, psikolojik ve fiziksel birçok sorunlara neden olmaktadır.

Boşanma sonrası her iki taraf için de yıkıcı, yıpratıcı sonuçları olsa da boşanmaya karşı farklı tepkiler verilmektedir. Ülkemizde boşanma sonrası kadınlar genellikle özgüven eksikliği, depresyon, olumsuz duygu ve düşüncüler yaşamakta, toplumun “dul kadın” baskısına maruz kalmaktadır. Erkeklerse daha çok yalnız kalma korkusu, evli erkek algısı ve düzenli hayatı kaybetme yani toplumda ki evli

erkek statüsünü kaybetmenin vermiş olduğu olumsuz algı ve düşünceden kurtulmaları zor olmaktadır.

Görüşme grubunda ki katılımcılara erkek ve kadın gözünde boşanmaya dair duygu, düşünce ve değerlendirmelerine dair sorular sorulmuştur. Katılımcıların bazıları boşanma sonrası duygu ve düşünceleri olumlu ve daha pozitif olduğu gözlemlenmiştir.

“Eşimden şiddet görüyordum. Boşanmak benim için kurtuluş oldu. Hiç çabam olmadı devam ettirmek için. Allah’a şükür kurtuldum.” (Kadın, 26 yaşında, Ev Hanımı)

“Boşanma kötü bir şey. Evlilikte sorunlar artınca artık dayanılmaz noktaya geldiyse boşanmak tek çare oluyor. Benim tek çıkış noktam boşanmaydı.” (Kadın, 31 yaşında, Memur)

“Hiçbir şey sebepsiz ve sonuçsuz değildir. Eğer evliliğinizde mutsuzsanız ve uyumsuzluk varsa boşanma en akıllı karar oluyor.” (Kadın, 32 yaşında, Sekreter)

“Evliliğinizi sorgulamaya başlıyorsanız, aileniz bile boşanmanın senin için hayırlı olacak diyorsa boşanmayı doğru karar olduğunu görüyorsunuz.” (Erkek, 36 yaşında, Serbest Meslek)

“Sonuçları kötü de olsa yeni bir hayat, yeni bir düzen daha mutluym. Artık sorunlar ve problemler yok, kendimi daha iyi hissediyorum.” (Erkek, 52 yaşında, İşçi)

Kadınlar, erkeklere göre boşanma sonrası daha olumlu duygulara sahip oldukları belirgin bir şekilde görülmektedir. Kadınlar boşanmaya karşı daha dirençli davrandıkları, boşandıktan sonra boşanmayı kabullenmeleri daha kısa sürdüğü gözlemlenmiştir.

“Boşanma en son şey ancak çekilmez duruma geldiyse gerekli olduğunu düşünüyorum.” (Kadın, 25 yaşında, Ev Hanımı)

“Başlarda çok çabaladım. Eşimin umursamaz tavırları beni çileden çıkarıyordu. Eve geç gelmesi veya gelmemesi, evi ile ilgilenmemesi beni evlilikten soğuttu. Evliliğimiz zaten onsuz devam ediyordu. Boşandıktan sonra da çok değişiklik olmadı hayatımda...” (Kadın, 23 yaşında, Ev Hanımı)

“Keşke evlilikler boşanmayla sonuçlanmasa. Kendimi yalnız ve mutsuz hissediyorum.” (Erkek, 51 yaşında, Muhasebeci)

“Boşanmanın sonuçları hiç iyi değil. Çocuğunuzdan ayrı düşünüyorsunuz, alışkanlıklarınızdan vazgeçiyorsunuz.” (Erkek, 33 yaşında, Serbest Meslek)

Çocuk sahibi olan katılımcıların boşanma sonrası değerlendirmelerinde farklılıklar gözlemlenmiştir. Zira çocuk sahibi olmayan bireyler, çocuk sahibi olan bireylere göre boşanma sonrası yeni hayata uyum sağlamaları daha kolay olmaktadır.

“Her şeye rağmen (aldatılmaya rağmen) boşanmaya karşıyım. Çünkü çocuklarım ilk eşimde kaldı, onları görmediğim her gün ölüyordum. Ben çok zor toparlandım.” (Kadın, 47 yaşında, Ev Hanımı)

“Boşanma insan hayatının en kritik ve bunalımlı süreci. Çocuklar bu süreci daha zor hale getiriyorlar. Küçüktü çocuğum çok anlamadı fakat ona her baktığımda içim şişiyor ağlıyordum.” (Kadın, 39 yaşında, Ev Hanımı)

“Geçimsizlik başlayınca boşanmak gerekiyor. Çünkü sorunlar daha da büyüyor. Fakat çocuklar psikolojik olarak etkileniyor, yeni hayata tutunmaları zor oluyor.” (Kadın, 43 yaşında, Ev Hanımı)

“Psikolojik olarak etkilenmemek mümkün değil. Çocuklarda olunca daha da kötü ve zor oluyor.” (Erkek, 40 yaşında, Esnaf)

“Her iki tarafta da yıkıma sebep oluyor. Özellikle çocuklar çok etkileniyor.” (Erkek, 29 yaşında, Memur)

3.5. İKİNCİ EVLİLİKLER

Boşanma sonrası birçok birey ikinci bir evliliği korkutucu veya ürkütücü bulabilmektedir. Ancak boşanan birçok birey boşanma sonrası yeni bir hayat kurmak için yeniden evliliği düşünmektedir.

İkinci evlilik düşüncesinde karar kılan bireyler hem boşanmanın etkilerini üzerinde taşıırken hem de yeni evlilik kararıyla birlikte gelen sonuçları üzerinde taşımaktadır. Genel olarak ilk evliliğe göre mantığın daha ön planda olduğu ikinci evlilikler önceki evlilikten alınan dersler ile daha sağlıklı ve mutlu bir evliliğe sahip olmada etken rol oynayabilir.

3.5.1. Katılımcıların Boşanma ve İkinci Evlilik Arası Geçen Süre

Görüşme grubunda ki 40 katılımcı boşanmadan 1-5 yıl içerisinde yeniden evlenme kararı almıştır. Boşanan çiftlerin boşanmanın yıpratıcı etkilerini ortadan kaldırıp, yeni bir evliliğe kendini hazırlamasında ve eş seçiminde karar kılmalarında değerlendirme dönemi olarak açıklayabiliriz.

Tablo 3.11. Cinsiyete Göre Boşanma ve İkinci Evlilik Arası Geçen Süre

	1 yıldan az	1-5 yıl	6-10 yıl
Erkek	1	20	2
Kadın	2	20	1
Toplam	3	40	3

Yeniden evlenmeye karar sürecinde bireylerin yaşları, ekonomik durumları, cinsiyetleri, aile yapısı, sosyo-kültürel çevresi gibi faktörler farklılaşmalara sebep olmaktadır. Bu farklılıklar sürenin uzamasında veya kısalmada etkili olmakla beraber genellikle boşanmadan sonra 1-5 yıl arasında ikinci bir evlilikle sonuçlanabilmektedir. Boşanma sürecinden sonra yeni bir evliliği gerçekleştirme nedenlerini belirleyip, boşanmanın olumsuz etkilerini olumluya çevirmek için 1-5 yıl yeniden evlilik kararını vermek için yeterli bir süre olarak görülebilir.

3.5.2. Katılımcıların İkinci Evlilik Nedenleri

Görüşme grubunda ki bireylerin ikinci evlilik nedenlerine baktığımızda en çok yalnızlık ve yalnız kalma korkusu olduğu gözlemlenmiştir. Bunu yeni bir başlangıç ve yeni bir hayat kurma ve çocuğum için iyi bir gelecek ve mutlu bir aile ortamı sağlamak izlemiştir.

Tablo 3.12. Cinsiyete Göre Katılımcıların İkinci Evlilik Nedenleri

	CİNSİYET		Toplam
	Erkek	Kadın	
Aile baskısı	0	2	2
Aile kurmak ve çocuk sahibi olmak	3	0	3
Anlaşarak, severek	4	2	6
Başımda duracak bir eş ve çocuklarımla bir baba ihtiyacı.	0	1	1
Benim ve ailemin isteği	0	1	1
Çocuğum için iyi bir gelecek ve mutlu aile ortamı.	1	4	5
Çocuğuma bir anne şefkati sağlamak için.	1	0	1
Ekonomik sorunlar	0	4	4
Evlenerek yeni bir yuva kurmak istedim.	0	2	2
Hayat ve çevrenin bakışı	1	0	1
Kimseye ve aileme yük olmamak için	0	1	1
Yalnız yaşamamak ve yalnızlık korkusu	6	4	10
Yeni başlangıç ve yeni bir hayat	7	2	9
Toplam	23	23	46

Görüşmeler esnasında dikkat çeken bir husus kadınlar ikinci evliliğe karar verme sebebi ekonomik sorunlar ve çocuklarına iyi bir gelecek sağlamak olarak gözlemlenmiştir. Ayrıca dış neden olarak nitelendireceğimiz unsular ise aile baskısı, ailenin dışlaması ve çevre baskısı gibi etmenler kadınların ikinci evliliğe karar vermelerinde etkili olmuştur. Erkekler ise boşanarak kaybedilen aile düzenini tekrardan sağlamak, yeni bir başlangıç yapmak, yalnız yaşamak istememek ve toplumda yaygın olan evli erkek rolünü tekrardan kazanmak gibi nedenlerin etkili olduğu gözlemlenmiştir.

3.5.2.1. Toplumda Boşanmış Bireye Bakış Açısı

Kadınlar boşanma sonrası vermiş oldukları tepkilere erkeklere göre bireysel ve kültürel faktörlerden dolayı daha yoğun yaşamaktadır. Geleneksel aile yapısının etkin olduğu ülkemizde kadınlar üzerinde ki toplumsal baskının yoğun olması aile yaşamı, evlilik ve boşanmada da etkili olmaktadır. Her ne kadar günümüzde kadınlar sosyal, ekonomik yönden gün geçtikçe erkeklerin konumuna yaklaşırsa da birçok evli kadın ekonomik yönden eşine bağlıdır. Bu nedenle boşanma sonrası yeniden evlilik kararını vermede akılcı davranmayı tercih etmektedir. Erkekler ise daha çok boşanma sonrası bozulan aile düzenini tekrar sağlamak adına toplum ve çevre tarafından baskı görmektedir.

“Boşandıktan sonra ne ailemin ne de çevremın dedikoduları bitmedi. Eski eşim ile ilgili birçok şey söylediler. Annem, babam ve komşular çocuğuma bile senin annen kötü sizi bıraktı gitti demişler. Hayat ve çevrenin bakışı beni çok yordu. İkinci evliliği yaparken çok düşündüm.” (Erkek, 26 yaşında, Serbest Meslek)

“Boşandıktan sonra ailemin evine geldim. Boşanmadan dolayı ilk başlarda beni suçladılar. Mahkeme çocuklarımı babalarına vermişti. 2 ay dışarı çıkamadım herkes bana bakıyordu sanki. Zaten komşular, akrabalar anneme baba laf getiriyorlardı birde dışarı çıksam neler getirirlerdi. Ailemin baskısı çoktu ben de her an çocuklarımı düşünüyordum.” (Kadın, 47 yaşında, Ev Hanımı)

“Hiç kimsem yoktu. Boşandığım günden beri herkesin ağzında dul başına ne yaparsın, nasıl yaşarsın vardı. İlkokul mezunuydum kimse işte vermiyordu. Birçoğu da boşanmış olduğumu duyduğunda garip bakışları ile karşılaşıyordum. Kendimi güvende hissetmek, evli misin dediklerinde evliyim demek için evlendim.” (Kadın, 28 yaşında, Ev Hanımı)

“Beni tanıyan tanımayan herkes boşanmam ile ilgili birçok şey söylediler. Ne kusuru oldu da boşandı, eşine yetemedi, çocuklarına mı bakamadı. Sanki (önceki) eşim ak pak bir ben kötüymüşüm gibi davranıyorlardı. Psikolojim bozuldu yapacağım her şeyi binlerce kez düşünüyordum.” (Kadın, 32 yaşında, Ev Hanımı)

Boşanma sonrası oluşan “dul” kavramı yine kadınların erkeklere nazaran daha çok etkilendiği bir durumdur. Bu durum toplumun boşanmış kadınlara cinsellik temelinde yaklaşımını gösterirken, erkekler için kaybedilen evli erkek rolünü temsil etmektedir. Boşanmış kadınların yeni bir evliliğe karar vermede ve boşanmanın etkilerini atmada yeni bir çaba içerisinde olması toplum tarafından bazen engellenebilmekte ve boşanmanın olumsuz etkilerini arttırmaktadır. Yukarıda ki görüşlere bakıldığında da boşanmış kadınlar, boşanma sonrası kendilerine hem kendinden hem de çevreden daha da fazla korumacı davranmaktadır.

3.5.2.2. Tek Ebeveynli Yetişen Çocukların Sorumlulukları

Boşanma sonrası parçalanmış ailelerin en büyük problemlerinden birisi tek ebeveynli olarak büyütülen çocuklar olmaktadır. Aile de ebeveynlerinden birinin eksikliği ile büyütülen çocuğun bütün sorumluluğu tek bir anne veya babaya yüklenmektedir. Boşanmaların artmasıyla tek ebeveynli çocuk yetiştirme de artmaktadır. Boşanma sonrası aile yapısında bir değişim olmakla beraber; çocuğun velayetinin kimde olacağı, nasıl yetiştirileceği, ne sıklıkla görüleceği, hangi durumlarda çocuk ile iletişim kurulacağı gibi birçok durumda da hukuken veya bireysel sınırlılıklar olmaktadır. İkinci evlilikle beraber tek ebeveynli yetişen çocuklar üvey anne ve üvey baba ile yeni aile ilişkilerine alışma süreci başlamaktadır.

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü “Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler” (2014: 119, 120) araştırma sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.13. Boşanmış Bireylerde Yeniden Evlenmeyi Düşünenler

	Erkek	Kadın
Evet	% 37,9	% 20,9
Kararsızım	% 19,8	% 14,3
Hayır	% 42,2	% 64,7

Tablo 3.14. Çocuklu Boşanmış Bireylerde Yeniden Evlenmeyi Düşünenler

	Erkek	Kadın
Evet	% 30,3	% 16,2
Kararsızım	% 18,2	% 14,6
Hayır	% 51,5	% 69,2

Bu sonuçlara göre, çocuklu boşanmış bireylerin yeniden evlenmeyi düşünüp düşünmediğine cinsiyet yönünde baktığımızda, boşanmış ve çocuklu erkeklerin %30'u, boşanmış ve çocuklu kadınların %16'sı yeniden evlenmeyi düşünmektedir. Yeniden evlenme düşüncesinin oluşmasında cinsiyet etken bir rol oynamaktadır.

“Çocuğumun iyi bir geleceği olsun, mutlu bir aile ortamında yetişsin diye evlendim. Boşandıktan sonra iki yıl çok zor oldu. Önceki eşim her gün çocuğu görmek istiyor bense onu görmek istemiyorum. Mahkemenin kararına uymuyordu. Çalışayım mı yoksa çocuğuma mı bakayım şaşırmıştım. Şimdi çocuğumda mutlu bende.” (Kadın, 28 yaşında, Ev Hanımı)

“İlk eşim ailesinin gölgesinden hiç ayrılamadı. Boşandıktan sonra da eşim çocuklarımı göstermedi. İkinci evliliğimde ki niyetim mutlu, huzurlu bir aileye sahip olup çocuklarımı yanıma almaktı. Şimdiki eşimin de önceki evliliğinden çocukları var.” (Erkek, 40 yaşında, Esnaf)

“İlk eşim tembeldi. Hiç çalışmayı sevmeyen, çocuğumu hak etmeyen biriydi. Boşandıktan sonra da evliliği yine çocuğum için yaptım. Başımızda duracak bir eş, çocuklarımın ihtiyacını karşılayan bir baba istiyordum. Tek başına çocuk büyütme çok zor yetiştiremiyordum. İkinci eşim sağ olsun çok yardımcı oldu.” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

“Yeniden evlenmeyi düşünmüyordum. Annem, babam çocuğa bir yere kadar bakabildi. Çocuk büyüdükçe sorunları da büyüyor. Aradan 6 yıl geçtikten sonra çocuğum artık annesini sormaya başlamıştı. Neden benim annem yok, niye okula gelmiyor gibi. Çocuğumun ihtiyacı olan anne şefkati için evlendim.” (Erkek, 57 yaşında, Serbest Meslek)

“Boşandıktan sonra ne çocuklarımın ne de kendi ihtiyaçlarımı karşılayamadım. Tek düşündüğüm çocuğuma iyi bir baba mutlu bir yuvaydı. İkinci evliliği düşünürken çok tereddüt ettim. Fakat çocuğuma iyi bir gelecek ve daha iyi şartlar sağlamak için evlendim.” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

Yukarıda ki görüşlere bakıldığında boşanmış olan bireyler eş seçiminde veya yeniden evlilik kararını almalarında çocukları etkin rol oynamaktadır. Onlara iyi bir gelecek sağlamak ve mutlu bir aile de büyümelerini istemektedir.

Katılımcıların görüşlerine bakıldığında yine cinsiyet yönünden farklılıklar göze çarpmaktadır. Çocuklu boşanmış kadınlar yeni bir evlilik kararını almada daha mesafeli ve akılcı davranmakta olup üvey bir babanın seçiminde daha mükemmeliyetçi davranmakta iken, boşanmış çocuklu erkekler ise yeni bir evlilik düşüncesine daha yakın davranmakta olup çocuklarının günlük yaşamlarında ihtiyacı olan anne rolüne ihtiyaç duymaktadır. Hem kadın hem de erkek katılımcılarımız çocuk gelişiminde aile ve evlilik birliğinin gerekliliğine inanmaktadır. Sağlıklı bir bireyin yetişmesinde anne ve babaya duyulan ihtiyacı önemsedikleri gözlemlenmiştir.

Görüşme grubunda ki katılımcılardan sadece bir tanesi çocuk sahibi olmak için yeniden evlilik kararı aldığını belirtmiştir.

“İlk eşimden çok memnundum. Yine söylüyorum keşke çocuğumuz olsaydı da boşanmasaydık. İkinci evlilikte çok heyecanlıydım fakat yine çocuğum olmaz diye korkuyordum. Tek isteğim mutlu ve çocuklu bir aile sahibi olmaktı.” (Erkek, 51 yaşında, Muhasebeci)

2011 yılında Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2011: 145 – 147) tarafından Tek Ebeveynli Aileler üzerine yapılan araştırma sonuçlarına baktığımızda boşanmış kadınların yani annelerin yeni bir evlilik kararını vermelerinde etken olan nedenler tek ebeveynli olmaları, çalışma hayatına katılım, çocuğun yaşı ve cinsiyeti ile sosyal çevre etkili olmaktadır. Boşanmış erkeklere yani babalara baktığımız da ise, yeniden evlilik kararı annelere göre daha olumlu olduğu gözlemlenmiştir. Babaların birçoğu yalnız boşanmış bir erkek olmaktan dolayı karşılanmayan

duygusal ihtiyaçları yeniden evlenerek gidermeyi düşünmektedir. Ayrıca çocuk bakımı, evin düzenini sağlamak, yalnızlıktan kurtulmak, evlilik ile sorumlulukların tekrardan paylaşılması için yeniden evliliği düşünmektedir.

3.5.2.3. Boşanma Sonrası Yaşanılan Yalnızlık

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz yeniden evlenme nedenleri cinsiyet yönünden farklılık göstermektedir. Fakat boşanma sonrası yaşanan yalnızlık, yalnız kalma korkusu her iki cinsiyette de sıkça rastlanılan bir durumdur. Yaşanılan bu yalnızlık ve yalnız kalma korkusu boşanmış bireylerin yeniden evlilik kararı vermelerinde etkili olmaktadır. İnsanlar sevinçlerini, üzüntülerine, korkularını kısaca duygu ve düşüncelerini paylaşacak bir eşe ihtiyaç duymaktadır.

“İlk eşimden aldattığım için boşandım. Keşke onu aldatmasaydım. 5 yıl yalnız yaşadım. Yalnız kalmaktan korktum, evlilikten hiç bir beklentim yoktu.” (Erkek, 42 yaşında, Serbest Meslek)

“Boşandıktan sonra evliliğim bittiği için çok üzülüyordum. Sonra karşıma şuan ki eşim çıktı. Çok uyumluyuz, o beni ben onu anlıyorum.” (Erkek, 33 yaşında, Serbest Meslek)

“Yaş ilerledikçe insan bir ses bir nefes arıyor. Yalnızlık insanı yoruyor, bir eşe ihtiyaç oluyor. Çocuklar bir yere kadar seni anlıyor, arıyor. Evde konuşacak birinin olması şart.” (Erkek, 62 yaşında, Emekli)

“Yalnızlık çok zor. Çocuğumu ve kendimi güvende hissedeceğim birini istiyordum. Dürüst, halimden anlayan, kendimi kötü hissettiğimde yanımda olduğumu hissettiren birinin olması insanın mutlu ve güvende hissetmesine yetiyor. Çevremde evli ve mutlu insanları görmek bu hissin artmasında yeni evlilik yapmamda etkili oldu tabiki.” (Kadın, 32 yaşında, Sekreter)

“Boşandıktan bir sene sonra evlendim. Her şey bir tarafa beni sevmesi (ikinci eşi), ilgilenmesi hoşuma gidiyordu. Yalnız kalınca insan korkuyor, endişeleniyor.” (Kadın, 26 yaşında, Ev Hanımı)

Katılımcıların yukarıda ki görüşlerine de bakıldığında yalnızlık, duygusal yoksunluk bireylerin yeniden evliliğe karar vermelerinde etkili bir faktördür. Boşanmış kadın katılımcılar, boşanmış erkek katılımcılara göre ikinci evlilik kararlarını vermelerinde daha duygusal oldukları gözlenmiştir. Boşanmış erkekler, özellikle boşanmış çocuklu erkekler çocuklarına anne rolü taşıyan bir eş ve gelecekte yalnız kalma korkusundan dolayı yeni evlilik düşüncesinde karar kılmaktadır.

Kadınlar boşanma sonrası ilk dönemler kendilerini yalnız ve bir boşlukta hissetmekte bu durumun depresyona götürdüğünü dile getirmektedir. Bu durum kadınlarda yani annelerde kendilerini eksik ve zayıf hissetmelerine sebep vermektedir. Erkeklerde ise ilk dönem yoğun bir şekilde acı ve üzüntü yaşadıklarını gözlemlenmiştir. Ayrıca tek ebeveynliğin sonrası günü tek başına olmanın verdiği kaygı yeniden evlenmeyi sebep olarak görmektedir. Erkeklerin yani babaların kadınlara göre yeniden evlenmeye daha eğilimli olduğu görülmüştür. Yine ülkemizde yapılan başka bir araştırmaya göre yeniden evlenme oranlarında erkeklerin yeniden evlenme oranları kadınlardan daha yüksek (ASAGEM, 2011: 86, 93) olarak tespit edilmiştir.

3.5.2.4. Ekonomik Sorunlardan Kurtuluş

Görüşme grubundaki katılımcılara ekonomik sebeplerin yeniden evlenmede etkilerine yönelik sorular sorulmuştur. Alınan cevaplara göre cinsiyet yönünden farklılıklar göze çarpmaktadır.

Alt sosyo-ekonomik düzeydeki kadınların ekonomik sebeple evlenme nedenlerinin altında boşanma sonrası yaşanan gelir kaybı, yeni hayatın oluşturulmasında ki maddi ihtiyaçlar, çocukların geleceğinin planlanmasında ki ekonomik yetersizlikler gibi sebepler yatarken ikinci evliliği yapmak ekonomik sorunlardan kurtuluş olarak görülmektedir. Erkeklerde ekonomik sebeplerle yapılan evlilikler az rastlanılan bir durum olmakla beraber elde edilmek istenen ekonomik birikime daha çabuk ulaşmak, haneye çift maaşın girmesi gibi sebepler yatmaktadır.

“İlk eşim çalışmayı hiç sevmez işten hep kaçmaya çalışırdı. Zora gelmezdi. Tembelliği evliliğimizi bitirdi. Evin, çocuğun ve evliliğin sorumluluğunu hiç üstüne

alınmazdı. İkinci evliliği yaparken de çok bir tercih ve seçme hakkım yoktu. Tek istediğim ilk evliliğimde yaşadığım o ekonomik sorunları yaşamak istemiyordum. Ailemin de ekonomik durumu iyi değildi. Evlilik (ikinci) kararını almamda etkili oldu.” (Kadın, 27 yaşında, Ev Hanımı)

“Sorumluluk hep bendeydi. İşe gitmez, babamlar iş bulur bir hafta çalışmazdı. Çalışmıyor evde bana çocuğuma saygılı, sevgili olsa o da yok. Kadının çalışmaması olur ama erkeğin çalışmaması olmaz. Yeniden evlenirken ikinci eşimden sevgi, saygı ve sorumlulukları paylaşmasını istedim. Sağ olsun o da ailesi de çok yardımcı oldular.” (Kadın, 34 yaşında, Ev Hanımı)

“Evliliğim de hiçbir zaman kendimi güvende hissetmedim. Devamlı olarak sonraki günü, haftayı, ayı düşünerek geçiriyordum. Boşandıktan sonra da devam etti. Nafakamı hiç düzenli ödemedi. İyi ki çocuğum yoktu yoksa hiçbir şeye yetiremezdim. Boşandıktan kısa bir süre sonra (6ay) tekrar evlendim. Hiç keşkem olmadı şimdi ki eşim istediğim birçok şeyi alıyor.” (Kadın, 28 yaşında, Ev Hanımı)

Erkek katılımcılardan ekonomik sebepler ile ikinci evliliğini yapan boşanmış erkek katılımcıya rastlanılmamıştır. Fakat ilk evliliklerinde ekonomik sebeplerle boşanmış olan iki erkek katılımcı eski eşlerini tutumlu olmadıklarını ve hep daha fazlasını istediklerini bu yüzden evliliklerini bitirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu yüzden ikinci evliliklerini yaparken eş adaylarına bu durumu izah edip, anlaşdıktan sonra evlendiklerini belirtmektedir.

“Devamlı bir işim olmadığı için hayatımızı zar zor yürütüyorduk. Evliliğinde borçları binince birçok şeyi yetiştiremedik. İlk eşim hiç anlayışlı değil bir yıl anca dayanabildim. Boşandıktan sonra çevreninde etkisiyle şuan ki eşimle tanıştık. Hala ekonomik sorunlarımız var fakat eşim çok anlayışlı.” (Erkek, 26 yaşında, Serbest Meslek)

“Evlendik, bir zaman sonra çocuklar oldu. Evlilik borçlarının üstüne çocukların masrafları da eklenince boğulmaya başlamıştım. Eşimin, çocuklarımın dediklerimi iki etmedim. İşlerim iyi gidiyordu ama eşim hep böyle gidecekmiş gibi harcamalar yapıyordu. İşler bozulduğunda da hiç destekçim olmadı kenarda

birikmiş paramda yoktu. Boşanmak istedi ben çok çabaladım ama olmadı.” (Erkek, 35 yaşında, Serbest Meslek)

Boşanmış kadın katılımcıların en büyük sorunu şüphesiz ekonomik yetersizlikleridir. Boşanma sonrası gelir durumunun düşmesi, çocukların masrafları gibi birçok sorunla karşılaşan çalışma hayatında yer almayan birçok kadın çözümü “baba evine dönmek” ile bulmaktadır. Bu durum çoğu zaman aile tarafından kabul gördüğü gibi birçok kez de kabul görmemektedir. Aile desteğini alan birçok boşanmış kadın boşanmanın olumsuz etkilerini üzerinden atmaları daha hızlı olmakta ve ikinci bir evliliği daha uzun vadede düşünmektedir. Fakat ailesinde beklenen desteği alamayan boşanmış kadınlar ikinci evliliği düşünmekte daha hızlı davranmaktadır. Yine aynı şekilde çalışma hayatında yer alan boşanmış kadınlar yeni bir evlilik kararında fiziksel ve psikolojik olarak kendilerini iyi hissettikleri zaman yeni bir evlilik kararını vermekte olup çalışma hayatında yer almayan -ev hanımı-boşanmış kadınlar ikinci evliliği ekonomik bir kurtuluş, ekonomik sorunların ortadan kalkması olarak görmektedir.

Ekonomik nedenlerle boşanma ve ikinci evliliğe karar vermede ülkemizde yakın zamanda yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlara rastlanılmıştır. 2009 yılında yapılan Türkiye’de Boşanma Nedenleri Araştırma sonuçlarında cinsiyete göre yeniden evliliği düşünme nedenlerine baktığımızda kadınların %9,9’u, erkeklerin %0,7’si maddi gücün yetersiz olması ve “zorunluluk” sebebiyle yeniden evliliği düşündükleri sonuçları yansıtmıştır (ASAGEM, 2009: 101).

3.5.3. Eş Seçimi ve İletişim

Günümüzde evlilik temelinde birçok problemin yaşanması eşlerin hayata, geleceğe bakış açılarının farklı olması ve uyumlu bir çift olmamalarından kaynaklanmaktadır. 2016 TÜİK verilerine baktığımızda boşanma nedenlerinin başında ilgisiz, sorumsuz ve uyumsuz davranışlar olduğu görülmektedir. Bu yüzden boşanmış bireylerin yeniden evlilik düşüncelerinin oluşması ve karar vermelerinde eş seçimi ve iletişim oldukça önemlidir. Sağlıklı bir iletişim eşler arasında ki bağı kurar, korur ve geliştirir.

Görüşme grubunda ki katılımcılara, ikinci eş seçiminde bir hayat planlarının (kişisel, mesleki, ruhsal, finansal, sağlık vb.) olup olmadığı, eş seçiminde ki kriterleri, eş seçim sürecinde hissettikleri ve yaşadıkları ve eş seçiminde beklentileri ile yaşantılarının örtüşüp örtüşmediği açıklanmaya çalışılmıştır.

3.5.3.1. Kadın Katılımcıların Yeniden Eş Seçimi ve Beklentileri

Görüşme grubundaki boşanmış kadın katılımcılara yeniden eş seçimi sürecinde beklentileri ve ikinci evlilikten sonra yaşadıklarına dair sorular yöneltilmiştir. Kadın katılımcıların çoğunluğu eş seçim sürecinde en çok eşlerin kendilerine ve çocuklarına karşı ilgili, sorumluluk sahibi, kişisel ve maddi yönden iyi ve uyumlu bir eş aradıklarını belirtmiştir.

“İkinci evlilikten çok korkuyordum, tereddütlerim vardı. Önceki eşim tembeldi, aradığım şey güvenli bir evlilikti. Sakin, sorumluluk sahibi, bana ve çocuklarıma bakacak bir eş arıyordum. Eşim (ikinci eş) çok anlayışlı en önemlisi iyi bir insan. Çocuğuma karşı da bir abi gibi.” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

“Eşine güvenmek benim için çok önemli ama daha da önemlisi dürüst olmalı. İkinci eşimle ilk bulduğumuzda ona bana her zaman dürüst olmasını söyledim. Önceki evliliği ile ilgili bilmem gereken her şeyi anlatmasını istedim. Bende ona dürüst davrandım.” (Kadın, 32 yaşında, Sekreter)

“Ailem yeniden evlilik sürecinde çok destekçim oldu. Çok korkuyordum yeni bir evlilik, sorunlar... Maddi olarak iyi durumda olan, anlayışlı, saygılı birini aradım.” (Kadın, 31 yaşında, Memur)

“Önceki evliliğimden farklı olarak severek evlendim. Evlilikte sevgi benim için çok önemliydi. Eşimin bana bakışı, sevişi çok güzeldi.” (Kadın, 26 yaşında, Ev Hanımı)

“Önce çocuklarıma iyi bir baba sonra bana iyi bir eş olmalıydı. İkinci evliliğimde buna önem verdim.” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

“İlk evliliğim görücü usulüydü. Uyumlu bir eş değildi, ikinci evliliğimi yaparken iyice tanıdım. Ne sever, ne yer, ne ister hepsini sordum, bende söyledim. Evliliğe öyle karar verdik.” (Kadın, 27 yaşında, Ev Hanımı)

Bazı kadın katılımcılarımız ise yeniden evliliği bir kurtuluş olarak görüp, seçme haklarının olmadıklarını zorunlu olarak evlendiklerini ifade etmişlerdir. Aile ve çevre baskının hissedildiği bu durum kadınların baskıdan kurtulmak için yeni bir evliliği düşünmeye yönelmektedir.

“Evlilik umurumda bile değildi. Benim düşündüğüm çocuklarımdı. Ailemin evinde devamlı boşanmam hakkında konuşuluyordu. Yeniden evlenmeliymişim, çocuklarıma baba lazımış. Hiçbir planım olmadan aile baskısı ile yeniden evlendim..” (Kadın, 47 yaşında, Ev Hanımı)

“Çok seçme hakkım olmadı bana yakıştırdılar evlendim. Tek duam ilk evliliğimde yaşadıklarımı yaşamamaktı. Ama yine sorumsuz ve ilgisiz bir eş ile birlikteyim.” (Kadın, 27 yaşında, Ev Hanımı)

Kadın katılımcılarımızdan bir tanesi ilk eşi ile tekrardan evlenmiştir.

“Bizlere bakmadığı için boşanmıştık. Eşimin ailesi boşandıktan sonra bana ve çocuklarıma baktı. Çocuklarım olmasa hayatta evlenmezdim. İlk eşimin isteği ile tekrardan evlendik.” (Kadın, 43 yaşında, Ev Hanımı)

3.5.3.2. Erkek Katılımcıların Yeniden Eş Seçimi ve Beklentileri

Erkek katılımcılar kadın katılımcılardan farklı olarak eş seçiminde daha uyumlu, saygılı, itaatkâr bir eş aradıklarını ifade etmektedir. Eş seçimi ve evlilik kararının verilmesinde aile ve çevrenin etkisi oldukça öne çıkmaktadır. Erkek katılımcılar yeniden evlenerek boşanmanın getirmiş olduğu toplumsal rolde ki zayıflığı tersine çevirmeyi düşündükleri görülmüştür. Ayrıca erkek katılımcılarda yaygın olarak eşten beklenen; kendisine ve ailesine saygılı, sevgili, uyumlu ve itaatkâr olmasıdır. Bu bakış açısında geleneksel ataerkil aile yapısının toplumsal cinsiyet kalıplarının etkisi görülmektedir.

“İlk evliliğimden ders çıkardım. Boşandıktan sonra kişilik sahibi olgun birisini aradım. Evimde dursun akşam beni beklesin, yemeğini yapsın, bulaşığını çamaşırını yikasın başka bir isteğim yok.” (Erkek, 29 yaşında, Memur)

“Çocuk sahibi olmak istiyordum. Önceki eşimle mutluydum fakat çocuğumuz olmuyordu. Ailem görücü usulü biriyle evlendirdi.” (Erkek, 51 yaşında, Muhasebeci)

“Huzurlu bir aile sahibi olmak istiyordum. İkinci evlilikle ikinci baharımı yaşadım. Boşandığıma hiçbir zaman pişman olmadım. Şuan ki eşim çok anlayışlı, saygılı birisi. Ailemin ve benim dediklerimi iki etmiyor.” (Erkek, 44 yaşında, Memur)

“(İlk evlilikten) Çocuklarımı göremiyordum. İkinci evliliği yapmamda en büyük neden buydu. Evlenip hem çocuğumu alacaktım hem de yeniden bir yuvaya sahip olacaktım.” (Erkek, 40 yaşında, Esnaf)

3.5.4. Yeniden Çocuk Sahibi Olmak

Görüşme grubundaki katılımcılara çocuk sahibi olmayı düşünüp düşünmediklerine yönelik sorular sorulmuştur. Bir kadın katılımcı çocuk istemelerine rağmen çocuklarının olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların 39’u yeniden çocuk sahibi olmayı düşünürken, 6’sı çocuk sahibi olmak istemediğini belirtmiştir.

“Eşimin önceki evliliğinden çocuğu yoktu. İlk evliliğimde ben istemedim. Çocuk eve şenlik getiriyor, evliliği hissettiriyor. Çocuğumuzun olmasını evliliğim için istiyorum.” (Kadın, 25 yaşında, Ev Hanımı)

“İlk evliliğimden üç çocuğum var fakat mahkeme babasına verdi. Yanımda değiller babası başka şehre götürdü. Şimdi ki evliliğimde eşim çok istiyor ama çocuğumuz olmuyor. Keşke olsa çok tartışma yaşıyoruz.” (Kadın, 47 yaşında, Ev Hanımı)

“İlk eşimle yeniden evlendim. Bizlere bakmadığı için boşanmıştık. Eşimin ailesi boşandıktan sonra bana baktılar. Boşanmadan önce bir çocuğumuz vardı onun sayesinde tekrar evlenmiştik. İkinci çocuğumuz da ikinci baharın meyvesi oldu, iyi ki yeniden çocuğumuz olmuş.” (Kadın, 43 yaşında, Ev Hanımı)

“İlk evliliğimden 4 çocuğum var. İkinci eşim ilk evliliğimden olan çocuklarım ile araları hiç iyi olmadı. Çocuklarım ile aram limonu yeniden çocuk sahibi olarak onları kaybetmek istemiyorum. Eşimde çok baskı yapmıyor.” (Erkek, 42 yaşında, Serbest Meslek)

İfadelere bakıldığında ikinci evliliği yapan kişiler evliliğin sorunlarını azaltmak için çocuk sahibi olmayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Yine ifadelerde çocuklu evlilik yapan çiftler önceki evlilikten olan çocukları ile yeni eşi arasında sorunlar yaşamakta bu durum yeniden çocuk sahibi olma isteğinde olumlu veya olumsuz düşüncelere sebep olmaktadır.

3.5.5. İkinci Evliliğe Dair Değerlendirmeler

Görüşme grubundaki katılımcılara ikinci evliliklerini gerçekleştirdikten sonra yeni aile yaşantısına dair sorular sorduk. İkinci evlilik öncesi ikinci eşten beklentiler ile evlilik sonrası yaşantının örtüşüp örtüşmediği, ikinci eş ile olan iletişim ve uyumun düzeyi ve ikinci evlilik sonrası “keşke yeniden evlenmeseydim” veya “iyi ki evlenmişim” dediği zamanlar olup olmadığına ilişkin ikinci evliliğe dair geniş bir değerlendirme alınmaya çalışıldı.

Katılımcıların geneli (24 katılımcı; 13 kadın, 11 erkek) ikinci evlilikten dair beklentilerin ve yaşantılarının olumlu, 3 kadın ve 1 erkek katılımcı orta düzeyde ve 18 katılımcı (7 kadın, 11 erkek) ise olumsuz olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşme grubunda “keşke yeniden evlenmeseydim” diyen 5 katılımcımız (3 kadın, 2 erkek) olmuştur.

“Keşke evlenmeseydim dediğim bir gün bile yok. (İkinci) eşim madde bağımlısı olduğunu evlendikten sonra anladım. Maddi durumumuz çok kötü, evin ihtiyaçlarını karşılayamıyor.” (Kadın, 27 yaşında, Ev Hanımı)

“Bir anımız bir anımızı tutmuyor. Evlenmeden önce vermiş olduğu sözlerin hiçbirini tutmadı. Bir yüzü melek bir yüzü şeytan... Ona artık hiç güvenmiyorum.”
(Erkek, 47 yaşında, Esnaf)

Görüşme grubunda ki katılımcıların genelinin ikinci evliliğe dair olumlu görüşleri olduğu gözlemlenmiştir. 30 katılımcı (17 kadın, 13 erkek) “keşke yeniden evlenmeseydim dediğiniz oluyor mu?” sorusunu hayır olarak cevaplandırmış ve şu şekilde açıklamalarda bulunmuşlardır:

“Hiç olmadı. Eşim her şeyden önce iyi bir insan. İletişimimiz çok iyi onunla geçirdiğim her an çok güzel.” **(Kadın, 31 yaşında, Memur)**

“Hayır. Neden evlendiğimi biliyordum. Evlenmeden önce de beni çok iyi anlıyordu, şimdi de.” **(Kadın, 39 yaşında, Ev Hanımı)**

“Evlenmeseydim dediğim olmuyor fakat beklentilerim ve yaşadıklarım da pek yeterli değil. Mecbur kalmadıkça insanlar yeniden evliliği yapmamalı..” **(Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)**

“İkinci evlilikte tabi ki beklentilerim oldu, eşime de bunları ilettim. Çok şükür evliliğimde sorunlar yaşamıyorum. Aslında evlilik biraz da şans meselesi.” **(Kadın, 32 yaşında, Sekreter)**

“Hayır, orta halli de olsak anlaşıyoruz. Uyumlu olmaya çalışıyor bende öyle. Zamanla daha da uyumlu oluruz.” **(Erkek, 34 yaşında, İşçi)**

“Hayır, öncelikle ilk evliliğimde yaptığım hataları yapmamaya çalışıyorum. Eşimde uyumlu birisi, iletişimimiz de gayet iyi.” **(Erkek, 29 yaşında, Memur)**

“Hayır. Evlenmeden önce istediklerim, beklentilerim her şeyi konuştuk. Sonra evlendik. Çok seçici değil fakat dikkatle eşi seçmek lazım.” **(Erkek, 38 yaşında, Serbest Meslek)**

Görüşme grubunda ikinci evliliğe dair olumlu görüşlere sahip olan katılımcılar azami düzeyde iletişim ve uyumlu davranışlar sergileyen eşler ve aile

yaşantıları kurmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Hem kadın hem de erkek katılımcılar ilk evlilikte yaşanılacak sorunların ikinci evlilikte de yaşayacaklarını bilerek ikinci evliliklerini yaptıklarını ifade etmektedir. Ancak ilk evlilikte ki gibi problemleri uzatmak veya çözümü ertelemek yerine konuşarak ve anlayışlı davranarak sorunların üstesinden gelebildikleri görülmüştür. İlk evliliğin tecrübeleri yeni evliliğin düzenin de etkili olmaktadır.

3.5.5.1. İkinci Evliliği Önerir misiniz?

Görüşme grubundaki katılımcılardan boşanmış bireylere ikinci evliliği önerip, önermeyeceklerine dair değerlendirme yapmaları istenmiştir. Kadın katılımcılar ilk evliliğin olumsuz etkilerinden kurtulmak ve aranılan özellikte uyumlu bir eş adayının olması durumunda ikinci bir evliliğin düşünülebileceğini ifade etmişlerdir. Erkek katılımcılar ise boşanılmışsa ve evlenmeyi zorunlu kılan bir durum varsa (örnek: boşanmış ve çocuklu birey olmak) evliliği tavsiye ettiklerini belirtmektedirler. Yani erkek katılımcılar toplumsal cinsel rollerinin de etkisi ile çocuk bakımı ve ev işlerinden kurtulabilmek için ikinci evlilik yapmayı öncelikli olarak istemektedirler.

“Anlaşabilmek şartıyla ikinci bir evliliği tavsiye ediyorum. İkinci evliliğimi yapmadan önce eşimle karşılıklı konuşabilmeyi, anlaşılmayı ve anlaşılır olmayı aradım.” (Kadın, 25 yaşında, Ev Hanımı)

“Eğer karşınızdaki kişi size değer veriyor, önemsiyorsa ikinci evliliği tavsiye ediyorum. Kıymet bilen, önemseyen bir eş evlilikte çok önemli. Saygılı olmak, düşünerek konuşmak ve saygıyı yitirmemek, değerleri kaybetmeden evliliği sürdürmek gerekir.” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

“İkinci bir evlilik kararı duruma göre değişir. Ben aile ve çevre baskısından bunaldığım için evlendim. Her zaman insanın karşısına iyi bir insan çıkmaz. Benim karşıma iyi bir insan çıktı eşim oldu.” (Kadın, 29 yaşında, Ev Hanımı)

“İkinci evlilik kararı ilk evlilik kararından çok daha zor. Birbirine uyum sağlayabilen, hem ailesiyle hem eşiyile hem de çocuğuyla anlaşabilen bir eş ile

evlenmelidir. Doğru kararı vermek önemli ve çok zor.” (Kadın, 32 yaşında, Ev Hanımı)

“Evli olmak boşanmış olmaktan iyidir. Ben ikinci evliliği tavsiye ediyorum. Eşini fedakâr ve anlayışlı biriye evlilik çok daha güzel.” (Erkek, 40 yaşında, Serbest Meslek)

“Yeniden evlenmek doğru kişiyi bulduysanız tavsiye edilebilir. Fakat ikinci evlilikte ilk evlilikte yapılan hataları tekrarlamamak gerekir.” (Erkek, 29 yaşında, Memur)

“Eğer kafanıza uygun biri bulduysa ikinci evliliği tavsiye ederim. İlk olsun ikinci evlilik olsun karşılıklı hoşgörü, anlayış ve fedakârlık olmadıkça evlilik sürmez.” (Erkek, 40 yaşında, Esnaf)

“Boşanmışsanız ikinci evliliği tavsiye ederim. Fakat daha dikkatli ve seçici olmakta fayda var. Evliliğin sürmesi için uyumlu ve anlayışlı olmak, davranmak gerekiyor.” (Erkek, 38 yaşında, Serbest Meslek)

Boşanmış kadın katılımcıların; sosyal yönden desteklenmemesi, ekonomik bağımsızlığının olmaması ve çocukları için iyi bir gelecek istemeleri yeniden evlilik kararı almalarında etkili olmaktadır. Yeniden evlendikten sonra ise kadınlar eşlerinden duygusal destek ve geleceğe dair umutlu bir yaşam istemektedirler. Erkek katılımcılar, toplumdaki rollerini tamamlamak için yeniden evlenmektedirler. Yukarıdaki ifadelerle de bakıldığında “boşanılmışsa” ve “zorunlu” ise ikinci evliliği gerçekleştirmenin doğru olacağını belirtmektedirler. Erkekler ilk evlilikten olan çocuklarına annelik rolünü yeniden sağlamak ve yeniden aile düzenini kurmak için yeni bir evlilik yapmanın doğru olacağını belirtmektedirler.

3.5.5.2. İlk Evliliğin Gölgesi

Birçok araştırmada boşanma sonrası yeni bir evlilik kararını almanın oldukça zor olduğu ifade edilmektedir. Elbette boşanma ile birlikte gelen birçok problemin giderilmesi, bireyin kendine olan güveni, ailesinin ve çevresinin desteği ile daha kolay olacaktır. Boşanma ile birlikte gelen problemlerin çözülmesi yeni bir evlilik

düşüncesinin oluşmasında etkili olmaktadır. Ancak ilk evlilikte ve boşanma sürecindeki sorunlar ikinci evlilik kararını almada ve bu evliliği sürdürmede güçleştirici olabilmektedir. Örneğin; ilk evliliğe dair keşkeler, ilk eşe duyulan sevgi ve tamamlanılmamışlık duygusu, ikinci evliliğin zoraki sebeplerle yapılması, ilk evlilikten olan çocuklardan ayrı kalınması vs. yeni evlilikte ilk evliliğin gölgesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Keşke boşanmasaydık. Zaten benim isteğimle olmadı eşim istemişti boşanmayı. Zaten seçme hakkım yoktu, bana yakıştırıldı, ailemin baskısı ile de evlenmedim. Çocuklarım babasında devamlı göremiyorum, onları çok özliyorum.”
(Kadın, 47 yaşında, Ev Hanımı)

“Beni terk edip gitti. Çok zaman bekledim, gelir diye. Ekonomik durumum iyi olsaydı beklerdim. İlk eşim çocuklarına hep sevgisini gösterirdi, şimdi ki eşim biraz sinirli.”
(Kadın, 34 yaşında, Ev Hanımı)

“İlk sevdiğim, çocuklarımın annesiydi. Bazen aklıma geliyor, özlediğimi fark ediyorum. Fakat hiç dile getirmiyorum, şimdi ki eşimi üzmem. Keşke inat etmese çalışmayı bırakıp sadece eviyle ilgilenseydi.”
(Erkek, 34 yaşında, Serbest Meslek)

“İlk eşim çok farkı bir insandı. Cefakârdı, fedakârdı. Boşanmayı hiç istemedik. Çocuğumuz olmadığı için boşandık, onda bile eşim “boşanalım sende baba olmalısın” dedi ve boşandık. Şuan ki eşimde iyi ama devamlı ilk evliliğimi hatırlatıyor, sanırım bende bazen farkında olmadan ilk evliliğimi özlediğimi ağzımdan kaçırıyorum.”
(Erkek, 34 yaşında, Serbest Meslek)

Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında evlilik birlikteliğinin bitse dahi bireylerin önceki eşlerine karşı duygusal bağlılıklarının devam ettiğini göstermektedir. İlk eşin hatırlatılması veya hatırlanması, ilk evliliğe dair keşkeler ve pişmanlıklar ilk evliliğin etkisinin ikinci evlilikte de hissedildiğini göstermektedir.

3.5.5.3. İkinci Eşin Ailesi ve Yeni Çevre

Yeni bir evlilik; yeni bir aile, yeni bir çevre ve yeni bir iletişim ağı oluşturma süreci demektir. Bu yeni durumlara alışma sürecinde uyumlu ve sağlıklı bir iletişim kurmak yeni evliliğin temellerini sağlamlaştırmakla daha sağlıklı olacaktır. Özellikle ülkemizde evlilik ve evlilik ilişkilerine aile müdahaleleri düşünüldüğünde, ailenin ikinci evliliği etkilemede ve yön vermede önemli bir etken olduğu görülmektedir.

“Mecbur olmadıkça eşimin ailesi ile görüşmüyorum. Evlenmemizi istemediler sonra çocuğumu olunca yumuşadılar ama benim içim hala ısınmadı onlara karşı. Söyledikleri sözleri unutamıyorum.” (Erkek, 33 yaşında, Serbest Meslek)

“Sağ olsunlar, gerçek annem ve babam gibi davranırlar. İlk başlarda çok ön yargılıydılar. Fakat saygı ve hoşgörüsüyle aştık. Sevgi, saygı ve hoşgörü olunca her şey yoluna giriyor.” (Erkek, 40 yaşında, Esnaf)

“Konuşmuyoruz. Şimdiki eşim eski eşimin ailesi ile aynı mahallede oturuyorlardı. Beni istemediler. Sonraları çocuğumuz oldu beni tanıdılar çok özür dilediler ama olmuyor. Yeni yeni bayramdan bayrama gitmeye başladık.” (Kadın, 26 yaşında, Ev Hanımı)

“Görüşüyoruz fakat çok iyi değiliz. Eşimin ilk evliliği benimle ailesi hiç istemedi beni. Sonraları biz gittik onlar geldi birbirimizi tanıdıkça düzeldi. Fakat sonraları iğneli sözler başlayınca evdeki huzurumuz bozulmaya başladı. Biz de gidip gelmeyi azalttık.” (Kadın, 25 yaşında, Ev Hanımı)

Aileler evlilikte birleştirici, uzlaştırıcı taraf olduğu gibi ayrıştırıcı ve eleştirel de olabilmektedirler. Evlilik içi ilişkilere ailelerin müdahil olması, eşlerin olaylara ve durumlara bakış açılarında savunmacı veya saldırgan davranmalarına neden olabilmektedir. Yukarıdaki ifadelerle bakıldığında boşanma sonrası yeni bir evlilik kararında ve bu evliliğin sürdürülmesine ailelerin yoğun etkisi olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcılardan bir tanesi ikinci eşinin ailesinin ilk eşinin ailesi ile aynı çevrede olması, çevre baskının etkisini daha da arttırmaktadır. Bireyler, aileleri ile olan olumsuz durumların çözümünü çocuklardan beklemekte, çocukları ailelerin

birleştirici unsuru olarak görölmektedir. Bu sebep ile de çocuk sahibi olmayı ailenin devamlılığını sağlamak için önemli bir unsur olarak görmektedirler.

3.5.5.4. Keşke Yeniden Evlenmeseydim

İkinci evliliklerin en temel nedeni boşanmış bir birey olmaktır. Boşanma, çeşitli olumsuz durum ve sorunları beraberinde getirmektedir. Birçok birey ise bu sorunlardan kurtuluş olarak yeni bir evliliğe karar vermektedir. Keşkeler ile hayal edilerek kurulan evlilikler yine neyseler ile mutsuz devam ettirilmeye çalışılmakta ya da boşanma ile sonuçlanmaktadır.

“Mecbur olmadıkça insanlar yeniden evlenmemeli. Zannediyorsun ki ilk evlilikte yaşadıklarım başıma bir daha gelmeyecek ama geliyor. Karşılık saygı, sevgi olmayınca ilk evlilikten hiçbir farkı yok.” (Kadın, 47 yaşında, Ev Hanımı)

“İki evliliğimi de ailemin baskısıyla yaptım. Keşke tanıyarak evlenseydim. İkinci evliliğim kötünün iyisi. En azından uyuşturucu kullanmıyor.” (Kadın, 27 yaşında, Ev Hanımı)

“Boşandıktan sonra çok zor zamanlar geçirdim. İkinci evlilik kararını da çok düşündüm. Başlarda beklentilerim çok yüksekti fakat zamanla düştü. Keşke evlenmeseydim demiyorum ama karar verirken biraz daha düşünmek isterdim.” (Kadın, 39 yaşında, Ev Hanımı)

“Boşanmış olmak çok zor, boşandıktan sonra hayat çok daha zor. İlk eşim akrabamızı, keşke biraz daha ilgili, alakalı davransaydım da ikinci evliliği yapmasaydım. Çocuklarımı görememek beni çok üzüyor, evime getirsem şimdi ki eşimle tartışmalarımız oluyor.” (Erkek, 35 yaşında, Serbest Meslek)

“Hayata ortak bir pencereden bakamayınca ilk evlilik olsun on evlilik olsun, hepsi aynı.” (Erkek, 36 yaşında, Serbest Meslek)

Katılımcıların birçoğu ikinci evliliği yapma nedenini yalnızlık ve yeni bir aile düzeni kurma olarak belirtmektedir. Çeşitli sebeplerle gerçekleştirilen ikinci evliliklerin nedenlerini, boşanma sürecinde yaşanan olumsuz davranışlar ve keşkeler

oluşturmaktadır. Bireyin ön yargıları ve beklentileri, aile ve çevrenin etkisi ikinci evliliklerin bu olgulara karşı göstereceği direnci etkilemektedir. Bu nedenle birçok birey, keşkeler ile başladıkları evliliklerini neyseler ile sürdürmekte olduklarını belirtmektedir.

3.5.5.5. İkinci Evliliğe Dair Tavsiyeler

Görüşme grubundaki katılımcılara ikinci evliliğin daha iyi sürmesi için neler yapılması gerektiği, tavsiyeleri ve evliliği zor hale getiren şartların neler olduğu ile ilgili sorular sorulmuştur. Katılımcıların cevaplarından bazıları aşağıda verilmiştir:

“Mecbur olmadıkça ikinci evliliği tavsiye etmiyorum. Bir evlilikte olmazsa olmaz sevgi, saygıdır. Söylenilecek sözler karşıyı üzer mi sevindirir mi dikkat etmek gerekir. Şuan ki evliliğimizden memnunum ancak ilk evliliğimi devamlı hatırlatılması beni çok üzüyor.” (Erkek, 51 yaşında, Muhasebeci)

“Kesinlikle (ikinci evliliği) öneriyorum. İlk eşim anlayışsız birisiydi çabuk parlardı. Şuan mutluyum fakat ekonomik sorunlar, ilk evlilikten kalan borçlar nafaka ve mahkeme giderleri beni zorluyor. Bu durum tabi ki evliliğimize de yansıyor.” (Erkek, 26 yaşında, Serbest Meslek)

“İkinci evlilikte çok daha seçici oluyorsunuz. Bence ikinci evlilik daha iyi, ilk evlilikte çok bilinçli olmuyorsunuz. Eşimin vefatından sonra ikinci evliliği çok düşündüm şuan ki eşimle her anlamda uyumluyuz. Önemli olanda bu bence.” (Erkek, 62 yaşında, Emekli)

“Ben tavsiye ediyorum. Aile ve çevrenin baskısı evliliği kötü etkiliyor, bu konuda ölçülü olunmalı.” (Erkek, 34 yaşında, İşçi)

“Boşanma sürecinde ailem ve çevrem çok destek oldu. Ancak boşandıktan sonra evlenmem için de çok ısrar ettiler. Boşanmak kolay ama alışkanlıklardan zor vazgeçiliyor. Boşandıktan sonra yeni bir evlilik, yeni bir hayat kurmak zor. Çocukların bu yaşama uyum sağlaması için ne yapacağını bilmemek bazen evlilikte tartışmalara neden olabiliyor.” (Erkek, 52 yaşında, İşçi)

“Uyumlu, kafaların uyuştuğu biri olursa evliliği tavsiye ederim. İlk yada ikinci olsun hepsinde karşılıklı hoşgörü, sevgi ve saygı olmazsa olmazdır. İkinci evlilikte ilk eşler ve ilk evlilikten olan çocuklar sıkıntı olabiliyor. İkinci evliliğini yapmış olan insanlar ilk eşlerine olan yaklaşımlarına dikkat etmelidirler. Çocuklarını ihmal etmemelidir.” **(Erkek, 40 yaşında, Esnaf)**

“Evlilik şans işi ama yine de tavsiye ederim. Boşanmış ve çalışan kadına insanların hatta en yakın arkadaşlarının bile bakış açısı çok üzücü. Benim öyle çok beklentilerim yok evlilikten sadece beni anlasın yeterlidir. Bu evliliğim de beni üzen tek durum eşimin ilk eşiyile beni kıyaslaması, sonra kendisi de üzülüyor ama bazen oluyor.” **(Kadın, 32 yaşında, Sekreter)**

“Her zaman iyi insanlar karşımıza çıkmıyor. Boşanmışsınız aileniz, arkadaşlarınız herkesin tavrı değişiyor. Yeniden evlenmek biraz zorunlu hale geliyor. İkinci evliliği sürdürmek için daha dikkatli olmak gerekiyor, konuşmadan önce çok çok düşünülmelidir. Benim tavsiyem insanlar beklentilerini çok yüksek tutmamalı, anlayışlı ve fedakâr olmalıdır.” **(Kadın, 39 yaşında, Ev Hanımı)**

“Kişiden kişiye değişir. Ekonomik durumum iyi olsaydı evlenmeyi düşünmezdim. Önceki eşimle bir türlü uyuşamadık, çok sorumsuzdu. İlk veya ikinci evliliğini yapacaklara tavsiyem iyice tanımadan aslan evlenmesinler. Ailenin ve çevrenin baskısı evlenmeden öncede evlendikten sonra da eşlerin arasını bozuyor.” **(Kadın, 39 yaşında, Ev Hanımı)**

“Boşanma ile düşülen boşluktan kurtulmak için evlilik bir çıkış yolu oluyor. Keşke beni terk etmeseydi de boşanmasaydım dediğim zamanlar oluyor. Yeniden evlenecekse insanlar eşini, eşinin ailesini iyice tanımalıdır.” **(Kadın, 23 yaşında, Ev Hanımı)**

“Eğer karşınızda ki kişi kıymet bilen, size önem veren anlayan birisiyse evlenmeyi tavsiye ederim. Bir evde saygı hep olmalı, değerler devam ettirilmeli, yıkılmamalı. Evde kötü söz, dayak olursa o evlilik zindan olur. İkinci evliliğimde en zorlandığımız konu önceki eşinden olan çocuklar. Eşimin önceki eşi çok problemlili

çocukları bahane eder sık sık arar huzurumuzu kaçırır. Ama her şeye rağmen benim beklentilerimi.” (Kadın, 35 yaşında, Ev Hanımı)

Kadın katılımcıların büyük çoğunluğu ikinci evliliği; boşanma sonrası bir kurtuluş olarak görmekte ve mecbur olmadıkça tavsiye etmemektedir. İkinci evliliğin en temel sebebi boşanma sonra yeni bir düzen kurmak için yeterli ekonomik gücün olmaması olarak görülmektedir. Kadınlar ikinci evliliğin mutlu devam edebilmesi için eş seçiminde beklentilerin farkında olup, kişisel tanımlamanın iyi yapılmasını, karşılıklı sevgi, saygı ve anlayışın olması gerektiğini ifade etmektedirler. Evliliği zor hale getiren şartları aile ve çevrenin evliliğin iç işlerine karışması, ilk evlilikten kurtulamama, ilk evlilikten olan çocuklar ile ilgili sorunlar ve ikinci evlilikten beklentilerin yüksek olması olarak ifade etmektedirler.

Erkek katılımcılar ise ikinci evliliği; boşanma sonrası bozulan aile yaşantısını tekrar kurmak ve toplumdaki evli erkek rolünü yeniden kazanmayı sağladığı için tavsiye etmektedirler. İkinci evliliğin daha iyi sürdürülebilmesi için sevgi, saygı ve karşılıklı hoşgörünün olması gerektiğini belirtmektedirler. Ayrıca erkek katılımcılar, eşin aile içi ilişkilerde erkeğe saygı duyması gerektiğine inanmaktadır. Geleneksel ataerkil aile yaşamında, kadın günlük ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu, erkek ise otorite ve disiplin kaynağı olarak görülmektedir. Yine erkek katılımcılar ikinci evliliği zor hale getiren durumları; aile ve çevre baskısı, ekonomik sorunlar, ilk evliliğin hatırlatılması ve karşılaştırılması, çocuklar ile ilgili ve önceki evliliğe dair hukuki (boşanma, nafaka, tazminat, velayet) problemler olarak özetlemektedirler.

SONUÇ

Evlilik, bireylerin birbirlerine hissettikleri sevgi ve aşkın yanında birbirilerine gösterdikleri sabır, zaman ve en önemlisi emeklerin toplamıdır. Emek verilen her işe, her duruma karşı insanın ilgisi ve alakası fazladır. Çünkü birey her aşamasında bilgi ve tecrübe kazanır. Bu tecrübe ve bilgisi ile geleceğine yön verir.

Günümüzde artan boşanma oranlarının birçok üst sebebi var ancak altında yatan en temel problem; problem çözme becerisinin eksikliği ve iletişim sorunlarıdır. TÜİK 2016 yılı verilene bakıldığında en önemli boşanma nedeni olarak sorumsuz ve ilgisiz davranma olması bunun en açık göstergesidir. Hem çalışmamızda hem de ülkemizde yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında boşanmaların nedeni olarak aile içi iletişimin ve problem çözme becerilerinin yetersizliği görülmektedir. Eşler evliliklerinde yaşamış oldukları sorunların çözümlerini hep karşı taraftan beklerken sorunun çözümü için çaba göstermemekte (ya da tek taraf göstermekte), bu durum ise sorunların birikmesine ve evliliklerin boşanma ile sonuçlanmasına neden olmaktadır.

Günümüzde popüler olan “mutlu evlilik” ve “mutsuz evlilik” kavramlarının da en temel farkı yine iletişimdir. Sağlıklı yani mutlu evliliklerde bireyler aile içi iletişim ağını oluşturabilmektedirler. Eşlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla olan iletişim kanalları açık ve tutarlıdır. Sorunların çözümü ertelenmez, çözümler ortak paydada aranır. Mutsuz evlilikler de ise bu durumların tam tersi olmakla birlikte evlilikten alınan haz ve mutluluk oldukça düşüktür.

Bir evlilikte iletişim ve problem çözme becerilerinin olması önemlidir. Çünkü sağlıklı bir iletişim ortamının olduğu aile ortamında mutlu bir evlilik ve sağlıklı çocuklar yetişecektir. Uyumlu bir aile ilişkinin olduğu evlilikte güven duygusu da gelişecektir. Eşlerin birbirlerine vermiş oldukları değer, evlilikleri için göstermiş oldukları sevgi, saygı, emek ve fedakârlık güven duygusunun pekişmesini sağladığı gibi evliliğin ve ailenin temelini de güçlendirecektir. Güçlü aile ve evlilikler sağlıklı toplumların oluşmasının en gerçekçi yoludur.

Araştırmamız 23 kadın ve 23 erkek olmak üzere 46 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada alt sosyo-ekonomik düzeydeki boşanmış bireylerin; ilk evlilikleri, boşanma ve boşanma sonrası süreçleri, boşanmanın eşler ve çocuklar üzerine etkileri, ikinci evliliği gerçekleştirme nedenleri, ikinci evlilikteki “keşkeleri” ve ikinci evliliğe dair değerlendirmeleri incelenmeye çalışılmıştır. Ülkemizde İkinci evlilik kavramı üzerine yapılan çalışmaların yetersiz olması bu yeni kavramın ön koşulları olan evlilik ve boşanma kavramlarının da ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmesini gerektirmiştir. Her katılımcının ilk evlilik nedenleri, evlenme şekilleri, boşanma süreçleri ve nedenleri, boşanma sonrası yaşamış oldukları sorunlar, ikinci evlilik nedenleri ve ikinci evliliğe dair değerlendirmelerinin farklı farklı olması, birçok alt nedenin ve sorunun açıklanmasında ve yorumlanmasında yardımcı olmuştur.

Araştırmamızın ilk alt amacı olan katılımcıların ilk evlilik ve boşanma süreci deneyimleri ile boşanmaya neden olan davranışlar, tutumlar ve dış etkenler incelenmeye çalışılmıştır. Katılımcılarımızın geneli ilk evliliklerini 19-24 yaş aralığında gerçekleştirmiştir. Kadın katılımcıların ilk evliliğe dair deneyimlerine bakıldığında evlilik olgunluğunun yeteri düzeyde gelişmediği, ailesinin isteği veya baskısı ile ilk evliliklerini gerçekleştirdikleri görülmüştür. Erkek katılımcılar, ilk evliliklerini tamamlanması gereken bir aşama olarak görmekte, erkeğin evlilik yaşına geldiğinde evlenmesi ve toplumdaki evli erkek rolünü kazanması gerektiğine inanmaktadırlar. Her iki cinsiyette de geleneksel ataerkil aile yapısının bireylerin evlenme kararlarında etkili olduğu görülmektedir. Bu durum bireylerin uyumlu bir evlilik beklentisini düşürmekte ayrıca evliliğin ömrünü de kısaltmaktadır. Araştırmadaki katılımcıların genelinin ilk evliliklerinin, evliliklerinin ilk 1-5 yıl arasında boşanma ile sonlandığı görülmektedir.

Bireylerin ilk evlilik deneyimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması boşanma ve boşanma sonrası süreç ile tanışmalarına neden olmaktadır. Boşanma süreci ve sonrasında bireyler ilk evliliklerine dair pişmanlıkları, kırgınlıkları, kızgınlıkları ve keşkeleri olmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların boşanma süreçlerine dair değerlendirmelerinde her iki cinsiyette de boşanma nedeni olarak eşlerin birbirlerine karşı ilgisiz, sorumsuz ve uyumsuz tutumlar sergilemelerinden bahsedilmektedir. Eşlerin evlilik ile birlikte gelen sorumlulukları yerine getirmemeleri; birbirlerine,

günlük ev işlerine ve çocuklarına karşı ilgisiz davranmaları evliliğin temellerini sarsmakta ve boşanmaya neden oluşturmaktadır. Evlilik olgunluğuna ulaşmak, sorumlulukların ve evliliğin ihtiyaçlarının farkında olmak, eşlerin evlilikten alacakları doyumunu, mutluluğu ve hazzı etkilemektedir.

Boşanma nedenlerinden bir diğeri olan ekonomik sorunlar olup evliliğin devamlılığında son derece önemli bir etken olmaktadır. Kadın katılımcılar ailenin geçimini sağlamanın erkeğin asli görevi olduğunu ve sabit işlerinin olması gerektiğini belirtirken, ekonomik sorunların ailenin huzurunu ve devamlılığını etkilediğini belirtmektedir. Erkek katılımcılar eşlerinin isteklerinin maddi olarak aile ekonomisini zorladığını, eşlerinin savurgan olduğunu ve ev ekonomisinde dengeyi sağlayamadıklarını belirtmektedir.

Boşanma nedenlerinden bir diğeri olan aldatma ve aldatılmadır. Aldatılmaya maruz kalan kadın katılımcılar bu durumu onur kırıcı olarak görse de evliliklerini devam ettirme çabası içerisinde olduklarını belirtmektedirler. Kadın katılımcılar aldatılmaya rağmen evliliği devam ettirme sebebi olarak boşanmanın emek ve zaman kaybı olarak düşündüklerini, ancak boşanmayı da olumlu bir sonuç olarak görmektedir. Yine katılımcılar aldatma veya aldatılmayı anlatırken boşanmanın diğeri nedenlerinden de birlikte bahsettikleri görülmektedir. Bu durum boşanmış katılımcıların aldatmayı tek bir neden olarak görmediğini fakat boşanmada en etkili unsurlardan biri olduğunu göstermektedir. Katılımcıların geneli, boşanma kararını aldıklarında ilk olarak aileleri ile paylaştıklarını belirtmektedirler. Ailenin desteği hem boşanma kararının alınmasında hem de boşanma sonrası süreçte psikolojik ve duygusal destek sağlamakla da etkili olmaktadır.

Araştırmanın ikinci alt amacı bireylerin ilk ve ikinci evliliği gerçekleştirme nedenleri ekonomik, sosyal, psikolojik ve cinsiyet ilişkisi bakımından incelenmeye çalışılmıştır. Katılımcılar, boşanmadan 1-5 yıl sonra ikinci bir evlilik kararını verdiklerini, bu süre zarfında özgüvenlerini tazeleyip, duygusal ve psikolojik olarak kendilerini iyileştirmeye çalıştıklarını belirtmektedirler. Boşanmanın olumsuz etkilerini olumluya çevirmek, ikinci bir evlilik kararını almada oldukça etkili olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet bakımında her iki cinsiyetteki katılımcıların, boşanma sonrası ikinci evlilik kararı almada en önemli neden olarak yalnızlık ve yalnız kalma korkusu olduğu görülmektedir. Ayrıca yeni bir hayat kurma, çocukları için iyi bir gelecek dizayn etme ve mutlu bir aile ortamı sağlamak diğer nedenlerdendir. Özellikle kadın katılımcıların ikinci evliliği gerçekleştirmedeki en önemli nedeni ekonomik özgürlüğün olmaması ve bu sebeple yeni bir hayatın kurulmasında yaşanan maddi yetersizlikler olarak görülmektedir.

Boşanmış çocuklu kadın katılımcılar; tek ebeveynli olarak çocuk yetiştirmenin zorluğu ve çocuğu için iyi bir gelecek sağlamak nedeniyle yeni bir evlilik kararını vermede etkili olmaktadır. Boşandıktan sonra ailesinin evine dönen boşanmış kadınların aile baskısı veya ailesinin dışlaması, sosyal çevrenin “dul” kavramını dile getirmesi ikinci evliliğe karar vermede başka bir etkin sebep olarak öne çıkmaktadır. Erkek katılımcılar, ikinci evlilik kararını vermede en temel neden olarak bozulan aileni düzenini yeniden kurmak ve kaybedilen evli erkek rolünü tekrar kazanmak olarak belirtmektedir.

Araştırmanın diğer bir alt nedeni ikinci evliliğini gerçekleştiren bireylerin ilk evlilik deneyimlerine ilişkin düşünceleri, değerlendirmeleri ve “keşke”leridir. Görücü usulü ve ailenin isteği üzerine ilk evlilik kararlarını verdiklerini belirten katılımcılar, gelecek yaşam planları da ailelerin istekleri doğrultusunda gerçekleştirdiklerini belirtmektedirler. Ailelerinin istekleri doğrultusunda evliliğini gerçekleştiren birçok kadın katılımcı evlilik ve evlilik yaşamına hazır olmadığını ancak ekonomik sorunlardan, aile ve çevre baskısından kurtulmak için evlendiklerini belirtmektedir. Aile içi ilişkilerde ve evlilik hayatında birçok yönden uyumsuz olan bireyler, evliliklerini sürdürmekte zorlandıklarını en basit sorunların çözümlerinde bile tartışmalar yaşadıklarını belirtmektedirler.

Erkek katılımcılar, kadın katılımcılardan farklı olarak geleneksel ataerkil aile yapısının güç ve otorite kaynağı olarak görülmesini, onların ilk evlilik nedenlerini de farklılaştırdığını, evliliği tamamlanması gereken bir aşama ve toplumsal bir görev olarak adlandırmaktadırlar. Erkek katılımcılar ilk evlilik nedenlerini; evli birey olabilmek için evlenmek, aile kurmak, evlilik yaşı geldiği için evlenmek olarak belirtmektedirler. Yine aynı amaç altında değerlendirebilecek olan ilk evliliğe dair

keşkeler ise daha çok eş seçim sürecindeki yanlış eş seçimlerine odaklanmaktadır. Katılımcılar eş adayı belirleme sürecinde, bireyi birçok yönden tanımanın mutlu bir evlilik için önemli olduğunu düşünmektedirler. İlk evlilik tecrübesinin özel olduğunu belirten katılımcılar ilk evliliklerini ailelerinin baskısı ve isteği ile evlenmek yerine kendi bireysel tercihleri ile evlenmek istediklerini belirtmektedirler.

Araştırmanın diğer bir alt nedeni ikinci evlilik ile birlikte oluşan yeni aile düzeninde aile içi ilişkilerin düzeyi ve niteliği olarak değerlendirilmektedir. İkinci evlilik ile beraber yeni bir aile düzeni ve yeni iletişim ağı oluşmaktadır. Bu iletişim ağının içerisinde eşler, eşlerin aileleri ve önceki evlilikten olan çocukları yer almaktadır. Çocuğun yetiştirilme tarzı, eğitimi, giyimi ve ebeveyni ile görüşme sıklıkları ikinci evlilik ile beraber oluşturulan yeni aile düzeninde çatışmalara neden olabilmektedir. Önceki evlilikten olan çocukların üvey kardeşlik ve üvey ebeveynlik sürecine alışması, çiftlerin çok korumacı veya ilgisiz davranması, yeniden evliliklerde karşılaşılan diğer sorunlar olarak tespit edilmiştir.

Son olarak ikinci evliliğe dair cinsiyet bakımında katılımcıların değerlendirmelerini şu şekilde özetleyebilmek mümkündür.

Kadın katılımcılar, ikinci evliliği bir kurtuluş olarak görmekte ve zorunlu bir sebep yok ise ikinci evliliği tavsiye etmemektedirler. Erkek katılımcılar, ikinci evliliği aile düzenini yeniden kurmak, toplumdaki evli erkek rolünü tekrar kazanmak olarak görmektedirler. İkinci evliliğin uyumlu ve mutlu devam edebilmesi için kadın katılımcılar eş seçiminde beklentilerin farkında olup, eş adayının iyi tanımlanması gerektiğini ifade etmektedirler.

Erkek katılımcılar sevgi, saygı ve karşılıklı hoşgörünün olması ve ailede söz sahibinin erkek olması gerektiğini belirtmektedirler. Kadın katılımcılar aile ve çevrenin evliliğin iç işlerine müdahil olmasını, ilk evlilikten olan çocukların problemleri ve ikinci evlilikten beklentilerin yüksek olmasının ikinci evlilik yaşantısını zor hale getirdiğini belirtmektedirler. Erkek katılımcılar ise, aile ve çevre baskısı, ekonomik sorunlar ve ilk evliliğe dair hukuki sorunların ikinci evlilikte yaşanan zorluklar olarak sorunları özetlemektedirler.

ÖNERİLER

Araştırma kapsamında alt sosyo-ekonomik düzeydeki boşanmış bireylerin; ilk evlilikleri, boşanma ve boşanma sonrası süreçleri, ikinci evliliği gerçekleştirme nedenleri, ikinci evliliğe dair değerlendirmeleri alınmıştır. Bu kapsamda sonuçlar da göz önünde bulundurularak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

Aile, toplumun merkezi ve en aktif sistemidir. Bu yüzden evlilik kurumunu her yönden güçlendirmek gerekmektedir. Bunun en temel yolu ise sağlıklı evliliklerden geçmektedir. Evlilik başvurusunda bulunan çiftlerin Evlilik Öncesi Aile Eğitimi üzerine teorik ve uygulamalı bir eğitim sürecinden geçmesi, bu eğitim sürecinde aile içi iletişim, değerler eğitimi ve problem çözme yöntemleri gibi konularda bilgilendirilmesi sağlanabilir.

Aile danışmanlığı ve Aile terapisi hizmetlerini yapacak uzman kişilerin belirlenmesi, başvuruda bulunan bireylerin takibinin tek bir merkezi kurumdan yapılması faydalı olabilir. Çiftlerin yıl boyunca sınırsız olarak faydalanabileceği, aile içi sorunlarını paylaşabileceği, aile hekimliği gibi aile danışmanı uygulaması fayda sağlayabilir.

Aile içi şiddet uygulayanlara yönelik öfke kontrolü, stresle başa çıkma gibi konularda rehabilitasyon çalışmalarının yapılması ve bu çalışmadan faydalanan kişilerin takibi sağlanabilir. Bu başvurular ve veriler ışığında bir sosyal analizin gerçekleştirilip, risk grubunda yer alan ailelerin belirlenmesi ve bu ailelerin rehabilitasyon çalışmalarından yararlanması sağlanabilir.

Dezavantajlı grup içerisinde yer alan kadınların, ekonomik yoksulluğunun ve erken yaşta evliliğinin azaltılması, kadınların eğitim ve istihdam alanlarında yer alması ve faydalanması için sosyal, hukuki uygulamalar gerçekleştirilebilir.

Boşanma sonrası ikinci evliliklerini gerçekleştiren bireylere ve çocuklara yönelik ücretsiz biyo-psiko-sosyal danışmanlık hizmeti kurumsal ve periyodik bir şekilde sunulabilir.

Evlilik oranlarının azalması, boşanma oranlarının artması ve teknoloji, tıp gibi alanlarda ki gelişmeler ikinci ve yeniden evlilik kavramının önemi artırmaktadır. Bu yüzden boşanan ve ikinci evliliğini gerçekleştiren bireylere yönelik sosyal, ekonomik ve psikolojik destekler sunulması, akademik çalışmalara destek verilmesi faydalı olacaktır.

Örneklem grubu daha da genişletilerek, nicel veya karma araştırma yöntemleriyle ikinci evliliklerini gerçekleştiren bireylere uygulanan bu ölçeğin iki ve ikiden fazla yeniden evlilik yapan bireylere uygulanıp çıkan sonuçların karşılaştırmasının yapılması sosyolojik çalışmalara katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Adak, Nurşen, *Değişen Toplumda Değişen Aile*, 2. Baskı, Siyasal Kitap Evi, Ankara, 2016.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması 1996*, 2. Baskı, Ankara, 2015.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması TBNA 2008*, 2. Baskı, Ankara, 2015.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması TBNA 2014*, İstanbul, 2015.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA 2006*, 2. Baskı, Ankara, 2015

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Türkiye Aile Yapısı Araştırması TAYA 2011*, 2. Baskı, Ankara, 2014.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler*, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Türkiye’de Evlilik Tercihleri*, Ankara, 2015.

Akıntürk, Turgut, *Aile Hukuku*, 4. Basım, Beta Yayınevi, Ankara, 1996.

Aktu, Yahya, “Levinson’un Kuramında İlk Yetişkinlik Döneminin Yapısı”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8 (2): 162-177, 2016.

Arıkan, Çiğdem, *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu, Ankara, 1996.

Arpacı, Fatma ve Tokyürek, Şadan, “Boşanmış Bireylerin Yeniden Evlilik Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 31, 2012.

Aydın, Mustafa, *Kurumlar Sosyolojisi*, Vadi Yayınları, Ankara, 1997.

Battal, Ahmet ve Diğerleri, *Boşanma Sebepleri Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları*, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2008.

Bayer, Ali, “Değişen Toplumsal Yapıda Aile”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013/2 Yıl 4 Cilt 4 Sayı 8, s. 101-129.

Bozkurt, Veysel, *Değişen Dünyada Sosyoloji*, Baran Matbaacılık, Ankara, 2007.

Budak, Selçuk, *Psikoloji Sözlüğü*, 4. Baskı, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2009.

Canel, Azize Nilgün, *Evlilik ve Aile Hayatı*, 2. Baskı, Aile Eğitim Programı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İstanbul, 2012.

Cüceloğlu, Doğan, *Evlenmeden Önce*, 1. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2017.

Cüceloğlu, Doğan, *İnsan ve Davranışı*, 15. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006.

Çiller, Özer Uçaran, *Evlilik Yolculuğu, Evlilik Hazırlıkları Bir Başucu Kitabı – 3*, Proaktifpr, İstanbul, 2016.

Demirci, Mehmet Serkan, *Toplumsal Cinsiyet Açısından Yeniden Evlenmeler: Kadın ve Erkekler Gözünden Niteliksel Bir İnceleme*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2015.

Doğan, Cihangir, “Türkiye’de Boşanma Sorununun Sosyolojik ve İstatistikî Açısından Değerlendirilmesi”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Sayı 25 s 59-69, 2011.

- Doğan, Süleyman, “Aileye Yönelik Psikolojik Yardım: Psikolojik Danışma”, *Aile Kurultayı, Değişim Sürecinde Aile; Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler*, Başbakanlık Aile Araştırmalar Kurumu, Ankara, 1995.
- Emery, E. Robert, *Evlilik, Boşanma ve Çocukların Uyumu*, Çev. Elif Okan Gezmiş. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013.
- Ergün, Mustafa, , *Eğitim ve Toplum*, Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya, 1987.
- Erkal, Mustafa, *Sosyoloji (Toplumbilimi)*, Der Yayınları, İstanbul, 1995.
- Giddens, Anthony, *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, 1 Baskı, İstanbul, 2012.
- Gökçe, Birsen, “Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Aile Yazıları 4*, 2. Baskı, Derleyen Beyl Dikeçligil ve Ahmet Çigdem, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, s 382-397, Ankara, 1991.
- Hallaç Saliha ve z Fatma, “Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, Cilt 6 Sayı 2 s 142-153, Antalya, 2014.
- Hawkins, N. Daniel, “Unhappily Ever After: Effects Of Long-Term, Low-Quality Marriages On Well-Being”, *Social Forces*, Volume 84, Issue 1, p 451–471, 2005.
- İncegl, Sümeyye, *Tanzimat’tan Günümüze Çok Evlilik Tartışmaları*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2008.
- Kasapoğlu, Aytül ve Karkıner Nadide, *Aile Sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi, Açıkkğretim Fakültesi Yayını No 1303, Web-Ofset Tesisleri, Eskişehir, 2011.
- Kır, İbrahim, “Eğitimin Toplumsal Temelleri”, *Eğitim Bilimine Giriş*, Derleyici: Fatih Tremen, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2010.

Koç, E. Jülide ve Yılmaz, Mahmut, **Evlilik Biter Ebeveynlik Sürer Boşanma ve Çocuk**, Herdem Kitap, Ankara, 2016.

Korkut, Yeşim, “Bir Geçiş Krizi Olarak Boşanma”, **Psikoloji Çalışmaları Dergisi**, Cilt 23, s 99-11, 2012.

Maden, Ahmed (1991), “Evlenme ve Evlenme Şekilleri”, **Türk Aile Ansiklopedisi**, 2. Cilt, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

Marshall, Gordon, **Sosyoloji Sözlüğü**, Çeviren: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınevi, Ankara, 1999.

Sayın, Önal, **Aile Sosyolojisi Ailenin Toplumdaki Yeri**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1990.

Sezen, Lütfi, “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, **Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Cilt 11 Sayı 27, s 185-195, Erzurum, 2005.

Süleymanov, Abulfez, “Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri”, **Aile ve Toplum, Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, Yıl 11, Cilt 5, Sayı 17, s 7-17, 2009.

Şen, Bülent, **Evlenmek Üzere Başvuruda Bulunan Bir Grup Nişanlı Çiftin Evlilik ve “Evlilik Öncesi Çift Eğitimi”ne İlişkin Bilgi, Görüş ve Değerlendirmeleri**. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara, 2009.

Şimşek, Hasan ve Yıldırım, Ali, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.

T.C. Başbakanlık, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, **Boşanma Nedenleri Araştırması**, Ankara, 2009.

- T.C. Başbakanlık, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, *Tek Ebeveynli Aileler*, 1. Baskı, Ankara, 2011.
- Tarhan, Nevzat, *Mutlu Evlilik Psikolojisi Öncesi Sonrasıyla Evlilik*, 22. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.
- Tauber, M. Edward ve Smoke, Jim, *Boşanma Sonrası Doğru Kişiyi Bulmak*, Tara Kitap, İstanbul, 2015.
- Tezcan, Mahmut, *Eğitim Sosyolojisi*, 11.Baskı, Zirve Ofset, Ankara, 1997.
- Türkarıslan, Nesrin, “Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Baş Etme Yolları”, *Aile ve Toplum, Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, Yıl 9, Cilt 3, Sayı 11, s 99-108, 2007.
- Türkkahraman, Mimar, *Toplum ve Temel Toplumsal Kurumlar*, Alp Yayınevi, Ankara, 2006.
- Yalçın, Hatice, “Evlilik Uyumu İle Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişki”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3 Sayı 1, s 250-261, 2014.
- Yatkın, Nihat, “İslâm’da Evlilik ve Eş Seçiminde Dindarlığın Tercih Edilmesi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 33, Erzurum, 2010.
- Yıldırım, İbrahim, “Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Evli Bireylerin Uyum Düzeyleri”, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, s 23-28, 1993.
- Yılmaz, Semra, *Kur’an Ve Sünnet Perspektifinde Evliliği Devamına Verilen Önem*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2010.
- Yılmazçoban, A. Muhsin, *Flört ve Görücü Usulü Evliliklerde Psiko-Sosyal Özelliklerin Etkisi Demirci Örneği*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2008.

Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, 19. Basım, Özgür Yayınları, İstanbul, 1994.

Yörükoğlu, Atalay, *Değişen Toplum Aile ve Çocuk*, 5.Basım, Özgür Yayınları, İstanbul, 1997.

Zorluoğlu, Ayça, *Türk Medeni Kanunu'nun 195-201 Maddeleri Çerçevesinde Evlilik Birliğini Korumaya Yönelik Önlemler*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009.

E-KAYNAK

2001 tarihli Türk Medeni Kanunu, (Erişim)

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>, 20 Kasım 2017.

Aile Yapısı Araştırması 2016, (Erişim)

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869>, 20 Kasım 2017

Boşanmanın Yasak Olduğu Ülke, (Erişim)

<http://www.on5yirmi5.com/haber/yasam/dunya-hali/44449/bosanmanin-yasak-oldugu-ulke.html>, 20 Kasım 2017

OECD Family Database, Marital and partnership status, Marriage and divorce rate, (Erişim), http://www.oecd.org/els/soc/SF_3_1_Marriage_divorce_rates.xlsx, 22 Kasım 2017

Türk Medeni Kanunu İle Getirilen Değişiklikler, (Erişim)

<http://www.hukuki.net/showthread.php?54909-Turk-Medeni-Kanunu-Ile-Getirilen-DeGISiklikler>, 20 Mart 2018

EKLER

EK 1- Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

SOSYO – DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

- Yaş
- Cinsiyet
- Eğitim Durumu
- Meslek / Çalışma Durumu
- Medeni Durumu
- Gelir Durumu
- Anne-Baba Durumu (Sağ, Ölü, Görüşmüyorum vs.)
- Kimin yanında kalıyor? (Kendi evinde, kiracı, baba evinde vb.)

İLK EVLİLİK

- Kaç yaşında evlendiniz?
- Neden evlenmek istediniz?
- Nasıl evlendiniz? (Görücü usulü, severek vs.)
- Evlendiğiniz kişinin ilk eşi miydiniz?
- Evlendiğiniz kişinin çalışıyorsa mesleği neydi?
- Evlendiğiniz kişinin gelir durumu nasıldı?
- Evlendiğiniz kişinin eğitim durumu neydi?
- Evlendiğiniz kişinin ailesinin size karşı tutumu nasıldı?
- İlk evliliğiniz kaç yıl sürdü?
- Çocuk (varsa) Sayısı?
- Aile içi iş bölümü nasıldı? (Ben çocuklara bakıyordum, o çalışıyordu vs.)
- İlk evliliğinizi nasıl değerlendirirsiniz?

BOŞANMA

- Neden boşandınız? (Uyumsuzluk, Ekonomik, Aldatma, Terk etme, Mahkûmiyet vs.)

- Boşanmadıysanız ayrılık sebebiniz neydi? (Ölüm, Mahkûmiyet, Terk etme vs.)
- Boşanma kimin isteği ile oldu?
- Boşanma kararınız çevreniz tarafından nasıl karşılandı? (Uzak akraba, komşu, mahalle, arkadaş vs.)
- Boşanma kararınız aileniz tarafından nasıl karşılandı?
- Boşanma sonrası hissettikleriniz ve yaşadıklarınız?
- Evliliğin bitmemesi için ne gibi çabalarınız oldu? Olduysa neden çabalama ihtiyacı duydunuz?
- Boşandığınızda (varsa) kaç çocuğunuz vardı?
- Çocuklarınızın (varsa) boşanmanıza karşı tutumu nasıl oldu?
- Boşanmayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

İKİNCİ EVLİLİK

- Boşanmadan kaç yıl sonra yeniden evlendiniz?
- Yeniden evlenme kararınızda gelecek için bir hayat planı (kişisel, mesleki, ruhsal, finansal, sağlık, aile vb.) oluşturduunuz mu?
- Yeniden evlenme nedeniniz neydi?
- Yeniden evlenme sürecinde hissettikleriniz ve yaşadıklarınız?
- Beklentileriniz neydi? Eşinizi seçerken nelere dikkat ettiniz?
- Çocuk sahibi olmayı düşünüyor musunuz?
- Önceki eşinizden çocuklarınız varsa şimdiki eşinizin tutumu nasıldır?
- Eşinizin (varsa) önceki evliliğinden olan çocuklarına karşı tutumunuz nasıldır?
- Önceki evlilikteki keşkeleriniz nelerdir?
- Evlendiğiniz kişinin ailesinin size karşı tutumu nasıl?
- Beklentileriniz ile yaşadıklarınız örtüşüyor mu?
- Önceki eşinizden çocuklarınız varsa şimdiki eşinizin ilgisi nasıldır?
- Keşke yeniden evlenmeseydim dediğiniz oldu mu / oluyor mu?
- Evlendiğiniz kişi ile uyumunuz / iletişiminiz nasıl? (Beni anlamıyor, İletişimimiz çok iyi vs.)
- Şimdiki eşinizin ailesi ile olan ilişkiniz nasıldır?
- İkinci evliliği tavsiye ediyor musunuz?

- İkinci evliliğin daha iyi sürmesi için sizce neler yapılmalı?
- Sizce ikinci evlilikleri zor hale getiren ne veya nelerdir?

EK 2- Elazığ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın (SYDV) Cevabi Yazısı

ELAZIĞ
SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI BAŞKANLIĞI

Sayı: B.02.1.SYD.0.23.00.00/2017- 1043

30/10/2017

Konu: Dilekçe Hk.

Sayın: Yunus Emre ALP

Kurumumuza vermiş olduğunuz dilekçeye istinaden gerekli incelemeler ve araştırmalar tarafımızca yapılmış ikinci evlilikler konulu tez çalışması ile alakalı bizden istemiş olduğunuz desteğin verilmesinde bir sakınca bulunmamıştır. Sizin uygun bulduğunuz bir tarihte (iş günleri dahilinde) Sosyal İncelemeci arkadaşlarımız bu konuda sizlere refaket edecek ve çalışmanızı bitirmeye yardımcı olacaklardır. Ayrıca yapacağımız bu çalışma sonucunda şehrimize katkı sağlayacağımızdan dolayı şimdiden teşekkür ediyor, başarılarınızın devamını diliyoruz.

Bilgilerinize rica ederim.

Mühlânnet KUTUK
Vakıf Müdürü

30/10/2017 V. Memuru Z. YILDIRIM MURAT 21

